

XVIII.2. 1388-1394 adl.

~~XVIII.2.90~~ a-1

<http://rcin.org.pl>

proś tytułem,
L. b. o. Deklaracji, not. 22
Sejmiku warty

6

ODPOWIEDZ
NA WYKŁAD POPRZEDZAJĄCY
PRAW
KORONY WĘGIERSKIEJ
DO RUSI CZERWONEJ Y PODOLA;
TAK IAKO
KORONY CZESKIEJ
DO XIĘSTW
OSWIECIMSKIEGO Y ZATORSKIEGO

1 7 7 3 .

XVIII. 2. 1389

W S T Ę P.

Dwór Wiedeński, prawem panowania swego w Królestwach Czeskim i Węgierskim, dopomina się o niektóre prowincye u Rzeczypospolity Polskiej. Tytuły, na których on wspiera swoje pretenzye, ieśli są dokładne i gruntowne, da się to widzieć w następującym piśmie.

Czyni on sam sobie satysfakcyą, dając przyczynę: że długie doświadczenie dostatecznym jest dowodem, iako stan

Rzeczypospolitey nie dopuszcza, aby się kiedy można było spodziewać doycia sprawiedliwości zwyczajnymi drogami.

Takowe wyrazy zdają się zakładać za fundament, że od wieków Dwor Wiedeński produkował swe prawa do Polskiej, że się upominał o satysfakcyą, i że ta mu była odmowiona, albo długo przewłoczona. Z tym wszystkim wiadomo to jest każdemu, że wzięcie w possession aktuałną prowincyi, które dwor Wiedeński opanował, uprzedziło kilką miesiącami pierwszy *Wykład* praw jego: przeto nie zostawił czasu Rzeczypospolitey, ani do uczynienia sobie satysfakcyi, ani do iey odmowienia; a to mniemane odmawianie, jest obwinieniem wynalezionym już po sprawie, dla dania iakiegoś podobieństwa sprawiedliwości jego postępkom.

Powiada Austrya: że *stan Polski nie dopuszcza, aby się można kiedy spodziewać sprawiedliwości zwyczajnymi drogami.*

Nie jest to zaiste bez przyczyny, że nie determinowano wyraźnie, iaki to *stan Polski*, który jest zawadą sprawiedliwości przez drogi zwyczajne? Wszakże ta allegacya, w iakimkolwiek znaczeniu brać się zechce, jest mylna.

Jeśli przez *stan Polski* rozumie się stan zamieszania i nierządow, który w niey trwał od roku 1768? jest on przypadkowy i przemijający z natury swoiey; jest to bu-
rza, po której pogoda powinna nastąpić. Dwor Wiedeń-

ski

ski tak sam sądził w roku 1771, kiedy deklarował, że sobie zachowuje traktowanie przyjacielskie, za powrotem pokoju, z Królem i Rzeczpospolitą, względem pretensyi swoich do Spiża, i niektórych innych Powiatow zaciągnionych kordonem, dla zaflonienia go od iakowych nieprzyzwoitości, któreby mogły wyniknąć z sąsiedztwa zamieszkow Polskich.

Jeśli przez *stan Polski* rozumie się stan iego polityczny, iego kształt i konstytucya? również nie dobrze jest ufundowana taka mowa: iż się nie można spodziewać sprawiedliwości od Rzeczypospolitey przez drogi zwyczajne.

Drogami zwyczajnymi powinny by były być, przełożenie i roztrząszenie praw mniemanych, z Rzeczpospolitą, reprezentowaną na Seymie. Ile razy zatym odprawowały się Seymy, mógł Dwór Wiedeński przełożyć i roztrząsnąć na nich prawa swoje. Coż jest takiego, co mu nie dopuściło użyć tej drogi otwartej od tylu wieków? Nie wymieniając dawniejszych, czemu on nie wskrzeszał tych pretensyi w stypulacyach swoich z Rzeczpospolitą, kiedy ona z nim traktowała, mianowicie w roku 1677 i 1732, a potym na Seymie 1736, na którym złączenie się Dworu tego z Dworem Rosyjskim, dało Króla Polakom? Wszakże daleki od wskrzeszania praw swoich we wszystkich tych okolicznościach, daleki od pokazania najmniejszey wątpliwości, względem prawności possessyi Rzeczypospolitey, Dwór Wiedeński dał iey we wszystkich czasach tytuły, które tę prawość przyznają, oraz deklarował

wał w różnych okazyach, że chce, aby one w całości były utrzymane.

Widzieć to między innemi w świeżey deklaracyi, 16 Marca 1764 podpisaney od Hrabi de Merceiego Posła, oddanej Prymałowi pod czas bezkrólewia, i wydrukowaney w gazetach, na rekwiizycyą tegoż Hrabiego de Mercei, która deklaracya jest w słowach następujących:

„ Od początku terażnieyszego bezkrólewia, Jey Cesarzka Mość Królowa Węgierska i Czeska, jako sąsiadka
 „ i dawna Alliantka Polska, przedsięwzięła ufilnie pokazać,
 „ że, jaki ma interes, w utrzymaniu tey Rzeczypospolitey
 „ we wszystkich oney prawach, *we wszystkich oney*
 „ *possefjach*, we wszystkich oney prerogatywach, mia-
 „ nowicie w Elekcyi zupełnie wolney. Lecz Jey Cesarz-
 „ ska Mość będąc informowana z wieści, które rozfiario
 „ w Polščze tym unyflę, aby podać w wątpliwść, sta-
 „ teczność i rzetelność iey intencyi; z tego względu u-
 „ znała za powinność oświadczyć to deklaracyą formalną
 „ i autentyczną „, &c. &c.

Między possefjami Rzeczypospolitey, do których utrzymania intereffował się Dom Auftryacki w Roku 1764, były też same prowincye, które sobie przywłaszczył w Roku 1772.

Trzeba mieć zatym za rzecz dowiedzioną, że konfytucya Rzeczypospolitey nie mogła dać ani fprawiedli-

wey

wey przyczyny, ani nawet pozornego pretextu do postęp-
 kow Dworu Wiedeńskiego. Jakoż w rzeczy samey forma
 rządu Polskiego była taka, iaka jest teraz, kiedy traktaty
 Welawski, Oliwski; roku 1686 z Rosyą; roku 1677 i
 1732 z Dworem Wiedeńskim były roztrząsane i zawarte.
 Jeśli ta forma rządu ma swoje inkonweniencye, te są ie-
 dynie szkodliwe Polakom, bynajmniey zaś ich sąsiadom.
 Była to prawda, o ktorey ciż sami sąsiedzi zdawali się aż
 dotąd być wyperswadowani: i na niey to bez wątpienia
 zafadzeni, starali się we wszystkich okazyach utrzymać wa-
 dy konstytucyi Polskiej, ukrytey w swych pismach pod imie-
 niem wolności i prerogatyw narodowych. Nie mogły zai-
 ste te wady, chyba *indirecte* stać się okazyą niesnaskow mie-
 dzy sąsiadami Polskiej; kiedy przywiodszy Rzeczpospoli-
 tą o nierząd i słabość, dopuścili influencyi obcey mieszać się
 w iey wewnętrzną administracyą. Zawiści i rywalstwa, któ-
 re towarzyszyły z tą influencyą, były Polskiej nieszczęśli-
 wością, nie iey występkiem.

Wynika z tąd, co wyżej mówiono, że przyczyna
 allegowana od Dworu Wiedeńskiego, dla usprawiedliwie-
 nia postępku, który przedsięwziął w uczynieniu sobie sa-
 tysfakcyi wczesney w swoich pretenzyach, nie jest w
 rzeczy samey, iak tylko pretext, pozbawiony wszelkicy
 prawdy; ponieważ on mógł od dawnego czasu otrzymać,
 coby mu należało sprawiedliwie drogami przepisanemi od
 traktatow samych.

Przywłaszczenie państw Rzeczypospolitey od Dworu
 Auftryackiego, jest zatym tak przeciwne słuszności, w
 formie

formie i w sposobie od niego użytym, iako źle ugruntowane na prawach, które on na poparcie przywodzi. Ta ostatnia asercya, pokaże się w zupełney swoiey oczywistości w Szczegulnych Wiadomościach, które się tu kładą.

SZCZE-

SZCZEGULNE WIADOMOSCI

O

H A L I C Z U

I

W Ł O D Z I M I E R Z U.

1 7 7 3.

WYDZIAŁ

WYDZIAŁ

WYDZIAŁ

WYDZIAŁ

Dwory Wiedeński, Petersburski i Berliński zleciły swym ministrom, oddać Dworowi Warszawskiemu, w R. 1772, w miesiącu Wrześniu deklaracye jednoślowne, w których oświadczają się: „ iż mają znaczne pretensye do wielu „ dzierżaw Rzeczypospolitey: że postanowiły między sobą do- „ chodzić onych: i że każdy z nich będzie gotów one u- „ sprawiedliwić w czasie i na miejscu „ &c. (a)

W tymże samym czasie, każdy z pomienionych Dworów opanował znaczną część krajów Polskich: Dwor zaś Wiedeński zabrał przez woyska swoje, większą część Woiewodztwa Krakowskiego, wielką część Woiewodztwa Sandomirskiego, część Woiewodztwa Lubelskiego, część ziemi Chełmskiej, prawie całe Woiewodztwo Bełzkie, całe Woiewodztwo Ruskie, złożone z ziem i powiatów: ziemi Lwowskiej, Halickiej, Przemyskiej, Sanockiej, powiatów Zydaczewskiego, Kołomyjskiego, Tremboweńskiego; tudzież część Podola i Wołynia (b).

A ij

Tru-

(a) Te deklaracye oddane były Dworowi Warszawskiemu, przez Ministrow Dworów, Petersburskiego i Berlińskiego pod datą 16 Września, a od Dworu Wiedeńskiego 26 tegoż miesiąca. Były zaś one wydrukowane we wszystkich Gazetach Niemieckich i Hollenderskich 1772. Obacz mianowicie gazetę Utrechtską N. 78 w artykule *od granic Polskich* 13 Września 1772, zaraz po uniwersale, albo liście okólnym Króla Jmci Pruskiego.

Minister Wiedeński oddał deklaracyą Dworu swego nieco później, ponieważ ieszcz się nie znajdował w Warszawie 16 Września.

(b) Widzieć można granice, które dwor Wiedeński zamierzył

Trudno temu wierzyć, aby Dwor Wiedeński mógł czynić szczerę pretensyę, do Woiewodztw Krakowskiego, Sandomirskiego i Lubelskiego, oczewiście starożytnych dzierżaw Polskich, będących w possessyi tego królestwa od dwunastu wieków bez przerwania; lecz doszło nam z różnych wiadomości, że Cesarzowa Jmość, iako Królowa Węgierska pretenduje mieć prawo do niektórych z prowincyi Rusi Polskiej, które reskrypta Dworu Wiedeńskiego i edykta Gubernium Austriackiego, osadzonego we Lwowie od miesiąca Października R. 1772, nazywają królestwami *Alicyi* albo *Gallicyi* i *Ludomer* albo *Ludomerii* (c), przez co się rozumie bez wątpienia, Halicz i Włodzimierz.

Te pretensyę Dworu Wiedeńskiego, względem prowincyi Rusi Polskiej, dały pochoć do zasięgnięcia wiadomości o Haliczu i Włodzimierzu: z których pierwszy, iakośmy już widzieli, składa część Woiewodztwa Ruskiego, drugi jest częścią Woiewodztwa Wołyńskiego. Y o tych to dwu prowincyach niektóre *publico* wiadomości podaiemy.

SZCZE-

fwoim uzurpacyom w Polsce, w teyże gazecie Utrechtskiej N. 78; w edykcie tegoż Dworu, który jest tamże wydrukowany na końcu tey deklaracyi, w artykule z *Utrechtu 27 Wrzesnia 1772.*

(c) Widzieć w Gazecie Francuskiej albo Paryskiej R. 1772 N. 99, na karcie 454, w artykule *od granic Polskich 21 Listopada.* Ze wielka kancelarya Wiedeńska, posłała do wszystkich kancelaryi pomniejszych reskrypt, w którym przykazuje onym, ażeby przykładały do tytułów Cesarzowej Królowey, po królestwie Sklawońskim, królestwa Alicji i Ludomerii.

Jeden z edyktow Gubernatora Austriackiego, rezydującego we Lwowie, pod datą 15 Grudnia 1772 tytułuje prowincye zabrane Rzeczypospolitey Polskiej przez Dwor Wiedeński, *Regna Alicia & Ludomeria.* W drugim zaś edykcie 4 Stycznia 1773, tenże Gubernator tytułuje Cesarzową Królową *Regina Gallicia & Ludomeria.*

SZCZEGULNE WIADOMOSCI

O

HALICZU I WŁODZIMIERZU.

C Z Ę S C I.

Nie znajduie się w Historyi nic takiego, na czym by się gruntować mogło mniemanie, że Kròlowie Węgierscy byli kiedy possessorami Rusi, albo części iakiey Rusi; albo żeby ci Kròlowie mieli kiedy iaką zwierzchność nad Książętami, miedzy ktòremi, ten kray rozległy był podzielony (d). Wszakże znajduie my tam, że około końca XII. wieku, a na początku XIII, dwu Xiażąt Węgierskich, młodszych z pierwszego domu kròlewskiego Węgierskiego, opanowali Halicz, zamek i miasto leżące

(d) Jest to mniemanie, ktòre pretenduie utrzymać w pierwszych szesciu kartach, skrypt wydrukowany pod tytułem *Exposé préliminaire des droits de la Couronne de Hongrie sur la Russie Rouge & sur la Podolie, ainsi que de ceux de la couronne de Bohême sur les duchés d'Ostrieim & de Zator. à Vienne chez J. Th. noble de Trattnerm imprimeur & libraire de la cour 1772 gr. in 4to.* Wszakże ten sam skrypt nie poznaie żadnego z podobnych przykładów.

leżące nad Dniestrem, niedaleko granic Multańskich i Siedmiogrodzkich, który zamek nosił na ów czas tytuł Xięstwa, a teraz jest miejscem stołecznym ziemi, czyli powiatu, składającego część Województwa Ruskiego. Ten to jest sam jeden zamek, o którym jest wiadomo, że go pomienieni Xiążęta Węgierscy opanowali na Rusi: lecz Historya przydaie i to jeszcze, że jeden i drugi, z tych Xiążąt, był wygnany z tego zamku, przez tych, do których on z Xięstwem należał prawnie.

Zamek Halicki, który bierze swe imię od góry na której jest zbudowany (e), nie zdaie się być bardzo dawnym: Xięstwo zaś od niego Halickim nazwane, nie zdaie się także, aby miało znaczną obszerność.

Nie znajdujemy wzmianki o Haliczu, ani w podziale, który Wołodymir albo Władimir I. Wielki Xiążę Kiiowski albo Ruski uczynił, dzieląc prowincye Ruskie między dwunastu synów w R. 1015. o czym pisze Długosz (f): nie masz także

(e) Długosz pisarz 15 wieku, w opisanii swoim Królestwa Polskiego powiada. *Halicz mons altus terre Halicientis, argillofus qui à fluvio Dniester alluitur, cui arx super imposita est, qui & arci & regioni nomen dedit. Jo: Dlugos. seu Longini Hist: Pol: Lips: 1711 T. I. lib: 1. col: 34.* Zamek Halicki był z drzewa, aż do czasów Kazimierza Wielkiego, który go kazał zbudować z kamienia, prawie w jakim stanie teraz go widzimy. Obacz *Dług: lib: 9. col: 1164.* Kazimierz Wielki zaczął panować R. 1333, przyłączył Ruś do Korony 1340, umarł 1370.

(f) Długosz *lib: 2. col: 105.* Książd Wyrwicz *Uwagi nad Historyą odmian w Państwie Rossyjskim w Warsz: 1766 p. 135.* Długosz kładnie śmierć Wołodymira I, oraz dział od niego uczyniony, pod rokiem 1005: lecz Chronologia Długosza, co się tycze Rusi, nie zgadza się dziesięcią latami z Chronologią późniejszych o Rusi pisarzów. Obacz Kromera *edit: colon: 1589 p. 39 col: 1.* Obacz Strykowski *w Warszawie 1766 p. 151.*

także o nim wzmianki, kiedy Jarosław I. syn Wołodymira I. uczynił także dział między pięcią synami w R. 1054, który także znajdujemy w Długoszu i Chronologii Wielkich Xiążąt Ruskich albo Kiiowskich, wydanej przez Pana Deguignes w historyi generalney Hunnów (g); ani w żadnym z drugich, które widzieć można w teyże Chronologii.

Nie znajdujemy zamku Halickiego w historyi, iak tylko pod R. 1125. Wołodor-Rościslawicz, albo Wołodymir syn Rościslawa, Xiążę Przemyski, zciągnął do swego Xięstwa o-ręż Króla Polskiego Bolesława III, z tey przyczyny, iż n-iechał ziemię Krakowkie, na ów czas, kiedy Bolesław był zatrudnionym nawracaniem Pomorzanów. Wołodor zbi-ty przy Walichowie, niedaleko Przemyśla, uciekł aż do Halicza, leżącego od Przemyśla (b) o mił trzydzieści. Y o tym tylko wspomina na ów czas historya o Haliczu. 1125

Niewiadomo, ieśli ten zamek miał na ów czas swoje-go Xiążęcia osobnego: wszakże dopiero około roku 1137 1137 czyni wzmiankę historya o pierwszym Xiążęciu Halickim. Było na ów czas wiele innych Xięstw w oney części Rusi, iako to: Xięstwo Przemyskie na północ gór Karpackich, które nieustannym ciągiem dzielą Polskę i Ruś od Węgier; Xięstwo Trembowelskie, Swinigrodzkie, Bełzkie, Włodzimier-fkie, Łuckie i Ostrogskie (i). Xiążę, który nosił tytuł Xią-żęcia Halickiego, około Roku 1137, nazywał się Jarosławem. Na niez-

(g) *Dług: lib: 3. col: 238. Hist: Gen: des Huns. par Mr. Deguignes Paris 1756 T. I. P. 1. p. 306. & Wyrwicz ut sup. p. 135.*

(b) *Obacz Długosza w K. 14. col: 423-4. Miechovita apud Pistor: in scrip: rerum Pol: T. 2. p. 56. Crom: p. 87 col: 2. Stryik: p. 184.*

(i) *Przemyśl zamek i miasto nad Sanem, około granic Woie-wodztwa Krakowkiego, w fronie zachodney Woiewodztwa Ruskie-*

Na zieżdzie Xiążąt Ruskich, w Roku tymże 1137, w Włodzimierzu na Wołyniu, na którym przydyował Wielki Xiążę Ja-

go, którego ziemia Przemyska znaczną część składa. Pifarze Polscy powiadaią, że Przemysław, Xiążę czyli Król Polski, w 8 wieku ufundował miasto Przemysł.

Wołodymir I. Xiążę Kiiowski, opanował Przemysł w 10. wieku. Odebrał go nazad Bolestaw II. w jedenaśnym wieku; a Ruśniacy wzięli go iezcze około końca tegoż jedenaśtego wieku.

Wołodor Xiążę Przemyski, o którym mówiono pod rokiem 1125, był possesorem tego Xięstwa 1093. Xięstwo Przemyskie było przyłączone do Korony 1179. Zdaie się, iż od niey było iezcze oderwane w 13 wieku, i znowu przyłączone w R. 1340.

Trembowla, zamek i miasto nad małą rzeczką, nazwaną *Kczyzenia*, blisko złączenia się swego z Seretem, na granicach wschodnich Woiewodztwa Ruskiego. Wasil, albo Bazyli brat Wołodora Xiążęcia Przemyskiego, był Xiążęcim Trembowelskim w R. 1093. Ten Xiążę żył iezcze w R. 1135. Zdaie się, że Halicz, leżący tylko o 12 mil od Trembowli, był na ów czas pod dependencyą tego zamku.

Swinigrod, który się teraz nazywa Zwinogrodem, zamek i miasto nad Dnieprem, w części zachodniey Woiewodztwa Podolskiego, wyżej Kamieńca, około 4 mil od tego miasta, miał swego Xiążęcia w R. 1126. Tym Xiążęcim był Wołodymir II. syn Wołodora Xiążęcia Przemyskiego.

Bełz, zamek i miasto na zachod Buga, który daie imię Woiewodztwu, miał tytuł Xięstwa około tegoż czasu. Kazimierz II. Król Polski, poślubił sobie w R. 1168 Helenę, córkę Wszewolda Xiążęcia Bełzkiego,

Xięstwo *Włodzimierskie* na Wołyniu, dostało się w dziale Igorowi, albo Grzegorzowi, czwartemu synowi Wielkiego Xiążęcia Jarosława I. w R. 1054.

Ostrog, który także jest na Wołyniu, miał tytuł Xiążęcy od roku

że Jaropełk Włodymirowicz, gdzie ci Xiążęta układali między sobą nowe wtargnienie do Polski, Jarosław Xiążę Halickie nie przytomny, oskarżony był, o tajemne zmowy z Polską, kiedy jeszcze panował Bolesław III, za co pomienionego Jarosława złożono z Xiąstwa Halickiego (k).

Nie wiadomo jest, komu Jaropełk dał Xiąstwo Halickie: lecz w roku 1145 panował tam ieden Xiążę, imieniem Wszewołodymir, co podobno znaczy Wszewoła, syna Wołodymira. Widzieć tego Xiążęcia w woysku Władysława II. Xiążęcia Krakowskiego, albo Króla Polskiego, przed Poznaniem. Władysław, syn starszy Bolesława III. przedsięwziął

1145

B

wziął

1099. Dawid syn Igora Xiążęcia Włodzimirskiego, trzymał na ów czas Ostrog z tytułem Xiąstwa.

Około tego to czasu, należy kłaść w Haliczu, mnjemanego Xiążęcia tego imienia Kolomana, bękartu Króla Węgierskiego Kolomana, o którym książka wydana w Wiedniu, pod tytułem *l'Exposé preliminaire* na karcie 6, czyni wzmiankę, cytując Miechowitę. Miechowita mówi wprawdzie, idąc za niektórymi Kronikarzami Polskimi, że Bolesław III. osadził w Haliczu iakiegoś Kolomana, syna Króla Węgierskiego także Kolomana, nie wspomina jednak, że ten Koloman był bękartem: przydaie także i to, że mu Bolesław III. dał córkę swą za żonę. Obacz Miechowitę *apud Pistor: in scrip: rer: Pol: p. 57.* Atoli nie znajduie się ten Koloman, syn bądź prawny, bądź naturalny Króla Kolomana, ani w Długoszu starszym od Miechowity, ani w żadnym Historyku Węgierskim, ani w Tablicach genealogicznych Królów Węgierskich, zebranych od Pistorynusza *in scrip. rerum Hung.* W reszcie Koloman, Król Węgierski umarł w R. 1115, a Bolesław Król Polski w R. 1138.

(k) Długosz *lib: 4. col: 443.* Miechowita *ut sup: p. 58-9.* Krom: *p. 91-2.*

wziął przyłączyć do Korony działy, które Bolesław III. naznaczył drugim swoim synom, i przystąpił do oblężenia Poznania w R. 1145 (1).

1151

W kilka lat po tym oblężeniu, w R. 1151 Bolesław IV, nazwany Kędzierzawy, Xiążę Krakowskie, brat młodszy Władysława II, zaślubił sobie córkę tego Wszewołodymira Xiążęcia Halickiego, imieniem Anastazyą; a Mieczyśław Xiążę Poznański albo Wielkopolski, nazwany *stary*, brat młodszy Bolesława IV. wziął za żonę drugą| córkę tegoż Xiążęcia imieniem Eudoxyą (m).

Okolo

(1) Znajdowali się w tymże Władysława woysku dwaj inni Xiążęta Rufcy: Swantostaw, syn wielkiego Xiążęcia Wszewolda II, który na ów czas panował w Kiiowie; Izaśław, syn Dawida Xiążęcia Włodzimirskiego. *Dług: lib: 4. col: 446. Miechow: p. 63. Cromer: p. 97.* Od czasów Bolesława I, to jest od R. 1018, Xiążęta Rufcy, zostając w nieiakiej podległości Królom Polskim, obowiązani byli iść za niemi na wojny, albo na nie ludzi swoich posyłać. Królowie Polscy dawali dowody władzy i powagi swej na Rusi mniejsze lub większe, iako o koliczności rządu słabego lub dzielniejszego pozwały. To się widzieć daie w ciągu całej historii Polikiej. Obacz także Hartknocha *de Rep: Pol: edit: Lips: 1698. P. 1. p. 182 sequ: Lacombe Abregé Chron: de l'hist: de Pol: pod rokiem 1182.*

(m) Obacz Długosza *lib: 5. col: 484 &c.* Obacz także Pistorjusza *Tab: gen: Reg: Pol: in scrip: rer: Polon: t. 3. p. 149, 150.*

Po śmierci Anastazyi Xiężniczki Halickiej w R. 1159, Bolesław IV. poślubił sobie w R. 1160 Helenę, córkę Roścysława Xiążęcia Przemyskiego. *Dług: lib: 5. col: 499.* Rościsław był synem Wołodara Xiążęcia także Przemyskiego: zбитy w Walichowie R. 1215, którego Długosz kładnie śmierć pod rokiem 1126; był także bratem Wołodymira Xiążęcia Swinigrodzkiego.

łodymira. Bela, do którego się udał Wołodymir, posłał na Ruś syna swego drugiego, Andrzeia (p), pod tym pretextem, ażeby wrzkomo poprzedził Xiążęcia Ruskiego, i utrzymywał jego stronę w Xięstwie Halickim, o które z nim Mściław Roman, naznaczony od Kazimierza II, chciał spór prowadzić. A Wołodymira zatrzymano w Węgrzech.

Andrzej opanował Halicz; osadził zamek garnizonem Węgierskim; kazał sobie wykonać przysięgę wierności od wszystkich obywatelów, i objął rząd kraju pod swym imieniem. *Jurare omnes in verba sua obigit* (q). Król Bela uwiadomiony o tym sukcesie, rozkazał zamknąć w więzieniu Wołodymira: i ten jest pierwszy tytuł, który Królowie Węgierscy mogą przytoczyć, na utrzymanie mniemanych praw swoich do Halicza, i do tych części Rusi, które należały na ów czas do tego zamku (r).

Nie

(p) Starszy brat Andrzeia nazywał się Emerykiem, albo Henrykiem. Nastąpił po swoim oycu Beli III. w R. 1196, albo 1198. Piłstoryusz kładnie śmierć Beli III. w R. 1196 a Bonfini i Pray pod R. 1199.

(q) *Crom: p. 114 col: 2.*

(r) To, co się mówiło o Królu Beli III, i synu jego Andrzeiu, tak jest rzecz ważna, iż na dowód oney, należy przywieść słowa famych historyków, z których jest wyjęta. Kromer powiada na karcie 114, kolumnie 2. *Revocatus Vuladimirus ex Hungaria — atque is, quod audierat Romanum Vladimiriensem Ducem — à Casimiro missum Haliciam contendere, commeatum, auxilia & reductionem à Bela Rege Hungariae petit. Sed — in vincula conjectus est; missusque celeriter, cum non contemnenda manu, a Bela Andreas filius, qui Haliciam in ditionem suam redigeret. Venienti Andree — Halicienses portas arcis aperiunt — affirmante illo Vuladimirum ponè se sequi. Occupatà arce proficitur —*

Nie długo iednak pomieniony Xiążę Andrzej zostawał w posiadłości Xięstwa Halickiego. Albowiem Wołodymir znalazłszy sposob ucieczki z więzienia, udał się z prośbą o pomoc do Kazimierza II. Kazimierz, który świeżo zakończył kłótnią z bratem swoim Mieczyławem starym, względem sukcesji Mazowsza i Kujaw (r), posłał na Ruś w R. 1188 wojsko

non Vuladimiro, sed sibi se dominium quaesivisse. Deinde iurare omnes in verba sua cogit; remuentes, vel cunctantes modo, capit, ceteros arce excludit, magistratibus amovet, ac per suos Hungaros omnia administrat. Crom: p. 114 col: 2. Obacz Miechow: p. 73-4. Dług: lib: 6. col: 553-4 & Kadłub: col: 790. Kadłubek społeczelny mówi: Laodimiro in exilio— qui a Bela Pannoniarum Rege restitutionis implorat subsidium. Illico Rex — regnum occupat, filium instituit, exulem, ne sit impedimento, vinctum ergastulo in Hungaria includit: Kadłub: col: 790.

Ani Bonfini, ani Turocz, ani Ranzan Historycy Węgierscy, którzy wszyscy pisali w XV wieku, nie powiadają nic o tej wyprawie Xiążęcia Andrzeja na Ruś. Rewa, pisarz XVIII wieku, który o tym wspomina, i który wszystko wybrał z historyków Polskich, fałszuje powieść tychże historyków, i przydaie do Halicza opanowanie Wołodzimirza, o czym nie maśz wzmianki w pisarzach Polskich, i gdzie panował na ów czas inny Xiążę, imieniem także Roman. Słowa jego są: *Bela gessit bellum adversus Halicie Regem Vladimirum, captoque eo per Andream filium suum, Ducem Hungarie, Halicie ducatum occupavit, ipsique possidendum cum Ludomeria tradidit.* P. de Rewa de Monarchia, & S. Cor: Reg: Hung: in scrip: rer: Hung: Vienna 1746 T. 2. p. 625.

(r) Ta sukcesja otworzyła się w R. 1186 przez śmierć Leszka, syna Bolesława IV, a synowca Mieczyława starego i Kazimierza II. Obacz Długosza lib: 6 col: 555; Kromera p. 113-4. Mieczyław pretendował tej sukcesji prawem starszeństwa, a Kazimierz prawem, że był Królem i panem zwierzchnim: ponieważ Xiążęta Krakowscy byli na ów czas razem Królami Polskimi.

woyko, pod komendą Woiewody Krakowskiego Mikołaja Herbu *Lis*. Zbity Andrzej wstępny boiem, musiał uścapić z zamku Halickiego, do którego wpadł, uciekając z pogromu. Otrzymał od zwycięzcy powrót do Węgier; a Wołodimir przywrócony do Xięstwa, złożył za siebie i za swych następców na Xięstwo Halickie, w ręce Woiewody Krakowskiego, przysięgę wierności Koronie Polskiej. *Nicolans palatinus fideliter expeditione perfunctus, castrum Halicz duci Vladimiro restituit, jure jurando obstricto, ut tam ipse, quam successores sui ducibus Poloniae subiecti, & in eorum subiectione atque obedientia perpetuo perseverent (t)*. Jest to druga przysięga wierności i poddaństwa Xiążąt Halickich Koronie Polskiej, przyświadczona od Historyków.

1090 To pierwsze opanowanie Halicza przez Węgrów, od R. 1185, aż do R. 1188, trwało przez dwa, albo trzy lata: i z okazji krótkiej tey uzurpacyi zamku Halickiego, Bela III. przydał do drugich tytułów swoich, Króla Galacyi albo Halicza, który widzieć mu dany w R. 1190, przez magistratowych Jadery, miasta leżącego nad Golfem Weneckim.

Lucyus, Historyk Dalmacyi i Kroacyi, cytuje pewną konwencyą, uczynioną tegoż roku 1190, między miastem Jadera, niegdyś *Divellora*, nadmorskim, Dalmacyi będącym na ów czas pod panowaniem Węgrów, a między miastem Arba, leżącym na iedney z wysepów tegoż imienia, na brzegach Dalmackich, a na ów czas, iako i teraz, należącym do Wenetów. W tey konwencyi, uczynioney w Jadera, Dalmatowie mówią. *Anno MCXC-- Jadera, temporibus Domini nostri*
Bela

(t) Obacz Długosza *lib: 6 col: 557*. Kadłubka *col: 790-1*. Boguśała *apud Semmersb: in scrip: ver: Siles: Lips: 1729, 1732. T. 2. p. 47*. Miechowitę *p. 74*. Kromera *p. 15. col: 1*.

Bela Dei gratiâ invictissimi Regis Ungariae, Dalmatiae, Croatiae, Ramaec non Galaciae (u).

Tenże sam Lucyus powiada, że Bela III. pierwszy z Królów Węgierskich wziął tytuł Króla Galacyi. *Bela...Rex Galaciae sive Haliciae per Andream filium absentâ, titulô quoque ejus uti cepit (w).* i podobno pierwszy to raz także zamek Halicki był pomieszczony w liczbie królestw.

Jakoż widzieć w rzeczy famey, iż tenże Król Bela III. nie nosił ieszcze tytułu Króla Halickiego w R. 1154, który jest pierwszym rokiem koronacyi tego pana. Książd Pray cytuje pewny akt Beli, datowany tegoż roku, gdzie ten pan bierze tylko tytuły Węgierski, Dalmacyi, Kroacyi i Ramy: *Ego Bela Hungariae, Dalmaciae, Croatiae, Ramaeque Rex (x).*

Idąc w górę od Roku 1174 znajdujemy, że Stefan II. dziad stryieczny Beli II, który panował od R. 1115 do R. 1131, nosił tytuły Węgierski, Kroacki, Dalmacki, iako to widzieć w jednym dokumencie tego pana, datowanym R. 1124. *Ego Stephanus Colomani Regis Filius, Rex Hungariae, Croatiae atque Dalmatiae (y).* a Kłoloman Ociec Stefana II, który panował od R.

1096

(u) Obacz Joan: Lucius *de Regn: Dalm: & Croat: in scrip: rer. Hung: ut sup: T. 3. p. 226.* Obacz także *L'Exposé Prêlim: p. 9.* Ta książka Francuzka *Exposé*, czyli wykład poprzedzający, pretenduje, że Bela III. nosił tytuły Galacyi i Ludomerii: atoli widzieć z famego dokumentu przywiedzonego w tey książce, a położonego od nas przed oczy czytelnika, że Bela wziął tylko tytuł Galacyi.

(w) Lucius iako wyżej p. 245. Lucius pisał w 17. wieku.

(x) Jerzy Pray Jezuita *Annal: Reg: Hung: Vindob: 1763 T. I, P. 1. p. 164.* Te tylko bierze tytuły Bela III. w R. 1173, 1179, 1181. Pray iako wyżej p. 169, 170. Lucius iako wyżej p. 224.

(y) Lucius iako wyżej p. 187.

1096 do R. 1115, nie brał także innych tytułów, iako to widzic w pewnym dokumencie tegoż Króla, pod Rokiem 1104 *Ego Colomanus Rex Ungariae, Croatia atque Dalmatia* (z).

Dalmacya i Kroacya były na ów czas erygowane w królestwa od Grzegorza VII. Papieża w R. 1075 dla Swinimira albo Zwonimira, Xiążęcia Słowaków, Dalmacyi i Kroacyi. Święty Władysław Król Węgierski, Ociec Kolomana podbił Kroacyą w R. 1091, a Koloman podbił część Dalmacyi w R. 1105 (a).

Bela II. synowiec Kolomana, który panował od R. 1131 do R. 1141, przyłączył do tytułów Króla Węgierskiego Kroacyi, Dalmacyi, tytuł Króla Ramy, podbiwszy tę prowincyą w R. 1138 (b). A do tego ostatniego tytułu Bela III. wnuk Beli II. przydał tytuł Króla Galacyi, który mu dany widzieliśmy w R. 1190.

Rama nie była królestwem, tak iako ani Halicz: iest to nazwisko rzeki, która płynie w Serwii, prowincyi Cesarstwa Carogrodzkiego (c). Bela II. podbił ieden powiat Serwii, przez który płynie ta rzeka, i dał mu tytuł królestwa (d).

Histo-

(z) Lucius p. 187.

(a) Tenże p. 137. i daley p. 176, 184.

(b) *Belam II — titulis Dalmatie, Croatiae, Ramae quoque, quae Servia pars est, addidisse constat ex privilegio Ecclesiae Spalatrensi concessio 1138.* Obacz Lucyusza iak wyżej p. 203.

(c) Obacz Lucyusza iak wyżej p. 203, 212, 3. Obacz także *Pfiszewicz Illir:* także *in scrip: rer: Hung: Vien: T. 3. p. 787.*

Rzeka Rama wpada wrzekę Naro albo Nara, która sama wpada do Golfu Weneckiego niżej miasta Narony, albo Narenty.

(d) Serwia, tyley prawie wielkości, iak Woiewodztwo Wołyńskie, sama dała czterech Królestw tytuły Królom Węgierskim, to iest:

Historycy Polscy powiadaią, że wygnanie Andrzeia z Księstwa Halickiego w R. 1188, spowodowało niektóre wojskowe najeźdy ze strony Węgier i Polskiej; i że ta zatarga była zakończona w R. 1193, przez odnowienie dawnych przyrzeczeń, między obu królestwami, na ziemi, w mieście nazwanym Stara Wieś (e), gdzie Król Węgierski obowiązał się, nic więcej nie przedsiębrać przeciwko Haliczowi; i zdaie się także, że przez wzgląd na obowiązki tego traktatu Król Bela III wymazał z tytułów swoich tytuł Króla Halickiego .(f)

C

Kadłu-

Ramy, Serwii, Bosnii, i Rascy. Prowincya Serwii albo Serbii, wzięła imię od Serbów, narodu Słowackiego, który osiadł w części starożytney prowincyi Mezji, pod panowaniem Cesarza Herakliusza, między rokiem 610, a 641. Obacz Lucyusza p. 61, 76. Obacz także Kluwiera *lib: 4. c. 16. §. 4. edit: Amstald: 1729. p. 464.*

Bosnia wzięła nazwisko od rzeki nazwanej *Bosna*, która wpada do Sawu. Rascya ma imię także od rzeki *Rasca*. Obacz Lucyusza p. 413.

(e) *Antiquus pagus*, toż samo znaczy, co stara wieś.

(f) *Cum Hungaris deinde certa pax constituta, sive adeo innovata est, & principum ipsorum congressu apud antiquum pagum, in Scepusiensi territorio confirmata: ea lege, ut oblitteratis utrinque injuriis, & condonatis invice offensis, Rex Hungarorum Haliciensi ditione, & Rustie omni se abstineret; communes amicos, communesque hostes Ungari & Poloni haberent.* Kronser p. 116 col: 2. Obacz także Długosza *libi 6 col: 566,* Kadłubka *col: 797.* X. Pray wspomina także o tym pokoju, tak iako i Kromer. Obacz *Annal: Reg: Hung: Vindob: 1763 P. I. p. 181-2.*

Znajdują się w X. Pray dwa dokumenta, późniejsze od tego pokoju, R. 1193, z których pierwszy jest pod rokiem 1198, drugi pod rokiem 1200. Z pierwszego z owych dokumentów, który jest An-

Kadłubek, pisarz społeczny świadczy, że oba narody odnowiły na ow czas przymierza, które były dawniej między Polską a Węgrami uczynione, za S. Stefana Króla, a pośrednictwem S. Woyciecha Biskupa Praskiego, a potem Arcybiskupa Gnieźnieńskiego (g). Widzieć w starożytnej Kronice Węgierskiej, która się być zdaie 13 wieku, że około czasów S. Stefana Króla Węgierskiego, góry Karpackie dzieliły Polskę od Węgier. *Ex parte Polonorum usque ad montem Tatur (b).*

Xiąże

drzeia Xiążęcia widzieć, że ani Andrzej, ani ociec jego Bela III. nie nosił tytułu Xięstwa Halickiego w R. 1198. *Ego Andreas, Bela Regis filius, Dei gratia Hungariae, Dalmatiae, Ramae, Culmaeque Dux.* Obacz Pray P. I. p. 182. Obacz także Lucyusza iako wyżej p. 254. Z drugiego dokumentu widzieć, że Król Węgierski Emeryk, albo Henryk, brat starszy Xiążęcia Andrzeia, i który nastąpił po Beli III. w R. 1199, nie nosił także tytułu Króla Halickiego. *Henricus Dei gratia Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Ramaeque Rex.* Obacz Pray iak wyżej, p. 186. Ten dokument jest Roku 1200.

Culma czyli *Chelmia*, albo *Chelebna*, której Andrzej nosił tytuł w R. 1198, był to powiat w Kroacyi. Obacz Lucyusza iak wyżej p. 143, 255-6. Andrzej na ow czas był gubernatorem Kroacyi i Dalmacyi.

(g) *Regis quoque Pannoniarum foedera ad perfectum redintegravit iuxta Sanctorum instituta. Regis videlicet Stephani, & Sanctissimi Polonorum Patroni Adalberti.* Kadłub: col: 797. Święty Woyciech umarł w R. 997.

(b) *Anonym: bist: Duc: Hung: in script: rer: Hung: Vienna T. 1. p. 37.* Ten Anonim, czyli Antor bezimienny, był sekretarzem jednego z Królów Węgierskich, którzy nosili imię Beli: i zdaie się, że był u Beli IV. Bela IV nastąpił po oycu swoim Andrzeiu II. w r. 1235, a umarł w R. 1270. Obacz Pray P. I. p. 323. Polacy nazywają do tych czas góry Karpackie *Tatrami*.

Xiążę Halicki Wołodymir, umarł w R. 1198, nie zostawiwszy żadnego potomstwa, a Rada Lefzka białego, który ieszczę do lat zdolnych nie przyszedł, uczyniła propozycyą, aby przyłączył Xięstwo Halickie do Korony Polskiej. Kadłubek, który żył na ów czas, a potym został Biskupem Krakowskim, powiada, że tego także żądali Rufacy Haliccy; lecz Helena Xiężniczka Belzka, matka Lefzka (i), otrzymała od Rady, aby to Xięstwo było oddane Romanowi, bratu Wołodymira, który już był Xiążęciem Włodzimirskim (k).

Xiążę Włodzimirski służył Kazimierzowi II, przeciwko bratu jego Mieczyławowi staremu 1191 (l); a po śmierci Kazimierza, pomagał także młodemu Lefzkowi, przeciwko temuż Mieczyławowi stryiowi w R. 1195 (m). Wziął zatym

C ij

Roman

(i) Helena, Xiężniczka Belzka, matka Lefzka Białego, Xiążęcia Krakowskiego, i Konrada Xiążęcia Mazowieckiego z którego poszła linia Piaślow Mazowieckich, zeszła w R. 1326, była córką Wszewolda Xiążęcia Belzkiego.

(k) Ten to sam Roman, któremu Kazimierz II. dał Xięstwo Włodzimierskie w R. 1179, i którego nominował na Xięstwo Halickie w R. 1185, Kadłubek powiada, że ten Roman był wychowany na dworze Kazimierza II. Obacz Kadłubka col: 810.

(l) Wszewold Xiążę Belzki Wołodymir Xiążę Halicki i Roman Xiążę Włodzimirski, znajdowali się w woysku Kazimierza pod Krakowem w R. 1191. Obacz Kadłubka col: 792, Bogufała p. 49, Długosza lib: 6 col: 562-3.

(m) Roman Xiążę Włodzimirski był w woysku Lefzka białego R. 1195, w bitwie pod Mozgawą, niedaleko Andrzeiowa, w Woiewodztwie Sandomirskim. Obacz Kadłubka col: 810, 812; Bogufała p. 51-2. Długosza lib: 6 col: 570-3 &c.

Roman inwestyturę na Xięstwo Halickie w obozie Lefzka, niedaleko tego miasta, tegoż roku 1198 (n).

1205 Roman Xiążę Włodzimirski i Halicki, umarł w R. 1205, zabity w potrzebie przeciwko temuż Lefzkowi białemu (o):
zosta-

(n) Kadłubek powiada. *Romanus Princeps Gallicie per Ducem Lefzkonem instituitur*, obacz Kadłub: col: 815 Boguf: p. 52 - 3, Dług: lib: 6. col: 576 sequ. &c.

Kadłubek nie mówi czyim synem był ten Roman: Długosz go nazywa *Romanus Mściławicz*, to jest Roman syn Mściława. *Dług: ut sup: col: 572.*

Kroniki wydane przez Akademię Petersburską, nazywają go Roman Igorowicz, czyli Roman syn Igora albo Grzegorza. Obacz *l'Exposé préliminaire p. 6.*

Według Długosza i Kronik Petersburskich, Wołodymir i Roman byli bracia. Według Kromera i Strykowskiego, Roman był synowcem Wołodymira. Obacz Kromera p. 120 col: 2. Strykowskiego p. 204.

Rewa kładnie posadzenie Romana na Xięstwie Halickim w R. 1198, 1200, *in script: rer: Hung: T. II. p. 627.*

(o) Śmierć Romana R 1205,, w bitwie pod Zawichostem w Woiewodztwie Sandomirskim, w dzień SS. Gerwazego i Protazego, albo 19 Czerwca, jest wzmiankowana przez Bogufala Biskupa Poznańskiego, pisarza XIII wieku, który sam umarł R. 1253: wszyscy Pisarze Polscy poślednieysy posli za tą datą. Obacz Bogufala *up: Sommers: T. II. p. 56.* Dług: lib: 6 col: 594-5 &c. Niewiadomo nam, z jakich ksiąg Kroniki Petersburskie, citowane w księdze pod tytułem *l'Exposé préliminaire*, na karcie 6, powzięły tę wiadomość, że Roman umarł w R. 1212, i że Haliczanie skazali na śmierć tego Xiążęcia. Widzieć w Hist: niektórych Xiążąt Ruskich otrutych, lub zabitych od swoich poddanych: lecz tego ielzceśmy nie widzieli, aby ciż poddani mieli karę swych panów gardlową śmiercią.

zostawił dwu synów w drobnym wieku, Daniela i Wasilka albo Bazylego. Xięstwo Halickie dostało się jego synowcowi Mściławowi-Mściławicz, nazwanemu *Cbrabry*, albo waleczny, synowi Mściława, o którego otruciu mówiono pod R. 1185 (p).

Rufacy, którzy otruli oycę, zbuntowali się też przeciwko synowi: i znaleźli wsparcie swej rebellii, w tymże samym Andrzeju, który był opanował Halicz w R. 1185, a był wygnany z niego w R. 1188, i panował w Węgrzech pod imieniem Andrzeja II. od R. 1205. 1214
albo
około
tego
Roku.

Rufacy Haliccy, wygnawszy Mściława-Mściławicza, wysłali z prośbą do Króla Węgierskiego, aby im przyśłał wojsko, a syna swego drugiego za Xiążęcia (q). Andrzej II. miał trzech synów: Belę, który panował po oycu, pod imieniem Beli IV; Kolomana i Andrzeja. Wysłał zatem Andrzej II do Halicza syna Kolomana, i kazał mu, aby się tam koronował na Królestwo Halickie (r). Zda się, iż ceremonią koronacyi odprawił Arcybiskup Strygoński, i że się to działo w R. 1214. Znajduje się w Raynaldzie list Króla Andrzeja II, do Papieża Innocentego III, bez daty wprawdzie, lecz położony pod R. 1214, w którym Król Węgierski prosi Papieża, aby chciał delegować Arcybiskupa Strygońskiego, na odprawienie koronacyi Kolomana w Haliczu. Widzieć także w tym liście, że Król Węgierski już brał tytuły Króla Galacyi i Ludomerii. *Andreas Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae, Serviae, Galliciae, Ludomericae Rex* (s).

Długosz,

(p) Obacz Kromera p. 127 col: 2.

(q) Obacz Dług: *lib: 6 col: 604*.

(r) Tenże, tamże.

(s) Obacz Raynalda *Annales Ecl: T. XIII. ad an: 1214. N. 3*.

Długosz, pierwszy ze znaiomych Kronikarzyw Pol-
skich, mowi o tey koronacyi Kolomana, o ktorey nayda-
wnieysi historycy Węgierscy nic nie wspominaią (t). Po-
wiada on: że Koloman udał się do Halicza, z żoną swoią,
albo zaręczoną sobie Salomeą, córką Lieszka białego: *Sub
eodem, quo ingressus est Haliciam tempore, se in Regem Halicie inungi
& coronari, Regemque vocari & intitulari Galicie, & uxorem suam
Salomeam Reginam procuravit* (u).

Znayduie się w tymże Raynaldzie list Papieża Hono-
ryusza III, pod datą szóstego roku papieństwa iego, co przy-
pada na rok 1222, w którym widzieć, że Koloman był koro-
nowany Królem Halickim (w): znajduie się w tymże pifa-
rzu ieden dokument Bolesława wstydliwego, albo V, syna
Lieszka białego, w którym on nazywa Królową Halicką fio-
strę Salomeę, wdowę na ów czas po Kolomanie i mniszkę:
*pro incolunitate generosæ nostræ genitricis Ducissæ Grzymislavæ & no-
stræ,*

col: 1692 p. 215 col: 1. Obacz także Praya P. I. p. 204-5. i l'Exposé pré-
lim: w dowodach N. 1. p. 1-2. Raynald wybrał ten list *ex libro pri-
vilegiorum Romane Ecclesie*. Po tym czasie, kiedy Łacinnicy opano-
wali Carogrod w R. 1204, Andrzej II. opanował część Serwii, która
się teraz nazywa Bofnią, i przyłożył tytuł Króla Serwii do drugich swo-
ich tytułów. Obacz Luciusza jako wyżej p. 413.

(t) Turocz, Bonfini, Ranzau, wszyscy trzy pifarze XV. wieku
nie wspominaią nic zgoła, ani o tey wyprawie Kolomana na Ruś, ani
o iego koronacyi w Haliczu.

(u) Obacz Dług: lib: 6 col: 604, który kładnie koronacyą Kolo-
mana i Salomei pod R. 1208.

(w) Obacz Raynalda T. XIII. ad an: 1222 Nro 42-3. p. 295 col:
2. Obacz l'Exposé préliminaire w dowodach N. 2 p. 2-3. Raynald
wziął ten list *ex epistolis Honorii* lib: 6:

stra, et ingenia confortis' nostrae Cunegundis... et interventu venerabilis sponsae Christi, germanae sororis, videlicet Salomeae, quondam Galatie Reginae (x). Tenże sam dokument, który jest roku 1255, przywodzi ieszcze koronacją Kolomana na Królestwo Halickie: i widzieć dobrze można, dla czego ten Xiążę nosił tytuł Króla Galacyi albo Halicza; nie widzieć iednak zgoła przyczyny, dla której otec iego Andrzej II wziął tenże tytuł, a tym barzieszy ieszcze, dla czego przydał do niego tytuł Króla Ludomerii albo Włodzimirskiego.

Włodzimierz, wielkie Xięstwo, i więcey niż iednym wiekiem dawnieysze od Halicza, nie było zgoła pod iego dependencyą: a Mściśław Mściśławicz, wygnany z Halicza przez poddanych wspartych Węgrami, nie miał nawet prawa do Xięstwa Włodzimirskiego. To Xięstwo należało prawem sukcesyi do Daniela i Wasilka, obu Romanowiczow, albo synow Romana, nie zaś do Mściśława-Mściśławicza, który był ich synowcem, i którego otec nigdy nie był possessorem Xięstwa Włodzimirskiego.

Koloman nie opanował także Włodzimierza, który leży od Halicza mil około czterdziestu. Nie widzieć nigdzie, aby ten Xiążę Węgierski, wziął inny zamek prócz Halicza: a Królestwo Halickie nie było, bez wątpienia, więkfsze od Królestwa Ramy.

Jakążkolwiek miało rozległość to nowe Królestwo, Koloman nie był iego ani długim, ani spokojnym possessorem.

(x) Obacz Raynaldą T. 14 *ad an.* 1255. 11. p. col: 2. Widzieć tenże sam dokument w Prayu P. I. p. 297-8.

Ta Królowa wstąpiwszy do zakonu S. Klary, umarła w klasztorze Skalskim, nie daleko Krakowa w R. 1268, Bafzko który kończył Bogufalą *ap: Sommersb: T. 2. p. 77. i Długofz lib: 7. col: 784.*

rem. Tenże sam Długosz, który pierwszy opisał te przypadki (y), powiada: że to królowanie w Haliczu zatrwożyło Xiążąt Ruskich, i że koronacya Kolomana odprawiona sprawą Biskupów Łacińskich, nabawiła boiaźni biskupów Greckich, w Haliczu samym, o swóy obrządek (z).

Boiarowie Haliccy podnieśli bunt przeciwko Kolomanowi, tak iako uczynili przeciwko Mściśławowi-Mściśławiczowi. Przyzwany nazad Mściśław od buntowników, a wsparty od Ladymira Rurykowicza, syna Xiążęcia Kiiowskiego, także od Rościśława Dawidowicza, i od drugiego Rościśława Mściśławicza, którzy się stawili osobiście; przy pomocy też woysk, wszystkich innych Xiążąt Ruskich, wyciągnął ku Haliczowi, zniósł Węgrow pod tym miastem, i obległ zamek.

Koloman, który się tam zamknął, dostał się w niewolę z żoną,

(y) Kadłubek, zmarły w R. 1223, lecz którego Kronika kończy się na przypadkach, zdarzonych pod R. 1202, nie nam nie zostawił względem całej tej sprawy Kolomana. Bogusław Biskup Poznański zmarły w R. 1253, i Balzko Kustosz Poznański, który kończył Kronikę swego Biskupa aż do R. 1271, nie także o tym nie wspominają. Anonim, czyli Autor bezimienny, Archidyakon Gnieźnieński, który pisał około końca XIV. wieku, żadney też nie czyni wzmianki. Długosz Historyk XVI. wieku mówi o tym bez wątpienia, idąc albo za pifarzami Polskimi, którzy nie došli wieków naszych, albo za Kronikarzami Ruskiemi.

(z) *Quae res Ruthenorum animos, fluxam suapte fidem habentium, a Colemanis, cum eis inconsultis confecta coronatio fuerit, ita alienavit et in odium atque irritationem perduxit; portendentibus coronationem ipsam, et ritus ipsorum et generis exterminium effecturam; omnes itaque in Colemanum conspirarunt.* Dług: lib: 6 col: 604.

z żoną, i zaślany był do zamku Torczsko, a Mściław-Mściławicz powrócił do Xięstwa Halickiego (a). To wzięcie w niewolę Kolomana wyświadcza list Papieża Honorjusza III, pisany do Andrzeia w R. 1222, o którym wyżej była wzmianka. Słowa Papiejskie są: *casu sinistro accidit Regem ipsum, cum sponsa & pluribus aliis viris nobiles, a tuis hostibus capturari, & tamdiu extra regnum ipsum mancipatos detineri donec* (b).

Długosz świadczy, że Król Węgierski otrzymał wolność dla Kolomana, po dwu prawie latach więzienia, obiecując, że syn jego trzeci Andrzej weźmie za żonę Maryą córkę Xięcia Mściława Mściławicza: i że ten Xiążę obowiązał się oddać tey Pani Xięstwo Halickie w posagu (c). Jest wzmianka o tym mariażu w tymże liście Papieża Honorjusza III, lubo on do skutku nie przyszedł. Król Węgierski, pod czas swoiey wyprawy do Palestyny w R. 1217, poślubił synowi swemu naystarszemu Beli, córkę Cesarza Greckiego Teodora Lascaris, który mieszkał w Nicei (d); i w tymże czasie zaręczył młodszemu synowi Andrzeiowi córkę Leona Króla Armenii, w nadziei, że syn jego nastąpi po Leonie na Królestwo. Traktat ślubny był zaprzyjęzony od obu Królów, a potwierdzony przez Honorjusza III (e)

D

który

(a) Obacz Dług. *lib. 6. col. 604-5*. Długosz powiada, że z okazji zwycięstwa nad Węgrami pod Haliczem, Mściław Mściławicz nazwany był Chrabrym. Niewiadomo jest, gdzie był zamek Torczsko.

(b) Obacz ten list w Raynaldzie *ut sup. T. 13. ad an. 1222. Nro. 42 - 3. p. 295. col 2*: także w książce pod tytułem *l' Exposé preliminaire*, iako wyżej, i w dowodach *Nro 2. p. 2-3*. Znayduie się także w Prayu p. 218-9.

(c) Dług: *lib: 6. col: 610-611.*

(d) Obacz Praya *P. I. p. 213, 215, 216, 218.*

(e) Obacz Praya *P. I. p. 213, 215, 216.*

który niechciał dyspensować Króla Węgierskiego od u-
czynionej przysięgi (f).

Koloman wygnał jeszcze raz Mściława z Halicza;
1222 co się podobno stało około Roku 1222. Długosz po-
wiada, że Mściław tegoż roku, albo następującego umarł
w Torku (g): atoli po śmierci jego, znowu Koloman był
wygnany z Halicza przez Daniela Romanowicza, brata stry-
1255. iecznego Mściława: zdaie się, iż to się stało w R. 1225 (h).
Koloman nie powrócił więcej do Halicza; i zdaie się także,
że na ukojenie żalu jego po utraceniu korony, dał mu o-
ćciec Andrzej gubernią Kroacyi i Dalmacyi, na które wziął
inwestyturę około Roku 1230 i 1238 (i).

Umarł ten Xiążę w R. 1241 z rany, odebraney w bi-
twie, którą Król Andrzej II przegrał z Bathem i Kaydan-
nem, Carami, czyli hetmanami Wielkich Tatarow, te-
goż roku

(f) Obacz list Papieża Honorjuszka III. cytowany wyżej. Obacz
także Praya *ut sup.* 216-7.

(g) Obacz Długosza *lib. 6 col. 623*. Obacz także *l'Exp: Prelim:*
p. 7. Długosz, tak iako i Kroniki Ruskie, kładną to powtorne wygna-
nie Mściława pod R. 1218. Mściław wygnany od Węgrow z Hali-
cza nie był wnukiem Romana, iako mōwi text Francuzki książ-
ki *l'Exposé*, ale jego synowcem. Text Łaciński, przytoczony w po-
mienioney książce świadczy, *Eodem annō Ungari eiiciunt Mscislaum*
Mscislavicium nepotem Romani. W tym texcie *Nepos* znaczy synowca
nie zaś wnuka: ponieważ Mściław Mściławicz był synem Mściława,
brata starszego Romana i Wołodymira, a synowcem Romana.

(h) Obacz Długosza *lib. 6. col. 637-8* & *col. 633*. Obacz Stry-
kowskiego *p. 221* & *225*.

(i) Obacz Lucyusza *ut supr: p. 583 264*. Praya *P. I. p. 241* &
p. 251.

goź roku 1241, w Węgrzech nad rzeką Saye, niedaleko Pest; nie zostawił żadnego potomstwa (k), a prawa jego, ieśli których nabył do Halicza, ze śmiercią jego koniec wzięły.

Y te to są przypadki historyczne, na których się fundują mniemane prawa Korony Węgierskiej do Rusi.

Od ostatniego wygnania Kolomana, około R. 1225, Xięstwo Halickie zostawało w possessyi, pod tym tytułem, a nie pod tytułem krolestwa, Xiążąt Ruskich, bez żadney podległości Węgrom; ani żaden z Krolow, lub Xiążąt Węgierskich tentował opanować kiedy ieszcze to Xięstwo: było zatym one w possessyi Xiążąt Ruskich aż do początku 14 wieku, ktorego czasu weszło przez sukcesyją do domu Xiążąt Mazowieckich.

Mowiono wyżey, że w R. 1225, Daniel Romanowicz wszedł w possessyją tego Xięstwa: Daniela wyzuł roku następującego 1226 Jzaslaw Xiążę Kijowski, ktory oddał Halicz Michalkowi, albo Michałowi Xięciu Swinigrodzkiemu (l). Zdaie się, iż ten Michałko był synem Wizewołda - Swiatosławicza, dawnego Xięcia Kijowskiego (m).

D ij

Swino-

(k) *Thom: Archid: Spalat: in scrip: rer: Hung: ut sup: T. 3. p. 610... Dług: lib: 7. col: 685. Lucius ut sup: p. 363-4. Pray: P. I. p. 259. & p. 265-6.* Obacz także Tablice Genealogiczne Królów Węgierskich *in scrip: rer: Hung: ut sup: T. I. p. 763.* Koloman pogrzebiony w Węgrzech w Czalzma, czyli Cialma, w Kościele Dominikanów.

Thom: Archid: Spalat... Dług: ut sup: Archidyakon Spalateński, pifarz 13 wieku, nazywa Kolomana Królem, bez przydania iakim. Colomanus Rex. ut sup: p. 604, 610.

(l) *Długosz lib: 6. col: 633. Strykowski p. 221.*

(m) *Wizewołd Swiatosławicz Xię Kijowski, wygnany był z te-*

Swinograd, czyli Zwinograd, zamek nad Dniestrem, na Podolu, wyżej Kamieńca, około czterech mil od niego, a o dwadzieścia od Halicza, miał swoich Xiążąt własnych, znaiomych od R. 1126, czyli od iednego wieku (n).

1245 Około R. 1245, Halicz był w possessyi Wafilka, brata Daniela, który trzymał na ow czas Kijow (o); widzieć jeszcze tego Wafilka Xiążęciem Halickim w R. 1267. (p), Po śmierci iego, dostał się Halicz pod panowanie Leona, syna Daniela, a synowca Wafilka (q).

Daniel Romanowicz syn starszy Romana, inwestywany, iakośmy mowili, na Xięstwo Włodzimierskie przez Kazimierza II, R. 1179, a na Halickie przez Leszka białego w R. 1198, zabity pod Zawichostem, w bitwie przeciwko temuż Leszkowi w R. 1205, był Xiążęciem Włodzimierskim, prawem sukcesyji po swoim oycu, Po spustoszeniu Kijowa, i podbiciu Rusi przez Tatarow w R. 1240 (r), Daniel opanował szczątki tej stolicy, i naywyższą władzę na Rusi

go Xięstwa przez Mściława Romanowicza, z linii Smoleńskiej w R. 1212. Michał syn tego Wszewolda był sam Xiążęciem Kijowskim około R. 1240. Obacz Desguignes *T. I. P. I. p. 309.*

(n) Długosz *lib: 4. col: 425.* Strykówski *p. 184.* obacz pod Notą (t).

(o) Strykówski *p. 276.* Kojalowicz *Hist: Litv: P. I. Dantisci 1650 p. 92.*

(p) Strykówski *p. 293.* Kojalowicz iak wyżej *p. 128.* Obacz także Długosza *lib: 7 col: 782.* Rok śmierci Wafilka jest niewiadomy.

(q) Strykówski *p. 295.*

(r) Desguignes iak wyżej *p. 309.* *Mayerb: Voyage en Moscovie trad: du latin: Leyde 1688 in 12 p. 224.* Obacz także Długosza *lib: 7. col: 670.* To co się nazywa Moskwą, podbili Tatarowie w R. 1237.

na Rusi, za pobłażaniem Tatarow: a w R. 1246 otrzymał godność Krolewską od Papieża Innocentego IV, ktoremu obiecał przyjąć obrządek Łaciński, i wprowadzić go do swych krajow, albo przynajmniej przyjąć unią z Kościołem Łacińskim. Opison, Opat Messański, Legat Papieża Innocentego w Polsce i w Prusiech, koronował Daniela, pod tytułem Krola Ruskiego: *Rex Russia*, w R. 1146, w Drohiczynie, co się teraz nazywa ziemią Chełmską, gdzie ten pan ustanowił siedlisko swego panowania (s). Papieże erygowali cztery Krolestwa w tym wieku, Innocenty III dał ten tytuł Bulgaryi, prowincyi Cesarstwa Greckiego, ktorego stolicę trzymali na ow czas Łacinnicy (t), i Xięstwu Halickiemu. Honoryusz III dał go Rascyi, części Serwii, prowincyi także Cesarstwa Greckiego (u). Innocenty IV dał go Rusi w R. 1246, a Litwie R. 1252 (w).
Tegoż

(s) Długosz *lib: 7 col: 705-6*. Obacz także Raynalda *Tom: 13. ad An: 1245 n. 90* & *ad an: 1247 n. 29*. zdaie się, że Daniel założył sobie stolicę w Drohiczynie, ażeby się umknął daley od Tatarow.

(t) *Luc: ut sup: p. 403*. Innocenty III. dał tytuł kròlewski Iwanikowi albo Janowi Gubernatorowi dziedzicznemu Bulgaryi na mieyscu Cesarzów Greckich. Łacianicy opanowali Carogrod R. 1204. Innocenty III siedział na Papieństwie do roku 1216.

(u) *Luc: ibid:* Gubernator Serwii, ktoremu Honoryusz III. nadał tytuł Kròla Rascyi, nazywał się Stefanem. Ten Papież siedział na stolicy Rzymskiej od R. 1216 do roku 1227. Tegoż także czasu Andrzej II. Król Węgierski opanował drugą część Serwii, ktòrey wziął tytuł kròlewski. *Luc: ibid.*

(w) Długosz *lib: 7. col. 723*. Obacz także Raynalda *Tom: 14. ad an: 1255. n. 57-8*. Koiłowicz powiada, że Mendog był koronowany na kròlestwo Litewskie w Nowogrodku Lit. *Kojak: P. I. p. 97.*

Tegoż samego wieku Przemysław przywrócił tytuł Króla Polskiego w R. 1295.

Panowanie Daniela ztąd tylko w historyi jest znaiome, iż on nie dotrzymał słowa Innocentemu IV (x), a Tatarowie z Rusią plondrowali i spustoszyli sąsiadzkie Polski prowincye (y). Umarł Daniel w R. 1266, zostawiwszy dwóch synów Leona i Romana (z).

Leon

(x) Obacz list Alexandra IV. do Króla Daniela w Dług: *lib: 7. col: 779-80* i w Raynaldzie *Tom: 14 ad an: 1257 N. 26-8*. Długosz powiada, że oryginał tego listu znajdował się za jego czasu w Archiwach Krakowskich. Długosz pisał w piętnastym wieku.

(y) Obacz Długosza *ad an: 1259-62*.

(z) Bazko Kontynuator Boguśała *apud Sommer: Tom: II. p. 76*. Dług: *lib: 6 col: 779*.

O tym to Danielu pisarze Węgierscy powiadaią, że się znajdował na koronacyi Króla Beli IV. w Belgradzie w R. 1285. Według *l'Exposé prelim: Keza* pisząc o tej ceremonii świadczy. *in qua Dux Haliciae vassalitis obsequio equum regium summa reverentia ducebat*. Obacz tę Książkę p. 7.

Dwuch także innych historyków Węgierskich świadczy o tym przypadku. Bonfini powiada *in ea celebratione Colomanus dux declaratus enssem proutulit. Daniel Ruthenorum Princeps equum per reverentem egit*. Bonfini *Colon: 1690 p. 203 col: 1. S. Turocz — Rex Bela coronatus est — Colomano Duce fratre ejusdem enssem regalem ad latus ipsius honorifice tenente, Daniele vero duce Ruthenorum equum ejus, ante ipsum summa cum reverentia ducente*. *Turocz ut sup: T. I. p. 149*. Turocz i Bonfini nie mówią o tym zgoła, aby Daniel miał prowadzić konia Króla Beli na znak holdu. Koloman, o którym mówią ci pisarze jest ten sam, który był koronowany Królem Halickim w R. 1214. Wreszcie historyk Keza nigdy nie był wydrukowany. Książd Pray mówi, że Symon de Keza pisał pod panowaniem Władysława V. na

Leon nastąpił po oycu, ale tylko nosił tytuł Xiążęcia 1266 Rusi (a).

Temu to Xiążęciu przypisuje się fundacya miasta Lwowa, gdzie on sobie założył mieszkanie, i które potym zostało stolicą Rusi (b).

Około tegoż czasu czterech tylko liczy się Xiążąt Ruskich. Leon Xiążę Ruski, którego widzieć także z tytułem Xiążęcia Włodzimirskiego i Kiiowskiego (c): brat jego Roman, który się zdaie, że wziął w podziale Łuck: Swarnon albo Swarmir, brat Stryieczny tych Xiążąt, któremu się dostało Xięstwo Drohickie w ziemi Chełmskiej (d); i Wasilko ich Stryi, który był jeszcze possessorem Halicza. Stryikowski

zwanego Kuman, który umarł w R. 1290 albo 1299. Obacz Praya P. I. p. 332. *Nota* (e) Tenże Pray, który pisze także o koronacyi Reli IV. nic o Xiążęciu Danielu nie wspomina.

(a) Stryikowski p. 295. Widzieć Leona z tytułem *Ruthenorum Dux* w traktacie pokoju zawartym między Czechami i Węgrami w R. 1271. Król Węgierski Stefan V. zawierał w tym pokoju ze strony swojej Królów Francyi y Sycylii, Cesarza Greckiego, Xiążąt Polskiego, Bawaryi i Rusi &c. Obacz Praya P. I. p. 331. także Kronikę XV. wieku, wydrukowaną na końcu Kadłubka we Gdańsku 1749 *in fol.* p. 41. Widzieć tam Leona pod imieniem *Dux Russiae*.

(b) Kromer p. 171 *col.* 2. Stryikowski p. 205. Dopiero pod Kazimierzem Wielkim Lwow otoczony został murami około R. 1350, tenże sam Król zbudował tam dwa zamki, które dotąd jeszcze widzieć. *Długosz lib.* 9. *col.* 1092. *i col.* 1163.

(c) Kojalowicz P. I. p. 127. & p. 150. Stryikowski p. 295.

(d) Obacz Stryikowskiego p. 291. 4. Kojalowicza P. I. p. 116. Swarnon urodził się z córki Romana Xiążęcia Włodzimirskiego i Halickiego. Obacz Baszka, który kończył Bogufala *ap. Sommerib: T. II. p. 71.* Jest jeden Drohiczyna na Rusi, w kraiu, który się nazywa te-

wski powiada, że po śmierci Wafilka swego stryia, którey rok iest niewiadomy, Leon przyłączył to Xięstwo do swego działu (e).

Leon Daniłowicz, czyli syna Daniela, znaiomy iest w historii zaboystwem Wolstynica, czyli Woyfielka, wielkiego Xiążęcia Litewskiego, syna Króla Mendoga, w roku 1267 w Włodzimierzu (f), i wtargnieniem do Polski na początku panowania Leszka czarnego, także przegranieciem bitwy pod Goślicą, w Woiewodztwie Sandomirskim, o dwie mile od Sandomirza 3 Lutego, 1280 (g). Rok śmierci Leona iest niewiadomy, iako ani to, ieśli zostawił syna, czyli nie (b).

1300 Widzieć ieszcze w Historii, że Rufacy plondrowali ziemię Sandomirską w R. 1300, który był pierwszym panowania Waclawa Czecha; wszakże niewiadome są imiona tych

raz ziemią Chełmską. Obacz Rzewuskiego dzieie Polskie skrócone, we Lwowie 1766 p. 179. pod R. 1246. także mapę Polską wydaną przez Folino.

(e) Strykowski p. 295.

(f) Obacz Strykowskiego p. 293-4. Kojalowicza P. I. p. 127 sequ: Obacz także Długosza lib: 7. p. 782. Długosz naznacza dzień tego zaboystwa 3 Grudnia.

(g) Długosz lib: 1. col: 820-1.

(b) Wiadomo iest, że Leon miał żonę Konstancyą Królewę Węgierską, córkę Króla Beli IV. Obacz Praya p. 331. Długosza lib: 7. col: 877. Konstancya była siostrą Kunegundy i Jolanty, z których pierwsza była za Bolesławem nazwanym wstydlivy, Xiążęciem Krakowskim, druga za Bolesławem nazwanym pobożny, Xiążęciem Kaliskim. Widzieć w Długoszu, że wszystkie te trzy Panie były Wdowe i Zakonnice w Sandeczu, w Woiewodztwie Krakowskim w R. 1287. Obacz Długosza iako wyżej lib: 7 col: 847.

na tych Xiażąt, ktorzy na tey wyprawie przywodzili (i). Znayduie się i to w czasie, nieco późniejszy 1320, że 1320 Brześć nad Bugiem, Chełm, Włodzimierz, Łuck, Kijow, Perejaślaw były w mocy Litwinow (k).

Boleśław Xiażę Mazowiecki, syn Troydena Xiażęcia 1340 Mazowieckiego na Warszawie, i Maryi Xieźniczki Ruskiej, wstąpiwszy na Xieśtwo Ruskie, przez sukcesyją po matce (l) panował na ow czas we Lwowie. Niewiadomo iest, w którym czasie Boleśław wstąpił na to Xieśtwo (m): wszakże ten Xiażę Łacińskiego obrządku, umarł otruty od Rusaków

E

saków

(i) Długosz *lib: 9 col: 896* Kromer *p. 185 col: 1.*

(k) Kojalowicz *P. I. p. 251 sequ.* Strykowski *p. 347.* Gedymin Wielki Xiażę Litewski opanował tę część Rusi R. 1319, i 1320. Xiażę, który panował na ów czas w Włodzimierzu, nazywał się Wołodymir. Zginął pod Włodzimierzem w bitwie przeciwko Litwinom. Xiażę Łucki miał imie Leona, a Kijowski Stanisława.

(l) Kromer *p. 207 col: 1.* Obacz także Pistoriusza *script: rer: Pol: Tab: Gen: T. III. p. 165.* Anonym Archidyakon Gnieźnieński, pisarz tego wieku, i który żył pod Kazimierzem Wielkim, powiada, że Boleśław nastąpił po swoim wuiu, *Avunculus* Jerzym Xiażęciu, całej Rusi, *totius regni Russe Dux* ap. Sommersb: *T. II. p. 97.* Jerzy, wuy Boleśława i matka jego Marya mogli być potomstwem Leona Daniłowicza, który brał także tytuł Xieśtwa całej Rusi, albo naywyższego Xiażęcia Rusi. Obacz Strykowskiego *p. 309.*

(m) Rzecz do prawdy podobna, że Jerzy Xiażę całej Rusi, albo Xię naywyższy, po którym nastąpił Boleśław Xiażę Mazowiecki, umarł około Roku 1320, właśnie w ten czas kiedy Litwini wpadli na Wołyń, dla oderwania bez wątpienia tey prowincyi, od sukcesora Jerzego: ponieważ ten sukcesor był na ów czas zatrudnionym ugruntowaniem swego panowania na Rusi Lwowskiej, która się zdaie iż należała do Jerzego, iak dawniey do Leona.

łakow Greków w dzień Zwiastowania Panny Maryi, 'to jest 25 Marca 1340 we Lwowie, nie zostawiwszy potomstwa (n); a Kazimierz Wielki który panował w Polsce od r. 1333 wkrzesał prawo zwierzchnie Korony swoiey nad Rusią.

SZCZE-

Długosz, w którym się znajduje wiele rzeczy szczególnych o Rusi, i których nie dostał wiele od podbicia tego kraiu przez Tatarów w R. 1240, aż do objęcia przez Kazimierza Wielkiego w R. 1340, podobno nie znalazł Kronikarżów Ruskich na tę epokę, co czyni przerwę jednego wieku w Historii Ruskiej.

(n) Długosz *lib: 9. col: 1057-8.* Ten ostatni pisarz powiada: że Rusacy obwiniali Bolesława, iakoby chciał odmienić ich obrządek. *Boleslao (quem Rutheni unanimiter sibi in ducem & Dominum susceperunt, per toxicum interempto, qui legem & fidem ipsorum immutare nitebatur. Anonym ut supr: Mówiono już wyżej, że ten Anonym jest pisarz społeczny.*

SZCZEGULNE WIADOMOSCI

O

HALICZU I WŁODZIMIERZU.

C Z Ę S C II.

Nie trzeba sobie imaginować, aby na początku 14 wieku Ruś była taka, iako ją widzimy teraz, albo iaka być mogła przed podbiciem obszernych tych kraidów przez Tatarow na początku 13 wieku.

Nie mieli na tym dołyć Tatarowie, że 'podbili Rufakow, ale spustoszywszy wielką część kraiu tego, z ludzi go iefzcze wycieńczyli.

Daie się widzieć w Historykach Litewskich, że [w czasie opanowania Wołynia i Xięstwa Kijowskiego] przez Gedymina Wielkiego Xięcia Litewskiego w R. 1319 i 1320 część Rufi, która się rozciąga na wschód Dniepra, i która się teraz nazywa *Małą Rusią* (o), począwszy od Perejaśława, i rzeki Trubieź, nad którą leży to miasto, ku morzu Azofskiemu i czarnemu były bez miast i mieszkańców.

E ij

Część

(o) Autor *de l'Expose preliminaire* myli się, mniemając, iż to jest Ruś czerwona, cò nazywamy małą Rusią. Obacz tę książkę p. 4.

Cześć, która się ciągnie na zachod Dniepra, nie lepiey była zaludniona. Na prawey tey rzeki stronie, niżej Kiiowa, sam tylko w tym czasie był zamek Kaniow, około piętnastu mil od Kijowa odległy; a trochę niżej, o dzieśięć mil prawie od Kaniowa zamek Czurkassy od Tatarów opanowany, w którym Baskak, czyli Officyer Tatarski, na odbieranie od Rusaków daniny poştanowiony, przemieszkiwał (p).

W górze nad rzeką Ros, ieden tylko znajduie się zamek Biała Cerkiew, takóŜ od Tatarów wzięty, z którego oni około r. 1330 przez Xiążęcia Olgierda syna Giedyminowego byli wyrzuceni (q).

Reszta

Imie małej Rusi bardzo iest niedawne, i famey tylko części za Dnieprskiej dawnego Xięstwa Kiiowskiego słuŕzące, którą Polacy Ukrainą Moskiewską zowią, a Moskale od końca przeszłego wieku trzymają.

Imie Rusi czerwoney nie iest takŜe starożytnie; a przynajmniej ŕe nie u dawniejszych, iak 16go dopiero wieku, Pifarzów znajduie się. Za czasów Kromera, pod tym imieniem zawierano Wdztwa Bełskie i Ruskie. *Crom: Polon. edit. Colon. 1589. p. 481 col. 2.* Starowolski Dzieiopsis 17go wieku rozciągnął toŜ imie do Woiewodztw Wołyńskiego, Podolskiego, Braclawskiego i Kiiowskiego *Starowolski Pol. ap. Mitzler Warszaw. 1761 p. 449.*

Nie moŜna wiedzieć, dla czego ta część kraiu była nazwana Rusią Czerwoną, ani tego, czemu druga część Rusi nazywa się Rusią Białą, a trzecia Rusią Czarną.

(p) Kojałowicz P. I. p. 260, 278-9. Strykowski p. 350, 375-6. Obacz takóŜ Sarnick: *descript: Polon: ad calc. Dlug: Lipsi: T. 2. col: 1894* słowo Czurkassy.

(q) Kojałowicz p. 289. Stryk: p. 376. Ros iest jedna z rzek Woiewodztwa Kiiowskiego; płynie na zachod Dniepra, i wpada do niego wyŜey nieco Kaniowa.

Reszta kraiu, który się teraz zowie Woiewodztwem Ki-
iowskiem i Nową Serwią, częścią przedtym tegoż Woiewodztwa
będąca, a potym oderwana, równie iak Woiewodztwa
Bracławskie i Podolskie, aż do rzeki Dniester albo Niester
dawniey Tyras, takż część południowa Wołynia, obszerną
przedtym były puścynią, na której żyznych pastwiskach
trzody swe Tatarowie pafali (r).

Część południowa kraiu, który się teraz nazywa Wo-
iewodztwem Ruskim, górom Karpackim przyległa, Dnie-
strem oblana, nie mniey od tych zdobywców ucierpiała.
Ziemia, albo Xięstwo Halickie, splondrowana w r. 1264,
1281, 1289, do szczętu w r. 1300 była zniszczona, której po-
tężne miasto Halicz, część obywatelów wyciąwfszy, część
w niewolą zabrawfszy Tatarowie zniszczyli (r).

Kray Halicki począł się zaludniać pod rządem Bo-
lesława Xiążęcia Ruskiego, z linii Mazowieckiey, przez ofady
które ten Xiążę z Mazowsza na Ruś sprowadził (r). Taki
był stan tych kraidów, które Kazimierz Wielki przyłączyć
do Królestwa Polskiego umyślił.

Po śmierci Bolesława, zaszły, iakośmy wspomnieli,
25 Marca 1340, natychmiast Kazimierz na czele swe-
go domowego woyska z przednieyszemi pany Mało-Pol-
skimi

(r) Obacz Stryk: p. 376 &c. Ta to jest część Rusi w 13 wieku
spustoszona, którą potym przezwano Ukrainą, czyli pograniczną kra-
iną, i która przy końcu dopiero 16 wieku poczęła się zaludniać pod
panowaniem Stefana Batorego.

(r) Okolski *Rus flor.* p. 65, 69.

(r) Z ofad Polskich na Ruś sprowadzonych naydawnieysze są
te, które przysły z Mazowsza. Rusacy dotąd Polaków tam osia-
dłych, równie iak tych, którzy się tam przenoszą, nazywaią Mazurami.

skiem i z ich milicyą pod Lwów podstał i w obozie pod tym miastem, od znaczniejszych Boiarow Rusi do Lwowa należący, przyśięgę wierności przyjął. Toż samo otrzymał w tymże roku przy końcu lata od innych miast i zamków, które posiadał Bolesław, między którymi znajdują się Halicz. Te miasta i zamki są: Przemyśl, Sanok, Tuстан, Lubaczow, Trembowla (u); to jest, iż w tej części Rusi, w czasie inkorporacyi swojej do Polski, znajdowało się ośm zamków i miast czyli miasteczek Xiążęcych, z których liczby Lwów było stołeczne. W tejże samej części, Rusią albo Woiewództwem Ruskim właściwie nazwaney, widzieć teraz czterdzieści miast albo miasteczek Królewskich, z których wiele jest z zamkami, nie licząc zamków, miast i miasteczek do Szlachty należących, których nie równie większa jest liczba (w).

Tegoż

(u) Dług: *lib: col: 1057-9.* Krom: *p. 207.* Stryk: *p. 388.* *Neugeb: Hist: rer: Pol: Hanovia 1618 p. 200.* Mówiono wyżej, że podobno Rusacy w ten czas wydarli Polakom Przemyśl, kiedy wszczęły się zamieszania w Polsce po śmierci Kazimierza sprawiedliwego w R. 1194.

(w) Kazimierz dla załonięcia Rusi od najezdów Tatarskich, wymurował dwa zamki we Lwowie, co też uczynił w Haliczu, Trembowli, Lubaczowie i Tułanie. Otoczył także murami miasta Lwów, Sanok, Krosno, Przemyśl. Obacz *Anonym: Archid: Gnesu: ap: Sommersb: T. 2. p. 98.* Kromer: *p. 220 col: 2.* Dług: *lib: 9. col: 1163-4.* Puste tego kraju pola rozdał na Panów i Szlachtę, która się z nim na tej wyprawie znajdowała, i która tam Polskie ofady zaprowadziła. Obacz Stryk: *Sarmat: Europ: ap: Mitzler T. I. p. 57-8.* Obacz także Niesieckiego Kor: Pol: pod tytułem Tarnowski, Buczacki &c.

Lud całego Woiewodztwa Ruskiego zmieszany jest z Polaków i Rusaków; wszystkie miasta zaludnione są Polakami, i wszystkie szlacheckie tego Woiewodztwa familie rodem są z Polski.

Tegoż roku 1340 Kazimierz uczynił z Jawnutą W. Xiążęciem Litewskim i z bracią jego Kieystutem i Lubartem Xiążętami, oraz z ich synowcami Jerzym, synem Koryata, i drugim Jerzym, synem Narymunda, pokoy dwu letni, z przyczyny ziem Bełzkiej, Chełmskiej, Brzełskiej nad Bugiem, Włodzimierskiej, Łuckiej i Krzemienieckiej, które w possessyi tych Xiążąt zostawały (x). Bełz i Chełm
na za-

W Roku 1361 Kazimierz założył we Lwowie Biskupstwo Łacińskie. Długosz *lib: 9 col: 1131*. Krom: *p. 217*; które Król Ludwik przenioś do Halicza w R. 1378, postarawszy się o podwyższenie na Arcybiskupstwo. To Arcybiskupstwo znówu było do Lwowa przeniesione za Jagiełła około r. 1412.

(x) Obacz Kromera *p. 207 col. 2*. Kojalowicz *bist: Litv: P. I. p. 304 squ*. Kromer powiada, iż za jego czasów znajdował się tego traktatu oryginał w archiwum koronnym w Krakowie. Mamy nadzieję, że da się widzieć ten traktat, po wyściu trzeciego tomu Dogiela, *Codicis Diplomatici*, w którego pierwszey części ma się znajdować wszystko, co się tycze interesów Polski z Xiążstwem Litewskim. Tenże Kromer świadczy, że po złożeniu Jawnuty Wielkiego Xiążęcia przed upłynieniem tego pokoiu, Olgierd następca jego ten traktat potwierdził.

Wreszcie Xiążęta Litewscy w tym traktacie wzmiankowani posiadali: Kieystut Xiążę Trocki ziemie Brzełską nad Bugiem i Chełmską; Lubart Włodzimierską, i Łucką albo Wołyńską; Jerzy syn Koryata Xiążę Nowogrodzki w Litwie, Krzemieniecką i Podolską, która ieszcze była pustą, a przynajmniey nie miała żadnego zamku. Stryk: *p. 376*; Jerzy syn Narymunda Xiążę Piński i Mozyński był panem ziem Bełzkiej; Ci ostatni dwaj Xiążęta przyjęli chrzest i Chrześcianańską podług obzrądku Greckiego wiare, aby się poddanym swym przypodobali, albo raczey, aby ich nie otruto. Kieystut i Lubart byli synami Giedyminia W. Xiążęcia, a Jerzy ieden i drugi tegoż W. Xiążęcia wnukami.

na zachod Buga, a Brześć nad Bugiem leżące, były zabrane Polakom od Rufaków około śródką iedenastego wieku (y)

Te ziemie, przy końcu tegoż wieku, odebrali nazad Polacy, i one Xiążętom Włodzimierskim pod obowiązkiem hołdu Koronie Polskiej oddali (z)

Litwa znowu te ziemie Rufakom zaiechała (a).

Kazi-

(y) Długosz pod R. 1010 *lib: 2 col: 159*, Znayduie się tam wyraźnie, iż Brześć nad Bugiem należał w ten czas do Polski. Obacz także Stryk: *p. 159, 160* i Kromer *p. 48 col: 1*. Strykowiński świadczy, że po śmierci Króla Mieczysława II w r. 1034, Jarosław IV Xiążę Kiiowski wiele opanował zamków Polskich, kraidów po nad brzeżu Buga zachodnim; że zabrał tego kraiu mieczkańców, a na ich mieysce Ruskie powprowadzał osady.

(z) W R. 1074. Bolesław II oddał ziemie Chełmską i Belzką Igorowi czyli Grzegorzowi Xiążęciu Włodzimierskiemu, który mu przysięgę wierności wykonał, tak za te ziemie, iako też za Włodzimierską. Obacz *Dług. lib. col. 273*; a w r. 1123 Bolesław III też ziemie i pod tymże obowiązkiem oddał drugiemu Xiążęciu Włodzimierskiemu nazwanemu Jarosław. Tenże *lib. 4. col. 419*. Krom. *p. 86 col. 1*.

Bolesław II. odzyskał Brześć nad Bugiem około R. 1070; widzieć to miaśio pod panowaniem Polki w R. 1094. Dług: *lib. 4. col. 328*. Tenże Brześć zostawał ieszcze przy Polszcze za Kazimierza sprawiedliwego w R. 1182. Tamże *lib. 6, col. 546*. Znayduie się, że Ruś opanowała ten zamek, dopiero za panowania swego Xiążęcia Romana, w czasie niedorosłych lat Lefzka białego około R. 1200.

(a) Litwa odebrała Brześć Rufakom około 1217, za niedorosłych lat Lefzka białego. Koiął: *P. I. p. 58-62*. Strykowiński *p. 227*. Zdaie się iż Litwa na początku dopiero czternastego wieku, wzięła Chełmską i Belzką ziemie, tegoż czasu, którego Wołyń i Kiiow opanowała.

Kazimierz do innych swych tytułów, przydał tegoż czasu tytuł Rusi, albo Pana dziedzicznego Rusi, iako się pokazuje pod r. 1346. *Nos Casimirus Rex Poloniae, nec non terrarum, Sandomiria, Siradia, Lancicia, Cujavia, Pomerania, Russiae; dominus & heres (b).*

Pokoy do dwóch lat z Xiążętami Litewskimi w 1340 zawarty, zdaie się iż był w następujących leciech odnowiony; przynajmniey żadne między dwoma państwami, aż do r. 1349 nie zasłyły nieprzyjacielskie kroki (c). Wszakże w tym czasie przeciągu chcieli Tatarowie poprzeć swe prawo do Rusi, od Kazimierza IV zdobytey; będąc do tego wezwani od niektórych Rusaków, upadku wiary swey obrządków, iak mowią, bojących się, a mianowicie od Daszka, któremu Kazimierz rząd ziemi Przemyskiej poruczył, i od Daniela Xiążęcia Ostrogkiego na Wołyniu (d). Jakoż wpadli na Ruś r. 1344. z niezmierną ludzi liczbą, y cały ten kray aż po Wisłę ku Sandomierzowi przeszli, Kazimierz

1344

(b) *Vol. Leg. I. p. 2.* Tenże sam tytuł daie się Kazimierzowi w traktacie między nim, i Karolem IV. Cesarzem, w Pradze R. 1356 zawartym. *Casimirus Dei gratia Rex Poloniae & c. Russiae, nec non Cracoviae, Sandomiria, Siradia, Lancicia, & Pomerania terrarum ac ducatum dominus & heres.* Obacz du mont T. I. P. II. p. 285.

Od Kazimierza W. Królowie Polscy we wszystkich swych aktach nieprzerwanie tego używali tytułu.

(c) Litwinowie zpuścizyli Prusy w R. 1342, a Kawalerowie Krzyżacy Litwę w 1343 do którey wojny bynajmniey się Kazimierz Król nie mieztał. Z tey Kazimierza niewinności łącno wnieść można, iż pokoy w 1340 między Polską i Litwą zasłyły, był przedłużony.

(d) *Daszko, quem Casimirus Rex Capiteneatui & terrae Premi-sliensi prefecit, & Daniel de Ostrog bellum & rebellionem coquebant. Secretis itaq; nuntiis ad Tartarorum Imperatorem missis, declarant Ca-*

zimierz dosyć miał na przeszkodzeniu im przejścia przez tę rzekę. Tatarowie obrocili się ku Lublinowi, zplondrowali tę ziemię, powrócili z wielkim mnostwem niewolników (e). Pokoy z Litwą trwał aż do R. 1349, kiedy Kazimierz wtargnął z wojskiem do tey części Rusi, którą Xiążęta Litewscy na ów czas trzymali.

1349 Wszytko to Król odebrał, co tylko posiadali ci Xiążę-
1350 ta: Belz, Chełm, Brzeże nad Bugiem, Włodzimierz, Łuck, Krzemieniec i Podole, i wszystkie zamki garnizonami polskimi osadził, wyciąwszy Łucki, który zostawił Xiążęciu Lubartowi, z tym warunkiem, aby pod hołdowniczym Korony Polskiej zostawał prawem (f); z tym wszystkim nie długo się cieszył Kazimierz z posesyi tego nabytku. Roku następującego 1350, Lubart y Kiejstut wsparci Tatarów posiłkami, a faworem Rufaków, do wszystkich tych zamków szturm przypuścili, i do poddania się garnizony Polskie zniewolili. Wołyń, Podole, ziemie Belzka, Chełmska i Brzeska, znowu pod moc i panowanie Litwy przeszły (g).

Kazi-

simirum Poloniae Regem in recenti tempore terras Russiae, quibus tributa pendebant, occupasse, iurisq; sui fecisse, & omnes dativas & tributa, quae Tartaris cedere solabant, usurpasse. Dług: lib: 9. col: 1071. Obacz także Krom. p. 209. col: 1-2, Biellki edit. Varsav. 1764 p. 192 &c.

(e) Dług: ut sup. col. 1072 &c.

(f) Kromer p. 211 col. 2. Dług: lib. 9 col. 1678. Kojał. P. I. p. 314-5. Anonym: Archid. Gnesni. ap. Sommersb. T. 2. p. 98. Kojalowicz twierdzi, że Podole było na ów czas pod rządem Gastolda pana Litewskiego, z ramienia W. Xiążęcia Olgierda, który wydał tę prowincyę Teodorowi Koryatowiczowi bratu Jerzego Koryatowicza, który już był possessorem w r. 1340. Obacz Kojal: P. I. p. 303 4.

(g) Kromer p. 212. Dług: lib: 9 col: 1092-3 i Anonym: ut sup: p. 98.

Kazimierz chcąc powetować tey straty, wezwał na pomoc Ludwika Króla Węgierskiego, sześcioletniego swego naznaczonego na tron Polski od r. 1339 następcę (b), który już siedział na tronie Węgierskim od r. 1342. 1351

Ludwik w R. 1351 przyprowadził Wuiowi swemu niektóre woyska, i razem z nim na Wołyń udał się. W potyczce, którą Litwinowie wydali w tym marszu, Kieyfstut Xiążę Trocki w niewolę wzięty, a woysko zwycięzkie aż pod sam Włodzimierz pomknęło się, i zamek ten obległo. Pierwszy to ieszcze raz widziano Węgrów [pod Włodzimierzem: wyprawa ta skończyła się na wzięciu tego zamku do którego Kazimierz garnizon swój wprowadził; po ustąpieniu iednak obu Królów, Kieyfstut, który umknął

F ij

z obo-

(b) Kazimierz owdowiał po pierwszej swej żonie Annie Xiężniczce Litewskiej, córce Gedymina W. Xiążęcia, 28 czerwca 1339 zmarłej, niemając żadnego syna, umyślił naznaczyć po sobie następcę tronu, ięśliby mu zeyść przyszło bez potomka płci męskiej; iakoż na zieżdzie stanów w Krakowie mianym, wybrał sześcioletniego swego Ludwika, syna pierworodnego Karyberta, albo Karola Roberta Xiążęcia Andegawenńskiego i Neapolitańskiego, a Króla Węgierskiego. Ludwik ten urodził się z Elzbiety Xiężniczki Polskiej, córki Władysława Łokietka a siostry Kazimierza. Traktat względem tego następstwa był podpisany w Wifegradzie w Węgrzech w miesiącu Lipcu, tegoż samego roku 1339. Obacz *Anonym: Archid: Gnesn: ap. Sommersb: T. I. p. 166. Dług: lib: 9. col: 1055-6. Turocz in script: rer: Hung: Vien: T. I. p. 166. Pray P. 2. p. 48 &c.*

Nie znayduie się w prawdzie ten Traktat, z tym wszystkim namienia się o nim w aktach pośledniejszych, iednym Króla Ludwika R. 1352 o którym niżej mōwić będziemy; w drugim stanów Węgierskich R. 1355 w mieście Zadoch. Obacz *Dog: Cod. Dipl. Reg. Pol. T. I. p. 38-9. Nro 2. Anonymus* albo pifarz bezimienny Archidyakon Gnie-

z obozu Polaków, i Lubart, znowu opanowali Włodzimierz, i plondrowali Ruś aż do Halicza, a Polskę aż do Wisły (i). Na tym się zakończył cały tey ekspedycyi sukces.

O tey to wyprawie Krola Ludwika, iako sprzymierzeńca Kazimierza w R. 1357, mowi Archidyakon Kikulewski, w Turoczu nie wymieniaią roku. Powiada on: że Ludwik wziął w niewolę Wielkiego Xiążęcia Litewskiego, którego ten pisarz nie wymienia, i że nie wypuścił go z niey, aż póki od niego nie odebrał obietnicy posłużenia i wierności (k).

Histo-

źmieński autor współżyjący, twierdzi, iż mocą tey umowy Król Węgierski obowiązał się dać pomoc Królowi Polkiemu na odzyskanie Pomeranii od Kawalerow Krzyżackich *ap. Sommersb. ut sup. p. 101 &c.* Ten od Króla Węgierskiego obowiązek przyjęty, nie był na przeszkodzie, Kazimierzowi do ustąpienia Pomeranii Kawalerom Krzyżackim przez traktat w Kąjliżu r. 1343 zawarty.

Wreszcie Kazimierz na ów czas, kiedy obierał tronu po sobie następcę, miał tylko dwadzieścia dziewięć lat, będąc urodzony 1310, a jego następcą urodzony 1326, miał trzynaście. Kazimierz miał potym dwie żony.

(i) Kojal: *P. I. p. 316 319.* Kojalowicz powiada, że Kazimierz zawarł nowe zawieszenie broni 1353; że wielki Xiążę Olgierd i Xiążę Kieyflut uczynili zadość obowiązkowi temu, lecz że tegoż roku Lubart wpadł znowu do Ruśi Lwowskiej i wyciął miasto Halicz. Kojal. *ut sup. p. 319-320.*

(k) Obacz *Wykład poprzedzający*, i Turocza *ut sup. p. 189.* Text Łaciński Archidyakona Kikulewskiego: *ceterum contra Lithuanos christianis & maxime regno suo Russie insultantes, personaliter cum exercitu copioso — proficiscens (Ludovicus) terris ipsorum & tenuis in magna parte devastatis, duce eorum capto, sed in continenti sibi promissum de fidelitate & obedientia faciente, liberato feliciter ad Hungariam est*

Historycy Połscy i Litewscy świadczą, że Kieystut wzięty w niewolę, obiecał zostać Chrześcianinem, i nakłonić do tey wiary braci swoich, ktõrych było sześciu; że po tey obietnicy trzymano go wolniey w więzieniu, z ktõrego ufzedł (1).

Ta wyprawa Ludwika na Wołyń, zdaie się iż przywiodła na pamięć Węgrom dawne ich i nietrwałe sukcesy w małym Xięstwie Halickim, i dała pochop pretenzyom do Rusi,

reversus. Możnaby wierzyć tey powieści, że Król Ludwik wojował w Litwie i że podbił to Wielkie Xięstwo pod moc Królów Węgieńskich.

W reszcie zważywszy cokolwiek dotąd historia podała względem Rusi łącno pozna czytelnik iak nie wielkiey jest uwagi ów Archidyakona Kikulewskiego wyraz *regno suo Russie* zdaie się, iż ten Archidyakon pisał na końcu 14 wieku, abo na początku 15.

(1) Dług: *lib. 9 col. 1093.* Kojak: *P. I. p. 317.* Strykowski *p. 397.* Obacz także Miechowitę *ap. Pistor. T. 2 p. 156.* Ten jest text Długosza z okoliczności wzięcia i ewazyi Kieystuta: *Casimirus Rex habens in sui solatium Ludovicum Hungarie Regem Ducem Keystuthonem in quodam certamine castis & stratis Litvianis, cepit. Qui cum omnibus fratribus Litvaniae ducibus & suis terris, se fidem Christianam & baptismum suscepturum jure jurando promittens a Regibus comiter & honeste habitus est: sed violatõ juramento Reges deludens noctis tempore effugit.* Długosz *lib. 9 col. 1093.*

Bracia Kieystuta byli; Olgiert Wielki Xiążę Litewski, Montfit Xżę Kiernowski i Słoniński; Narymund Xżę Piński i Mozyrski; Koryat Xżę Nowogrodzki w Litwie; Lubart Xżę Włodzimirski i Łucki. Jawnutą złożony z Wielkiego Xięstwa, na ów czas Xżę Załawski w Litwie. Obacz Kojalowieza *P. I. p. 28.*

Książd Pray powiada, że sam Król Ludwik w bitwie wziął w niewolę Xcia Kieystuta: pomieniony Autor cytunie Miechowiusza, to jest

Rusi, o której, od wygnania Xiążęcia Kolomana z Halicza w roku 1225, to jest w przeciągu około sta trzydziestu lat, niewiedzieć, aby Królowie Węgierscy mówili. Znayduie się w Sommersbergu, pisarzu Śląskim 18 wieku ślad transakcyi, uczynioney roku następującego po tey wyprawie 1352, między Ludwikiem Królem Węgierskim i Kazimierzem Królem Polskim względem Rusi. Ta tranzakcyja nie znayduie się ani w Archiwach Polskich, ani w Węgierskich (m): sam tylko tytuł iey został, o którym Sommersberg mówi, że go przekopiował z pewnego rękopisina: *Index Literarum Regnorum Hungariae & Bohemiae ut & Ducatus Silesiae & diplomataria nostra Poloniae* (n): słowa tego tytułu są:

Ludo-

Miechowitę *lib. 4 cap. 19*. Obacz Praya *P. II. p. 36-7*. Lecz Miechowita o tym nie pisze. Miechowita mówi tak iak i Długofz. Obacz Miechowitę *lib. 4 cap. 19 ap. Pistor. T. II. p. 156*. Książd Pray nie mówi iednak o mniemaney przysiędze wierności wykonaney Królowi Węgierskiemu od Xcia Litewskiego.

(m) Ten akt nie znayduie się w archiwach Polskich nie widać go zgoła w Dogielu, lubo on wydał wszystkie te, które zażyły między Polską a Węgrami, nie musi też znaydować się w Archiwach Węgierskich, ponieważ Autor *d'expose préliminaire* cytuiie tylko tytuł wyięty z Sommersberga. Obacz tę Książkę w dokumentach. *n. 3 p. 3*.

(n) Znayduią się w tym *indexie* tytuły 57 aktów między Węgrami a Polską od r. 1352 do r. 1540. Obacz Sommersberga na końcu *T. II. in Mantissa Diplomatum p. 81-5*.

Znayduią się w Dogielu *T. I. 72* akty między temiż Królestwami uczynione w tymże czasie przeciągu; lecz niektóre z tych, których się znayduią tytuły w Sommersbergu, nie znayduią się w Dogielu: z tych liczby jest akt 1352 o którym tu mowa. obacz Dogiela *T. I. p.*

Ludovicus Hungariae Rex, donat Casimiro Regi regnum Russiae, hac conditione, quod, si Rex Poloniae prolem masculam susceperit (o) tum filius Regis, acceptis centum millibus florenis, Hungaris Regi cedere Russia tenebitur, sin vero Casimirus absque prole mascula decesserit, Regnum Russiae ita quemadmodum & Poloniae devolvetur secundum priora pacta ad Regem Hungariae. Dan w Budzie w oktawę wielkonocną 1352 (p).

Nie można wiedzieć zupełnie, czego chce Autor tego tytułu; ponieważ nie widzieć w nim jasno, który z tych dwu królów obowiązywał się przez transakcyą, którey dany był ten tytuł, do płacenia drugiemu 100000 dukatów za Ruś. Owszem uważając, starożytne i nieprzerwane prawa Polaków do prowincyi Ruskich; z których niektóre nawet złożone były z uzurpacyi Xiążąt Ruskich w dzierżawach Koronnych; uważając odebranie części tych prowincyi Tatarom, i nakłady wojen, które Kazimierz utrzymywał przeciwko Litwie i tymże Tatarom z okazji tych prowincyi, tudzież które miał ieszcze utrzymywać dla odzyskania reszty; uważając inne wydatki na różne osady, założone przez tegoż Króla, oraz panów i szlachtę Polską w Rusi

Drugi Tom Sommersberga wydany jest w Lipsku 1730: Pierwszy Tom Dogiela wydany w Wilnie 1758.

(o) Kazimierz miał na ów czas drugą żonę, wkroczył naprzód w małżeństwo z Adelaydą córką Henryka Landgraaffa Heskiego, poślubioną sobie w r. 1341 ale z nią nie mieszkał. Po śmierci tej Pani zmarłej w r. 1350, w r. następującym Kazimierz ożenił się z Jadwigą córką Henryka V. Xcia Głogowskiego, która go przeżyła.

(p) Sommersberg *script. rer. Silesiacarum* na końcu T. II. in *Mantissa Diplomatum* p. 81. Ten dokument który się tu przywoździ położony jest w *exposé préliminaire* w dowodach Nro 3 p. 3. dla ufundowania praw dworu Wiedeńskiego do Rusi.

Rusi Lwowskiej (q); uważając utraty; które Kazimierz poniósł, z okazji nabycia Rusi, ustępując Janowi Luxemburskiemu, Królowi Czeskiemu, praw korony swojej do większej części Szląska Traktatem zawartym w Trenczynie R. 1353 (r) a zostawiając Pomeranią Krzyżakom traktatem Kaliskim R. 1343 (s); uważając nakoniec possessyą aktualną Rusi Lwowskiej Kazimierza; zdaie się rzecz do prawdy podobna, że to raczy Król Polski, który obiecywał Ludwikowi, Królowi Węgierskiemu siostrzeńcowi swemu 100000 dukatów, za jego pretensye do Xięstwa Halickiego. Jakoż w rzeczy samey widzieć to w akcie pośledniejszym Króla Ludwika, iż ten pan miał sumnę obiecaną za Ruś, iako za dług należący sobie od Kazimierza.

1355

Ten akt Ludwika Króla uczyniony był w R. 1355 słowa jego są: *Nos Ludovicus Dei gratia Rex Hungariae, vobis Serenissimo Principi Domino Casimiro, eadem gratia Polonorum Regi Illustri, avunculo nostro prædilecto, assumimus, promittimus & spondemus, quod debitum quo nobis ex occasione Regni Ruthenorum tenemini, quod antea recognovistis, & super quo mediantibus literis vestris nobis existitis obligati, a vobis non repetamus, nec vos impetere intendimus super ipso, donec possessionem pacificam seu dominium, prout predecessores nostri habuerunt, obtinere valueritis regni prænotati, sed cum illam obtinueritis Deo duce,*

(q) Mowiono wyżej w notach, że Kazimierz Wielki kazał naprawić zamki drewniane Rusi Lwowskiej; że inne nowe pobudował, pomurował; że opasał murami wiele miast, i że tak on, iako inni panowie i szlachta, na których podzielił ziemie puszcze Ruskie, wprowadzili tam wiele osad Polskich co nie było bez kosztu. Obacz wyżej notę pod literą (w).

(r) Obacz Dumont T. I. P. II. p. 150.

(s) Obacz Dogiela T. IV. p. 68 *sq.* Nro 62.

duce, volumus ut debitum ipsum plenarie prout tenemini persolvatis.
 Dan w Budzie 24 Stycznia 1355 (t).

Summa zatym pieniężna, którą Kazimierz obowiązał się wypłacić swemu siostrzeńcowi, za jego pretenzycie do Rusi, summa o którą idzie w tym akcie, lubo się ona w nim nie wyraża, i którey wypłacenia obiecał Ludwik czekać, poki Kazimierz nie odzyszcze reszty Rusi, była według wszelkiego podobieństwa summa 100000 dukatów, która się wymienia w tytule aktu 1352 wyżej cytowanego.

Znayduie się także tytuł tego aktu pod Rokiem 1355 w summaryuszu, albo *Iudex Sommerberga*: ale ten tytuł nie wyraża dokładnie *contentum* tego aktu. Tytuł aktu tego w Sommersbergu jest w tych słowach: *transumptum literarum ternarum Ludovici Regis Hungaria sub nomine Janussii Doctoris decretorum decani & Cancellarii Cracoviensis in forma vidimus. Primis litteris promittit Ludovicus Rex non repetiturum se debitum, quod Casimiro ratione regni Russiae debebat, priusquam idem integram ejusdem regni possessionem adeptus fuerit. Buda 24 Januarii A. D. 1355 (u).* Czytelnik widzi bez wątpienia, iż to nie jest, co mówi akt Roku 1355. X. Dogiel położył tam tytuł, który wyraża dokładniey *contentum* tego aktu: słowa tytułu przywiedzionego od X. Dogiela są: *Transumptum trium literarum Ludovici*
 G
Regis

(t) Dogiel T. I p. 37 Nro 1. Jest to kopia z oryginału tegoż roku 1355, pierwszego Września, widymowana przez Janusza ze Strzelców, nazwanego łuchy wilk, herbu Grzymała, Kanclerza i Dziekana Krakowskiego, Doktora dekretów, w przytomności Piotra i Woyława Podskarbieh Królewskich i Archiwistów, a podpisana przez Jakuba z Paczanowa, kleryka Krakowskiego i Pifarza: X. Dogiel wydał ją *ex Autographo sub sigillo civitatis Cracoviensis.*

(u) Sommersberg. T. 2. ut sup. p. 81.

Regis Hungaria sub nomine Januffii Doctoris decretorum, decani & Cancellarii Cracoviensis in forma vidimus editum. Primis literis promittit Ludovicus Rex non repetiturum se debitum quod ei Casimirus ratione regni Ruthenorum debebat, priusquam idem integram ejusdem regni possessionem adeptus fuerit. Buda d. 24 Januarii A. D. 1355 (w).
 Tytuł aktu 1352 w Sommersbergu podobno tak może być mylony, iako tytuł drugiego tego aktu 1355.

W tym drugim akcie Ludwika r. 1355 uważać można, że wyrazy w których Król Węgierski mówi do Króla Polskiego: *donec pacificam possessionem seu dominium, prout predecessores vestri habuerunt obtinere valueritis regni prænотatis*: jest to wyznanie formalne Króla Węgierskiego praw najwyższej zwierzchności Korony Polskiej nad prowincjami Ruskiemi. Uważać można ieszcze, że w tym akcie Król Węgierski nie bierze tytułów Króla Galicji i Ludomerii (x).

1366: Nie wiadomo jest, jeśli ten dług 100000 dukatów wyplacony był Królowi Ludwikowi czyli nie. Kazimierz, któremu:

(w) Dogiel *T. I. p. 37 Nro 1*. Drugi akt, o którym mowa w tym tytule ściąga się do handlu solnego w Polfcze i w Węgrzech; a w trzecim Ludwik obiecuje przyprowadzić łam albo posłać Kazimierzowi, przeciwko Litwie, znaczniejszą kwotę woyska, niżeli ta, którą przyprowadził w r. 1351. Drugi z tych aktów dany jest także w Budzie w dzień nawrócenia S. Pawła: to jest 24 Stycznia tegoż roku, to jest pod tą samą datą, iak ów, w którym jest mowa względem długu za Ruś. Jest podobieństwo, że Kazimierz obiecał swemu siostrzeńcowi 100,000 dukatów raczey za woysko posiłkowe, niżeli za uznanie pretensyi do Rusi, które iako widzimy dosyć, na niczym były ufundowane.

(x) Jest ieszcze Akt Ludwika Króla względem Polskicy, w którym ten Król nie bierze tych tytułów *Nos Ludovicus Dei gratia Hungaria Polonia Dalmatia Rex*. Jest to przywilej, którym Ludwik, iuż

remu zostawało w r. 1355 odzyskać różne prowincye Ruskie, opanowane przez Litwę, wziął pod moc swoję r. 1366 kray, który się teraz zowie Ziemią Chełmską i Woiewodztwami Bełzskim, Wołyńskim i Podolskim. Zostawił Bełz Jerzemu Synowi Narymunta, który był w jego posłeszy, przydał do niego Chełm, i odebrał przysięgę wierności i holdu Koronie Polskiej. Zostawił Krzemieniec z Wołyniem i Podolem Alexandrowi synowi Koryata, bratu Jerzego syna Koryata, o którym namieniono wyżej (y), odebrawszy od niego także przysięgę, osadził jednak garnizonami Polskimi Włodzimierz i Łuck (z). Jest podobieństwo, iż ten dług wypłacony był po roku 1366; ponieważ nie masz więcej o nim wzmianki w traktacie, który oba Królowie zawarli razem w Budzie r. 1369, i w którym się mówi, iż oni ułożyli pierwey różne interesa. W tym traktacie r. 1369, którego oryginał Węgierski znajduje się w Polsce, Ludwik nie bierze także tytułów Halicza i Włodzimierza, biorąc tylko Węgierski. *Ludovicus Dei G. Rex Hungariae* (a).

G ij

Kazi-

Król Polski, potwierdza prawa Polaków, i nadać im nowe wolności. Ten przywilej jest datowany w Koszycach (*Cassovia*) w Węgrach r. 1374 13 Września. Obacz *Vol: Leg. I. p. 55.*

(y) Jerzy Koryatowicz, abo syn Koryata wezwany był od Mullanów na to Xięstwo, którzy go otruli w Soczawie. Strykowiki powiada, że ten Xzę pogrzebiony był w Monasterze Waszula nie daleko Berlad. Stryk: *p. 377.* Kojal: *P. I. p. 290.* Niewiadomy jest rok śmierci jego. Historycy Litewscy dają swym Xiążętom imiona Oycowskie (*Patronimica*) tak iako Rufacy; ci historycy pisali, idąc za Kronikarzami Ruskiemi. Mnisi Ruscy są pierwszemi Historykami Litewskimi.

(z) Dług: *ad an. 1366.* Krom: *p. 218. col. 2.* Kojal: *P. I. p. 334-5.*

(a) Obacz ten traktat w Dogielu *T. I. p. 39-40.* Jest to alianсія odporna (defensywa) między dwoma Królami przeciwko Cesarzowi Karolowi IV.

1370. Kazimierz Wielki umarł w Krakowie 5 Listopada 1370, a Ludwik tam był koronowany 17 tegoż miesiąca (b). Po tey śmierci, i około czasu przybycia Ludwika do Krakowa, Xiążęta Kieystut i Lubart wzięszy na Wołyń, opanowali Włodzimierz, który im był wydany zdradą Gubernatora Polskiego, także Łuck, którego garnizon przymusili do kapitulacyi (c). Nie widzieć, aby nowy Król Polki co uczynił dla odzyskania tych zamków: uwiadomiony o niektórych rozruchach wszczętych na Wołoszczyźnie, pospieszył swóy powrot do Węgier, zostawując rząd Polki matce swoiey Elżbiecie, Królowey Wdowie Węgierkiej (d).

1377. Ludwik powrócił do Polki w r. 1377: częste inkursye Litwinów do tego Królestwa sprowadziły nakoniec Króla: wszedł on do Polki przez ziemię Sanocką, składającą część Woiewodztwa Ruskiego, udając się ku Sandomirzowi, kędy złączył się z Polskim wojskiem. Podzieliwszy to wojsko, posłał jedną część do ziemi Chełmskiej, pod kommendą Sędziwoja z Szubina Starosty Krakowskiego, a drugą ze swemi Wę-

(b) Długosz *lib.* 9 *col.* 1161 *lib.* 10 *col.* 7.

(c) Anonym. Archid. Gnieź: ap. Sommersb: *T.* 2 *p.* 103. Dług: *lib.* 10 *col.* 2-3: Archidyakon Gnieźnieński pisarz społeczny powiada, że od r. 1366 Kazimierz kazał budować w Włodzimierzu zamek murywany; że przy śmierci jego dzieło to znacznie urosło, i że gdy Litwa opanowała Włodzimierz, Xiążę Lubart kazał ten zamek zburzyć. Tenże Anonym mōwi, że w czasie tey inwazyi Litewskiej na Wołyń Xiążę Alexander Koryatowicz, Gubernator tey prowincyi z ramienia Kazimierza Wielkiego, znajdował się w Krakowie, gdzie przybył pod czas choroby Królewskiej. Archidyakon Gnieźnieński, który o tym piśze, znajdował się tamże w ten czas. *Anonym. ut sup.*

(d) Pray *P.* II *p.* 130. Dług: *lib.* 10 *col.* 13. Anonym. *ut sup.* *p.* 106.

mi Węgrami sam poprowadził ku Bełzowi. Xiążę Bełzki Jerzy, syn Narymunta, znajdował się w ostatniej inwazyi ziemi Sandomirskiej przez Xiążąt Litewskich, r. przeszłego 1376 uczynionej (e).

Starosta Krakowski opanował Chełm, Grabowiec, Horodło, Szewołosz, i złączył się z Królem pod Bełzem, który on ieszcze trzymał w oblężeniu. Kieystut Xiążę Trocki z Jerzym Xiążęciem Bełzkim udali się do obozu Króla przed zankiem, gdzie Kieystut wszedł w negocyacyą pokoju za swego synowca.

Mocą tego pokoju Jerzy oddał Królowi zamek Bełzki, i otrzymał od niego tenże tytuł, który mu był nadany od Kazimierza Wielkiego, z obowiązkiem hołdu Koronie Polskiej (f).

Ludwik przywrócił tegoż czasu Jerzemu zamki Szewołosz, Grabowiec i Horodło; lecz zdaie się, iż mu nie oddał Chełma, i że w nadgodę tego zamku dał mu Lubaczów ze swym powiatem, odzieliwszy go od Rusi Lwowskiej; przydał

(e) Dług. *lib.* 10 *col.* 32. Koiał. *P. I p.* 345. Xiążąt Litewskich, którzy uczynili tę inwazyą, uniona są te: Olgierd Wielki Xzę Litewski z synami Fedorem, Lubartem, i Jagiełłą; Kieystut Xzę Trocki, który trzymał zawsze Brześć nad Bugiem, z synem Witoldem; i Jerzy Xzę Bełzki. Fedor albo Teodor Lubart syn Olgierda z pierwszey żony Juliany Xiężniczki Witepskiej wychowany był w religii Greckiej. Został Xiążęciem Luckim po śmierci, bez wątpienia, strvia swego Lubarta syna Gedyminowego. Teodor Lubart jest początkiem domu Xiążąt Sanguszków.

(f) *Deditioe castris facta, Ludovicus Rex Georgio duci castrum Belz, obliganti sc, illud regio nomine pro eo & prole sua regnoque Poloniae fideliter administraturum reddit.* Dług. *lib.* 10 *col.* 36.

przydał mu także pensją roczną, 100 grzywien na rok, na żupach Bocheńskich: po tey ugodzie Król Ludwik rozpuścił woysko Polskie, a sam udał się do Węgier, biorąc ielzcze drogę przez Ruś (g).

Po tey wyprawie Króla Ludwika do ziemi Bełzkiej, nastąpiło opanowanie Rufi przez Węgrów. Od wstąpienia swego na tron Polski oddał Ludwik Ruś, albo co się teraz nazywa Woiewodztwem tego imienia, Władysławowi Xiążęciu Słąskiemu na Opolu (b) krewnemu swemu (i) Woiewodzie Węgierskiemu.

Pisarze

(g) Długosz *lib. 10 col. 35-6*. Anonim tak wyżej p. 118-9. Kromer p. 228 &c. Obacz także Praya P. II. p. 144. Zamki Szewołofz, Grabowiec i Horodło, Ikladaly część Xięstwa Bełzkiego, w czasie, kiedy to Xięstwo było w poslesy Xiążąt Mazowieckich na Płocku, którą oni poslesy otrzymali od Króla Jagielly w iedenascie lat potom w R. 1388. *Vol. Leg. I. fol. 200*. Nie znayduie się teraz zamek Szewołofz; inne dwa składają ielzcze część Woiewodztwa Bełzkiego.

Chełm nie był częścią Woiewodztwa Bełzkiego w R. 1388. Zdał się, iż ten zamek ze swemi przyległościami należał do Korony w R. 1377. Ziemia, czyli prowincya Chełmska składa się ze dwu powiatów Chełmskiego i Kraśnostawskiego: ten ostatni zabrali teraz Austracy, tak jako część pierwszego.

(b) Długosz *lib. 10 col. 37*. Kromer 229 *col. 1*.

(i) Władysław urodził się z iedney Xiężniczki Swidnickiey, która się urodziła z Małgorzaty Xiężniczki Polskiej i Bernarda Xiążęcia Swidnickiego. Małgorzata babka Władysława, była siostrą Elzbiety matki Ludwika. Obie urodziły się z Władysława Łokietka, i były siostrami Kazimierza Wielkiego. Matka Władysława Xiążęcia Opolskiego była siostrą cioteczną Ludwika, a Władysław sam iego siostrzeńcem. Obacz Anonima *ap. Semmersib. T. II. p. 100. Pistor in script. rer. Pol. T. III. p. 162*.

Pisarze Polscy świadczą: że żyźność ziem i prowincyi Ruskich, przez które Ludwik przejeżdżał w R. 1377, skusiła go, że postanowił przyłączyć ten kraj do Królestwa Węgierskiego (k). Wziedzł w negocyacyą z Xiążęciem Opolskim, ofiarując mu, w rekompensę Rusi, Dobrzyń ze swemi przynależnościami, albo co się teraz nazywa ziemią Dobrzyńską, także ziemie Kujawskie, albo z których się teraz składaia Woiewodztwa Brzełkie Kujawskie i Inowrocławskie. Władysław pozwolił na tę zamianę i na oddanie Ludwikowi zamków Ruskich (l).

Ludwik

Xiążę Opolkie był wnukiem po siostrze Kazimierza Wielkiego; o niur to była mowa, kiedy Kazimierz namyślał się w Krakowie względem wybrania sobie następcy. Obacz Długosza *lib. 9 col. 1055*.

Widzieć w X. Pray, że Władysław Xzę Opolki już był Woiewodą Węgierskim w R. 1370. Pray *P. II. p. 129*.

(k) *Terrarum Russiae Ludovicus --- glebam uberem contemplatus --- applicare illas & subiicere Hungariae regno & a Polonia regno sequestrare in animum induxit.* Dług: *lib. 10 col. 37*. Obacz także Kromera *p. 228-9*.

(l) Anonym *ap. Sommersb. T. II. p. 119. Krom: p. 224 col. 1*. Obacz także Dogiel. *T. 4 p. 77. Nro LXX*. Rzecz jest niepotrzebna bez wątpienia podawać do uwagi wielu czytelnikom, że Król Ludwik odbierając Ruś mniey Xiążęciu Opolskiemu niżeli Koronie Polskiej, dawał ieszcze temuż Xiążęciu nadgródę z teyże samey Korony.

Według Anonima, Władysław wziął w poslesyą tę zamianę w dzień Bożego Narodzenia R. 1377. Anonym *ut sup.* przed tą zamianą Władysław nosił tytuł Xiążęcia Ruskiego, i pod tym tytułem Anonim pisarz spólczesny nazywa go w roku 1377 *Wladislaus Filius Boleslai de Opol totius Russiae Dux & Dominus. Anonym ut sup.* Pod czas panowania swego na Rusi, Władysław uczynił donacyą Biskupstwu Łacińskiemu: Lwowskiemu: zamku Toustan, któryśmy widzieli w licz-

Ludwik, na opanowanie Rusi Polskiej, zażył tych samych wojsk, które przyprowadził do Polski na obronę tego Królestwa przeciwko Litwie. Te wojska opanowały Lwów, Przemyśl, Halicz, Trębowłę, Sniatyn, Jarosław, Grodek, Oleśko, Łopatyn, i Kamieniec Podolski (*m*). Dla ubezpieczenia sukcesu tej uzurpacji, Ludwik postanowił Xiążęciami Polskiego Regentem Polskiej w swojej niebytności (*n*).

O tej to wyprawie Ludwika do ziemi Bełzkiej, oraz opanowaniu Rusi i Podola, które po nim nastąpiło, mówi jeszcze Archidyakon Kikulewski, nie wymieniając roku tych przypadków. Powiada on, że Ludwik wygnał Litwę z *Królestwa*

bie tych, które Kazimierz Wielki do korony przyłączył w roku 1340. Niesiecki *T. I. p. 26*,

Po tej zamianie, Władysław brał tytuł Xiążęcia Kujawskiego i Dobrzyńskiego: widzieć go z tym tytułem w r. 1377. *Ladislaus Dux Opokiensis, Cujaviensis, Dobriniensis*. Obacz Sommersberga *T. II. in mantiſa p. 87*.

(*m*) Dług. *lib. 10 col. 63-9* & *ibid. col. 126*. Krom. *p. 233 col. 1* & *p. 249 col. 2* & Anonym *ap. Sommersb. ut sup. p. 137-8*.

Zdaie się, że Kamieniec Podolski był na ów czas w possessyi Fedora Koryatowicza, brata Jerzego i Alexandra Koryatowiczów, do których przed nim ta possessya należała; i że Ludwik Król dał mu, w nadgródzie ~~z zamku~~ tego i Podola, dobra Mongatſch w Węgrzech około r. 1390. Władysław Jagiello Król Polski, przywrócił zamek Kamieniec Federowi, aby go trzymał pod obowiązkiem holdu Koronie Polskiej, tak jako bracia jego trzymali. W rewersie, który Fedor dał Jagielle około roku 1394, brał tytuły Xiążęcia Podolskiego i Pana Mongatſch; Obacz Kromera *p. 352 col. 2*. Kromer świadczy, że ten rewers znajdował się w Archiwach Koronnych.

(*n*) Anonym. *ut sup. p. 120*. Długofz *lib. 10 col. 39*. Pray *P. II. p. 144*.

leśwa swego Ruskiego, i że tam ustanowił Gubernatorem generalnym Emeryka Biskupa Agryeńskiego (Agram). *Postea cum valida gente sua - ad regnum Russiae; sua corona Hungarica subiectum, pro defensioneque eiusdem re nisi contra Lituanos est profectus & fugatis hostibus, ac fretus victoria, potentes viros Petrum Banum primo, nec non -- dominum Emericum Episcopum Agricensem, ac Georgium Zudar, consequenter fratres; at post hunc Emericum Bebiak & post eum Joannem de Capul ad regendum ipsum regnum Parvodas seu capitaneos praeficit, qui regnum praedictum bene & laudabiliter defensus sub titulo sacrae coronae & regimine domini Regis conservaverunt (o).*

Zdaie się, że ta wielka liczba Gubernatorów Króla: swa: Ruskiego, była po większej części z partykularnych komendantów zamków; ponieważ nie jest rzecz do prawdy podobna, aby w przeciągu 5 lat, których ieszcze żył Ludwik, a dwunastu, których Ruś zostawała w mocy Węgierskiej, było tylu Gubernatorów generalnych Ruskich.

W refzcie X. Pray; który położył ten naiazd Rusi Polskiej przez Ludwika Króla Polskiego pod r. 1377, tak iako go kładną Historycy Polscy, uważa, że nie było na ow czas Biskupa Agryeńskiego imieniem Emeryka; tenże mówi, że temuż samemu Władysławowi Xiążęciu Opolskiemu Ludwik polecił rząd nad Rusią, tak iako i nad Królestwem Polskim: *Russiam Hungarico juri aseruit, ac Ladislao Opolice duci, quem Polonis quoque Gubernatorem constituerat regendam commisit (p).*

Po tej wyprawie r. 1377, Ludwik nie powrócił więcej 1382.
H do Pol-

(o) Widzieć można ten text Archidvokona Kikulewskiego w *Exposé pr liminaire* p. 10. 11 i w *Turoczu in script. rer. Hung. Vien.* II. I. p. 189.

(p) Pray P. II. p. 144.

do Polski; umarł on w Tyrnawie o mil 8 od Presburka 12 Września 1382 (q), i zaraz po śmierci jego wielu Gubernatorów albo komendantów Węgierskich, oddali swe zamki Litwie. Zamki które Fedor czyli Teodor Lubart Xiążę Łucki na Wołyniu, brat Jagielly kupił od tych Gubernatorów są: Kamieniec Podolski, Sniatyń w ziemi Halickiej, Olesko i Łopatyn w Woiewodztwie Bełzkim (r).

1383

Ludwik zostawił dwie córki, z których starsza imieniem Marya panowała w Węgrzech; a młodsza Jadwiga była Królową Polską (s).

Na zieździe Stanów Polskich w Siradzu, mieście stołecznym

(q) Luc. in script. rer. Hung. Vien. T. 3 p. 403. Pray P. II. p. 155.

(r) Dług. lib. 10 col. 69. Anonymi ap. Sommersb. ut sup. p. 137-8.

Obacz także Praya P. II. p. 158. Łopatyn teraz jest mieścina, gdzie nie widzieć żadnego śladu zamku. Ten zamek bez wątpienia w R. 1382 był z drzewa. Miejsce to leży blisko granicy północney Woiewodztwa Ruskiego, tak jako i zamek Olesko. Łopatyn leży teraz w powiecie Buskim: i zdaje się, że w dalszym czasie opuszczono to miejsce, a zbudowano zamek w Busku. Busk za czasu Długosza, albo w piętnastym wieku był znacznym miastem, Obacz Dług: lib: 1 col. 18 ad lit. D. W tych krajach miasta i miasteczka zakładały się i utrzymywały pod obroną zamków.

(s) Ludwik miał pierwszym związkiem Małgorzatę Luxemburską, córkę Cesarza Karola IV. Nie miał żadnego potomstwa z tey Pani, której śmierć kładnie Pistor: w r. 1349. a Pöfsei w r. 1359. Poślubił sobie powtórnie, niewiedzieć którego roku, Elżbietę, córkę Stefana Xiążęcia Bosnii i Elżbiety Xiężniczki Kujawskiej na Gniewkwie, która mu urodziła dwie córki Maryę i Jadwigę. Rok urodzenia Maryi nie jest wiadomy. Jadwiga urodziła się r. 1371 kiedy Ludwik już był Królem Polskim. Znajduie się rok urodzenia tego w Długoszu lib. 10 col. 14.

cznym Woiewodztwa tegoż imienia, albo Siradzkiego, 28 Marca, r. 1383 względem naradzenia się o sukcesyją tronu, te Stany, między kondycyami, które podały Posłom Węgierskim, z których pierwszy był Mikołaj Biskup Wespryński (Wesprin), nalegały mianowicie o powrót Rusi Polzycze, *Et quod eadem regina terram Russiæ regno Poloniae reuuiat (r).*

Jadwiga mając lat 13 była koronowana w Krakowie r. 1384 1384, w dzień swoich imienin 15 Października (u).

Zaślubiona we dwa lata potem r. 1386 14 Lutego Władysławowi Jagielle Wielkiemu Xiążęciu Litewskiemu, który był koronowany na Królestwo Polzkie 17 tegoż miesiąca.

W roku 1390, w czasie kiedy Jagielle był zatrudnionym 1390 w Litwie, pozyskaniem sobie Witolda brata stryiecznego, Xiążęcia Grodzieńskiego, Królowa na czele wojska, złożonego z ochotników, wzmocniona panami Polzkiemi z ich żołnierstwem, weszła na Ruś, i wygnała Węgrów z zamków, które oni iezcze trzymali. Znacznieyze z tych zamków były, Przemyśl, Jarosław, Grodek, Lwow, Halicz, Trembo-wla, wżysztkie w Woiewodztwie Ruskim (x). Długosz po-

H ij

wiada

(r) Anonym. *ap. Sommersb. T: II. p. 144.* Dług. *lib. 10 col. 69.* Kromer. *p. 237 col. 2.* Mówiliśmy już wyżej, że Anonym pisał w czasie, kiedy się te rzeczy działy. Obacz także Praya *P. II. p. 162-3.*

(u) Dług. *lib. 10 col. 95.*

(w) Tenże tamże *col. 104-5.* Jagielle był ochrzczonym tegoż samego dnia, kiedy się ożenił 14 Lutego. *tenże tamże.*

(x) Dług. jak wyżej *col. 126.* Kromer *p. 249 col. 2.* Wiadomo jest, że donacye w ziemi Przemyiskiej od Królowey Węgierskiej Maryi Janowi de Pallugya i jego braciom w r. 1385, allegowane w *Exposé prélim. p. 15-6.* dla wyprobowania panowania Węgrów nad Rusią, uczynione były w r. 1377, który jest rokiem wpadnienia na Ruś Ludwika Króla, i w r. 1390, który jest rokiem wygnania Węgrów.

wiada: że Gubernator Rufi, zramienia Węgrów, był na ów czas Babek, ten to podobno sam Emeryk Bebek albo Bubeck, wspomniony od Archidyakona Kikulewskiego (y).

Ten był ostatni przypadek Rufi Lwowskiej względem fwych odmian. Jadwiga odzyskawszy te prowincye, iako własność Korony, którą nosiła, uwieczniła possessyą Rufi narodowi Polkiemu, który od czasu oney odzyskania, aż do r. 1772, to jest około czterechset lat w nieodmienney possessyi Polskiej zostawa (z).

SZCZE-

(y) Dług. iak wyżej *col.* 126. *L'exposé préliminaire p.* 16 nazywa Gubernatora Ruskiego zramienia Maryi w r. 1385 Emerykiem Bubeck: podobno był to tenże sam Bubeck, który rządził ieszcze na Rufi 1390.

(z) Ruś Lwowska, albo, co się w Polsce nazywa Rusią właściwą, była rządzona przez Starostów generalnych *Capitaneus generalis Russia* aż do R. 1434 albo 1435, kiedy ją erygowano w Woiewodztwo pod Władysławem synem starszym Jagielly.

Podole albo Kamieniec było w possessyi różnych Xiążąt Litewskich aż do R. 1430, którego ją przyłączono do Korony. Ta prowincya była także zamieniona w Woiewodztwo w R. 1434 albo R. 1535. Xięstwo Bełskie, trzymane po Xiążątach Litewskich od Xiążąt Mazowieckich na Płocku od R. 1388, aż do R. 1462 powróciło do Korony tegoż roku pod Kazimierzem Jagiellończykiem, i miało swego Woiewodę. Włodzimierz, Luck, Krzemieniec, albo Wołyń były przyłączone do Korony pod Zygmuntem Augustem prawnukiem Jagielly w R. 1569.

SZCZEGULNE WIADOMOSCI

O

HALICZU I WŁODZIMIERZU.

C Z Ę S C I I I.

Zdaie się, że zabranie zamków Podolskich i Ruskich przez Litwę w R. 1382, iuż było wrzuciło niechęć i poróżnienie między Królem Węgierskim Zygmuntem Luxemburkim, wyniesionym na ten tron r. 1387 (a) a Królem Polskim Jagiełłą, który panował od r. 1386. Zdaie się także, że Jagiełło, iako Król Polski, iuż nalegał o restytucyą Koronie swoiey reszty zamków, które Węgrzy trzymali jeszcze na Rusi: a przynajmniej widzieć ślad pokoju, na ieden rok zawartego w R. 1388 między Zygmuntem i Jagiełłą.

Znay.

(a) Zygmunt Luxemburczyk Elektor Brandeburski, drugi syn Karola IV Cesarza, urodził się w R. 1368: zaślubił sobie Maryą, córkę starszą Ludwika Króla Węgierskiego i Polskiego 1377: ożenił się z nią w R. 1387. Koronowany na Królestwo Węgierskie 30 Marca tegoż roku 1387. Obacz Lucyusza *ut sup. p.* 409. Pray *P. II. p.* 180. Długosz *lib. 10 col.* 18. Marya umarła w R. 1392 nie zostawiwszy żadnego potomstwa. Obacz Pray *P. II p.* 191.

Znayduie się w Sommersbergu sama tylko tytuł tego pokoju, słowa jego są: *Sigismundus Rex Hungariae inducias facit cum Vladislao Rege Poloniae. a festo S. Michaelis Archangeli ad annum duraturas. Datum Bude die Dominico post festum S. Petri ad vincula* (to jest na początku Sierpnia) A. D. 1388 (b). Niewiadomo zgoła z tego tytułu, co była za materya rzeczzonego pokoju, lecz X. Pray, który mówi o nim z okoliczności tego tytułu, rozumie, że interes względem Rusi mógł dać okazywać niektórym nieprzyjaźnym postępkom między obiema Królami, *quod potius reor ob eam Russiae partem, quam a Ludovico Hungariae assertam narravimus, aliquid dimicationis utrinque obortum fuerit* (c). Po wypłynieniu tego to pokoju w r. 1389, Królowa Jadwiga weszła na Ruś 1390; opanowała zamki, które były jeszcze trzymane od Węgrów, i przyłączyła tę prowincyą do Korony Polskiej (d).

Nie widzieć w historyach, aby ten przypadek miał nadwreżyć przyjaźń między Węgrami i Polakami: owszem przeciwnie widzieć traktat zawarty nie długo potem między Stanami obu tych królestw, w którym te Stany gwarantują sobie wzajemnie possessye swoje aktualne, i obowiązują się utrzymywać pokój i ziednoczenie między obu narodami, nawet mimo woli ich Królów *respective*.

Ten

(b) *Sommersb. T. II. in mantissa p. 87.*

(c) Pray P. II. p. 185.

(d) Długosz pod R. 1410 czyni wzmiankę drugiego zawieszenia broni między Zygmuntem i Jagiellą. Powiada on, że ten pokój szesnastuletni, miał wypłynąć za 4 lata, to jest R. 1414. *Dług. lib. I. col. 214.* Ten pokój, którego nie widzieć innego śladu, powinien być zawarty w R. 1398, to jest w ośm lat po wygnaniu Węgrów z Rusi przez Królową Jadwigę. Umarła ta pani R. 1399 17 Lipca w Krakowie, nie zostawiwszy potomstwa.

Ten traktat, którego oryginał Węgierski znayduie się w archiwach Polskich, wydany jest przez X. Dogiela. Jest on zawarty r. 1403. Oryginał Węgierski jest datowany w Zalatnah albo Zalatthack w Diecezyi Agram 4 Kwietnia 1403, a zapieczętowany 51 pieczęciami. Ten traktat ustanowił pokóy i alianсыą wieczną między dwoma Królestwami. *Us fœdus amicitie & pacis tranquillitas inter hæc regna, videlicet Hungarie & Poloniae diuturnis temporibus, quorum contrarii memoria hominum non existit roborata (e) firma perpetue observentur.* Stany obu Królestw potwierdziły i ponowiły wszystkie traktaty zawarte, tak starożytnie iako świeższe między obu Królestwami. Słowa ich są: *& ne recordio posterorum... decideret ejusdem fœderis longævi-- servatio---*; *ipsum tenere præsentium innovamus, promittentes ipsi Regno Poloniae ejusque Prælatis, Baronibus... efficaciter assistere; & ipsis auxiliis, consiliis, omnibusque favoribus nostris temporibus perpetuis firmiter adherere, ipsos nunquam aliquibus coloribus exquisitis deserendo.* Eo etiam non omisso, quod omnes dispositiones, ordinationes & consuetudines antiquæ circa mercantias & alias quas-cunque negotiationes inter eadem regna diutius, & signanter tempore Ludovici & Casimiri regum servate, inviolate permaneant. Te Stany chcą nakoniec, aby każde z obu królestw było na zawsze utrzymane i zachowane we wszystkich swoich państwach i possejsjach aktualnych. Słowa tych Stanów następuią: *& regnum utrumq; circa jura dominiorum & possessionum, quarum libertas quæ nunc tenes possidetque pacificum, perpetuo conservetur.*

Zeby ..

(e) Od pokoiu Staro-Wiejskiego, albo Altendorf, zawartego między Królami Belą III. i Kazimierzem II R. 1193, i o którym mōwiono w pierwszej części tego Dzieła, nie było wojny między dwoma Królestwami. Można sobie przypomnieć, że w tym pokoiu Król Węgierski obiecał, nie nigdy nie przedsiębrać przeciwko Haliczowi, ani przeciwko żadney inney części Rusi.

Zeby zaś to utrzymanie pokoju i unii było nienaruszone, Stany z obu stron obowiązują się, że nie dadzą pomocy swym Królom, jeśli by z nich który chciał wszczynać wojnę przeciwko drugiemu narodowi: *si autem aliquis regnorum praesentium Rex, ut pote noster adversus ipsos, aut eorum adversus nos insurgeret, & nobis aut ipsi guerras movere intendere, ex tunc nos regi nostro contra ipsos non debemus prestare subsidia, & ipsi regi eorum contra nos etiam non facient pari modo. Et ut praescripta per successores nostros irrefragabiliter teneantur, praesentes appositione sigillorum nostrorum &c (f).*

Nie można zaiste żądać dowodu jaśniejszego, nad ten akt, opinii, którą Stany Węgierskie miały w r. 1403, i gruntowności praw Korony Polskiej do prowincyi Ruskiej, oraz małoważności pretensyi, które Królowie Węgierscy śląc mogli do tych prowincyi.

1410 Stany Węgierskie zachowały świątobliwie ten traktat mimo chęci Króla swego Zygmunta. Ten pan pokazywał zawsze wielką niezyczliwość ku Królowi i Koronie Polskiej. Pod czas wojny, którą Król Jagiełło toczył z Krzyżakami od R. 1409, Król Węgierski, który wziąwszy 40000 dukatów od Mistrza Krzyżackiego Konrada Juningena, obowiązał się uczynić diwersją, faworem Krzyżaków,

propo-

(f) Można widzieć ten Traktat w Dogielu T. I. p. 40-41. N. 6. Obacz także Praya P. II. p. 204. Mówiono wyżej, że X. Dogiel wydał go z oryginału Węgierskiego *ex Originali Sigilli sicut extat in archiv. Cancell. Reg. lib. legationem. subtitul. C.*

Ten traktat musiał być znaiomy autorowi *l'Exposé Préliminaire*, który cytuje Dogiela, lecz o nim żadney wzmianki nie czyni: oryginał Polski tegoż traktatu, powinien się także znajdować w archiwach Węgierskich.

proponował Węgrom aliancją z Krzyżakami, i wojnę przeciwko Polakom; lecz ta propozycja była odrzucona. Książd Pray mówi: *n q; enim Hungari, ob factus cum Polonis sancitum, aut pretio, aut precibus Sigismundi, ad id bellum prolici poterant (g).*

Była

(g) Pray P. II p. 230. Niechęć Króla Zygmunta przeciwko Jagielle widzieć się daie w całym ciągu historyi królowania tego Pana. Położemy tu kilka dowodów: w R. 1396, kiedy Jagiello negocjował z Władysławem Xiążęciem Opolskim, względem przywrócenia ziemi Dobrzyńskiej, Król Węgierski nie mając żadnego cienia prawa do tey prowincyi, i szukając tylko okoliczności poróżnienia Jagielly z Krzyżakami, pretendował autoryzować Władysława, względem tey przedaży Krzyżakom, i posłał mu na to swoje zezwolenie. Mając ten akt po sobie Krzyżacy, mało zawsze szkrupulatami względem praw, kupili ziemię Dobrzyńską tegoż roku 1390. Ten interes dał pochop wojnie między Polską i Krzyżakami, która się zakończyła R. 1404. Widzieć można to zezwolenie Króla Węgierskiego na przedaż Dobrzyńia, w Dęgielu T. IV. p. 72-8. Obacz także Długosza *lib. 10 col. 144.*

Widzieć na początku R. 1410, że Jagiello wymawiał Poffom Zygmunta porozumienie tajemne tego Króla z Krzyżakami, w ten czas kiedy on ofiarował Jagielle swą medycyną do pokoju. W tych wymówkach wspomina się summa 40000 dukatów, wziętych od Króla Węgierskiego, z obietnicą wspomagania Krzyżaków pod czas tey wojny. Obacz Dług. *lib. 10 col. 232-3.*

Na ostatek przy końcu tegoż roku 1410. Zygmunt obrany Cesarzem wmielając Wrześniu, starał się pokłócić Witolda W. X. Litewskiego z Jagiellą, ofiarując temu Xiążęciu na zieżdzie z nim w Kezmarku tytuł Króla Litewskiego. Długosza *lib. 10 col. 214-5.*

Witold był Wielkim Xiążęciem Litawskim, pod zwierzchnim panowaniem Jagielly, który brał tytuł *Supremus Litvania Princeps*. Jagiello dał Witoldowi Wielkie Xieństwo w R. 1392.

Była to, iako widzieć, sposobna okoliczność, do odzyskania Rusi; a Węgrowie, którzy we dwa lata potym mieli wojnę o miasto Jadera, które im Wenetowie wzięli, przystaliby bez wątpienia na rozpoczęcie oney o prowincye Ruckie, gdyby rozumieli, iż mają prawo do nich (b) Odmówienie Stanów Węgierskich nie wstrzymało Zygmunta, aby po batalii przegranej pod Grunewaldą albo Tanneberkiem od Krzyżaków 16 Lipca 1410 nie uczynił niektórych krótków nieprzyjacielskich przeciwko Polsce. Ściągnawszy za pieniądze ludzi z Austrii, Morawy i Czech, wysłał Woiewodę Siedmigródzkiego Scibora, aby wpadł do Woiewodztwa Krakowskiego (i); lecz sam Generał tey wyprawy nie był Węgrzyn, ale Polak Herbu *Ostoya*, osiadły w Węgrzech (k).

Jagięł-

Ostatek cały panowania Jagielly pokazuje przykłady podobnych postępków Króla Węgierskiego względem osoby iego: zkad Czytelnik wnieść śacno, iesli autor *de l'Exposé préliminaire* miał przyczynę dając się na X. Dogiela, iż ten Książdz nazwał Cesarza Zygmunta panem chytrym i podstępny. Obacz *l'Exposé* na karcie 22.

(b) Pray P. II. ad an. 1409 & 1412 p. 228. 236 sequ.

(i) *Stiborius de Stiborzyce Palatinus Transylvania cum 12 banderiis gentium Sigismundi — ex Bohemis, Moravis, & Australibus collectarum — fines Regni per Schramowicze ingreditur.* Dług. lib. 10 col. 301-2.

Woyska Woiewody Siedmigródzkiego spustoszył granice Woiewodztwa Krakowskiego, spaliły kilka wsi, i przedmieście Sandecza: ale były zbite wzajemnie przy Bardyowie w Węgrzech, przez Spytka z Tarnowa pana na Jarosławiu. Dług. *ut sup.* Pray p. 230.

(k) Dług. lib. 10 col. 217. Pray P. II. p. 204. Obacz także Niesieckiego T. III. p. 508-9. Tą inwazyą Zygmunta złamał pokody szesnastoletni, o którym Długosz mówi pod rokiem 1410, i który miał dopiero wypłynąć R. 1414. Obacz wyżej notę (d).

Jagiello uczynił pokóy z Krzyżakami r. Lutego 1411, a Henryk Plawen, który nastąpił po Konradzie Juningen (1), zawarł w nim Króla Węgierkiego, *in casu* gdyby Król tego pragnął (m). Zdaie się, że Zygmunt niechciał tego, i żądał traktować osobno. Jagiello wyprawił swe woynka ku Węgrom, i rozłożył na granicy, dla ubezpieczenia Królestwa przeciwko zamachom Króla Węgierkiego (n). Proponowane było tam zawieszenie broni, a Jagiello, który nie życzył sobie woyny, one przyjął. Niewiadome są ani artykuły tego zawieszenia broni, ani dzieńi którego one były podpisane, wszakże miały one trwać aż do S. Marcina, to jest do 11. Listopada tegoż roku 1411 (o). Zdaie się, że Jagiello podpisał to zawieszenie broni w Lubomli w ziemi Chełmskiej (p), i zdaie się także, że tam zgodzono się na kongres dla traktowania. względem ugody.

I ij

Jakoż

(1) Ten wielki Mistrz zabity był na batalii pod Grunewaldą.

(m) *Item Dominus Sigismundus Rex Hungariæ in hac compositione & pace debet includi si velit.* Dogiel T. IV. p. 86 col. 1. Ten pokóy zawarty był w Toruniu.

(n) Długosz *lib.* 10 *col.* 312.

(o) Pokóy o którym mówi autor *de l'Exposé* na kar. 17, i o którym będzie mowa, było to przedłużenie iego, o czym ten autor nie wspomina.

(p) Długosz świadczy, że z Prus Król udał się do Sandomirza, gdzie odprawił zapusty; że Zawisza czarny, pan na Garbowie, który służył Królowi Węgierkiemu, negocjował między obu Królami; że nim nastąpił sukces, Jagiello udał się do Lubomli w ziemi Chełmskiej na polowanie; że Zygmunt prosił o pokoy aż do S. Marcina, a Król Jagiello na to przyśłał; że wyjechał z Lubomli w frzodopóście do Litwy gdzie przepędził lato. Obacz Długosza *lib.* 11 *col.* 312.

Kon-
gres w
Iglawie

Jakoż wrzeczy famey widzieć ieden kongres około świąt Wielkonocnych w Iglawie, mieście Hrabstwa Spiskiego po granicznym obu Królestwom ze strony ziemi Sandeckiej, iednym ze trzynastu zastawionych potym Koronie Polskiej.

Można sądzić z ważności Kommissarzów z obu stron, iż mieli daną sobie moc potrzebną dla dokonania sprzeczek miedzy dwoma Królami. Ze strony Króla Polskiego byli dway Arcybiskupi, Gnieźnieński Prymas Koronny i Halicki; trzech pierwłych Senatorów Kasztelan Krakowski, Woiewodowie, Krakowski i Sandomirski; dwoch Kasztelanów większych; Marszałek Wielki Koronny; i ieden z urzędników Woiewodztwa Lubelskiego (q). Ze strony Zygmunta Arcybiskup Strygoński, Biskup Raabski, Woiewoda Siedmigrodzki Scibor, i sześciu innych (r), wszytkich dziewięciu, w równey liczbie Plenipotentom Polskim.

Niewiadomo jest, o czym była kwestya na tym kongresie, widzieć tylko, iż tam traktowano względem ubezpiecze-

(q) Widzieć tych Kommissarzów wymienionych w akcie tego roku, na końcu Listopada: w którym Król Polski ratyfikuje to wшыtko, co się postanowiło na innym kongresie, który nastąpił po Iglawskim. Obacz Dogiela T. I. p. 44. Znalesć ich także w plenipotencyi Jagielly na ten drugi kongres, publikowanej w *Exposé Préliminaire* w Dokumentach p. 11 Nro VII. Ten drugi kongres był to kongres w Schramowiczach.

(r) Znajdują się Kommissarze Zygmunta w exemplarzu Węgierskim konwencyi teyże w Iglawie w Dogielu T. I. p. 42 col. 2. Autor *de l'Exposé*, który mówi o tym kongresie, pretenduje, iż on był naznaczony dla ułożenia tylko niektórych rzeczy preliminarnych przed traktatem w Lubowli. Obacz *Exposé* p. 18.

spieczenia spokoyności na obu granicach (1), przywrócenia przyjaźni między obiema Królami, i oddalenia wŹyŹtkiego co by mogło zamieszać pokóy między obiema Królestwami: *cupientes sine Hungaria & Polonia regnorum peccatos reddere; & etiam dissidentiarum & iniuriarum materias ac fomites inter Serenissimos -- Sigismundum Hungariae & Vladislaum Poloniae Reges & eorum Regna. haecenus ortas & occurrentes suffocare -- ita quod unicuique ipsorum iustitia aequo libramine ministretur pro quibuscumque iniuriis & ex quibuscumque causis unus alium possset aut vellet impetere.* Sądzić można z tego wstępu, iż tam mniej chodziło o uspokojenie między dwoma Królestwami sprzeczek, które nie były, iako raczey o pojednanie dwóch Królów; które zaiŹte, patrząc na ułożenie Zygmunta, było trudne. Jakoż nic na tym kongresie nie dokończono; i na to się tylko zgodzono, aby naznaczyć drugi na S. Marcin następujący, albo iedenastego Listopada, na który każdy z Królów miał naznaczyć dwunastu Kommissarzów; a ci Kommissarze z każdej strony zgromadzić się mieli, Węgrowie do Starey-wsi (*Antiqua villa*) (1) albo Alten-dorf w Hrabstwie Spiskim; a Polacy do Szramowic w ziemi Sandeckiej, iako miejsce, które starożytny zwyczaj poświęcił negocyacyom między dwoma królestwami, i gdzie pokóy w roku 1193 był traktowany (u). Ci Kommissarze z obu stron mieli mieć plenipotencją swych

(1) Mowiono wyżej, że w R. 1410 woyska zaciężne Zygmunta zplondrowały ziemię Sandecką, i spaliły kilka wsi; woyska posłane od Jagielly na tę granicę w R. 1411, popelniły także, wet za wet oddając niektóre excessy w Węgrzech. Długosz *lib. 11 col. 312.*

(1) Pod tym imieniem Łacińskim, miejsce to jest wzmiankowane w konwencyi Iglawskiej, także w aktach, które po niej nastąpiły.

(u) Obacz wyżej w C. I. pod Rokiem 1193.

swych Królów i królestw swoich *respective*, względem skutecznego dokonania finalnie wszystkich spraw: *ad eandem conventionem. - debent venire cum plena & omnimoda potestate Regum Regnorumque predictorum* (w).

Mieli ci Komisarze przyjąć według formuły wyrażonej w konwencyi, i która formuła obowiązywała ich do złożenia wszelkiej parcyalności. Mieli zacząć ten Kongres przez weyście w poznanie wszystkich przyczyn, zatargów między obiema Królami i królestwami, tak iako i w skutki ich; wynaydować sposoby do ich ukoienia, i starać się ułożyć wszystko po przyjacielsku: *omnes causas & facta dissensionum Regum & Regnorum predictorum, primo per modum concordiae amicitiae videre & temperare debent*, a gdyby się ten frzodek nie udał, w ten czas mieli kończyć interessa formą sądową, albo kompromissem, poddając punkta naysprzeczniejsze decyzji arbitra, ieśliby się dwudziestu czterech Komisarzów na ten frzodek iednostaynie zgodzili: *in casu autem quo ipsi per concordiam complanare non possent, ex tunc iudicialiter vigore iustitiae ipsi discutient, planabunt & decident; quinimo in rebus dubiis, quas proprio ingenio discernere non poterunt, causas ad decisionem superarbitri, si ipsi tunc necessario unanimiter decreverint eligendum, debent remittere, per ipsum finaliter decidendas.*

Nale-

(w) Gdyby się kto chciał zasądzić na tey klauzule konwencyi Ięławskiey, mogłby także inwalidować i konwencyą S. Marcina następującego, i traktat w Lubowli, który z tey konwencyi wyniknął. Ponieważ Komisarze na kongresie S. Marcina, mieli tylko plenipotencyą od Króla, nie od Stanów Królestwa, iako się da widzieć z samego aktu tey plenipotencyi, i iako się daie widzieć także z historyi: Jagiello też nigdy nie zwołał Stanów Królestwa w przeciagu tych negocyacji.

Należało tu położyć *contentum* tey konwencyi Iglawskicy, ponieważ czytelnik obaczy ją wzmiankowaną w aktach następujących. *Contentum* tey konwencyi, którą Książdz Dogiel wydał z oryginału Węgierskiego, który się znajduje w archiwach Polskich z dziewięcią pieczęciami, dane jest w Iglo Iglaw czyli albo Neudorfie: *in Iglavia alio nomine Nova-villa*, we wtorek po Niedzieli Kwietney 1411 (x).

Łacno było zaiste przewidzieć, że kongres naznaczony w tey konwencyi na S. Marcin następujący, różny miał mieć sukces kongresowi Iglawskiemu. Jagiełło nazaczył dwunastu Kommissarzów; dana im plenipotencya od Króla w Bieczu, mieście Woiewodztwa Krakowskiego, w Niedzielę przed S. Marcinem 1415. Plenipotencyi Jagiełły te są słowa: *Hos Prelatos -- Baronos autem -- omnium negotiorum & causurarum nostrarum gestores constituimus -- super finali decisione -- omnium factorum internos & predictum dominum Sigismundum --- vertentium -- dantes & concedentes eisdem --- omnimodam nostram auctoritatem -- ac omnimodam potestatem, omnium displicentiarum -- inter nos, regnum, terras, dominia, metas, limites, territoria & confinia nostra, ac dominum Sigismundum Regem Hungariae, servas, subditos, dominia, metas, limites & confinia ipsius, currentes & exortas iudicandi, tractandi, componendi, concludendi ac iuridice finaliter terminandi -- promittentes ratum habere &c. (y)*. I to jest wfszy-

1411
Kongres w
Schramowicach i w Starrey wsi albo Altendorfie.

(x) Obacz tę konwencyą w Dogielu *T. I. p. 47-3. Nro VII*. Mówiono wyżej, że X. Dogiel wydał ją z exemplarza oryginalnego Węgierskiego *ex originali Stgill. 9*. Obacz także Praya *P. II. p. 230 231*.

(y) Ta plenipotencya znajduje się w archiwach Węgierskich, albo się znajdować powinna; jest ona publikowana w *Exposé Préliminaire* w dowodach *p. 11, 12 Nro VII*. Plenipotencya Króla Węgierskiego, któraby się powinna znajdować w archiwach Polskich,

wszystko, co widzieć iefzcze można względem kongrefu maiącego się złożyć w Szramowicach i w Altendorfie albo na S. Marcina 1411.

Ten kongres zaczął się w dzień S. Marcina, to iefł 11 Listopada, a trwał aż do dziewiętnaftego tego miefiaca. Kommiifarze Jagielly byli 4 Bifkupi, 3 Woiewodowie, 2 Kafztelanów, 2 Sędziów ziemfkich i ieden Konfyliarz W. Xcia Litewfkiego Witolda (z). Ten kongres nic nie ufłanowił; niewiadomo iefł co była za przyczyna tey iego niefłkuteczności, lecz wątpić można, aby w Szramowicach była kwestya o Ruś, tak iako mogła być w Iglawie.

Kom. 1.

nie znayduje się w nich bez wątpienia, ponieważ X. Dogiel oney nie publikował. Widzieć, że plenipotencya Polska expelyowana była tylko imieniem Królewskim: *dantes eidem nofram Regiam autoritatem*, i że nie maź kwestyi o plenipotencyi Królefłwa, to iefł Stanów, na co się zgodzono w Iglawie. *Debent venire cum plena & omnimoda potefłate Regum Regnorumque praedictorum.*

W całym przeciagu tych negocyacyi, Jagiello nigdy nie zgromadził Stanów. Albowiem wyiechawfzy z Lubowli o frzodopofciui tegoż roku 1411 do Litwy, odwiedził Wilno, Kowno, Judborg, gdzie się polowaniem bawił; potym iezdził do Połocka, Witebfka, Smoleńfka, Kiiowa, Kamieńca Podolfkfego, Lwowa, a nakoniec przybył do Krakowa. Widzieć z daty iego plenipotencyi, że w Niedziele przed S. Marcinem znaydował się w Bieczu w Woiewodztwie Krakowfkim. W dzień S. Marcina, to iefł 11 Listopada przybył do Niepółkomic, rezydencyi Królewfkiey w tymże Woiewodztwie: zkąd znówu powrócił do Krakowa w dzień S. Katarzyny, albo 25 Listopada. Obacz Długofza *lib. 11 col. 312-15.* W tym całym czafu przeciagu nie było żadnego zgromadzenia Stanów.

(z) Można widzieć tych Kommiifarzów w plenipotencyi Jagielly. *Expoft Prél. w dowodach p. 11, 12.*

Komisarze w Szramowicach i w Altendorfie zgodzili się tylko, że zawieszenie broni między obiema Królami, które, iako mówiono, miało wypłynąć na S. Marcin, pomknio się daley aż do święta Wniebowzięcia Panny Maryi, to jest 15 Sierpnia roku następującego 1412; położono w tym pokoju W. Xiążęcia Litewskiego; że przed postem tegoż roku następującego 1412 w Niedzielę *Esto mihi*, albo około oba Królowie ziadą się, Polski do Sandecza, miasta Woiewodztwa Krakowskiego, a Węgierski do Kiezmardu miasta w Hrabstwie Spiskim, lub do Lubowli, inaczey Lyblia, innego miasta tegoż Hrabstwa, dla widzenia tey, ugody własnemi oczema; że nakoniec, ieśliby oba Królowie nic nie postanowili, Komisarze naznaczeni na kongres S. Marcina, ziadą się na nowo w dzień Świętych Filipa i Jakuba, albo pierwszego Maia, tegoż roku 1412, na też fame mieyca do Szramowic i Starey-wsi albo Altendorfa, i że tam ułożą finalnie wszystkie sprzeczki, sposobem uchwalonym w Iglawie, to jest *judicialiter, in forma Kompromisu*.

Król Węgierski Zygmunt stypulował także w tey konwencyi S. Marcina, że pod czas pokoju przedłużonego aż do 15 Sierpnia 1412, Jagiełło nie będzie atakował Krzyżaków; co ieśliby nie dochował tego artykułu, będzie wolno Zygmuntowi nie dotrzymać pokoju.

Exemplarz Polski tey konwencyi datowany jest w Szramowicach w dzień S. Elzbiety, albo 19 Listopada 1411. Książd Dogiel wydał ją z ratyfikacją Jagiełły, datowaną w Krakowie w piątek przed S. Andrzejem, które święto przypada 30 Listopada (a).

K

W prze-

(a) Obacz Dogiela p. 43-5 Nro VIII. X. Dogiel wydał akt ratyfikacyi Jagiełły, kędy ta konwencya jest włożona z oryginału ex

W przeciągu tych negocyacyi, Jagiełło i Polacy mieli okazać oświadczyć, iak byli wdzięczni Stanom Węgierskim za ich spokojne chęci ku Polsce, i że nie przyftali w roku 1409 na wojnę, którą Zygmunt im przekładał przeciwko temu Królestwu. Węgrowie mieli kłótnią z Wenetani o Dalmacyą, i około końca tegoż roku 1411 Rzplta Wenecka wysłała do Krakowa Posłów, dla wprowadzenia Polaków w wojnę przeciwko Węgom, oraz ofiarowania w tey mierze alianfy i między dwoma Stanami, i posilków od Wenetów. Te propozycye nie były zgoła przyjęte. Książd Pray powiada: *Abnuit Vladislaus - quod Hungariae proceres id se non fuisse meritos palam affirmarent* (b): była to iefzcze bez wątpienia okazyja dla ubezpieczenia praw Polskich do Rusi, gdyby Polacy rozumieli, że w nich iakowa zachodzi wątpliwość.

Przychylając się do konwencyi Szramowickiey abo S. Marcina, R. przeszłego, oba Królowie ziechali się przy końcu miesiąca Lutego, Jagiełło do Sandecza, a Zygmunt do Kieżmarku. Długofz powiada, że Jagiełło miał z sobą Królową Annę Cylleyką powtorną żonę, a siostrę Królowey Węgierskiey Barbary Cylleyskiey, powtórney także żony Zygmunta (c); Zemo-

1412
Trak-
tat w
Lubo-
wli.

Originali. Zdaie się, iż ta ratyfikacya powinna się znaydować w Węgrzech i w Polsce.

Autor *Exposé Prélim.* wydał akt konwencyi S. Marcina z exemplarza Polskiego, nie ratyfikowany, który jest datowany w Szramowicach w dzień S. Elzbiety, to jest 19 Listopada. iako w ratyfikacyi Jagiełły. Ten autor wyjął ją bez pochyby z archiwow Węgierskich. *Exposé Préliminaire* w dowodach p. 12 15 Nro VIII.

Exemplarz Węgierski tey konwencyi powinien być datowany w Starey - wsi albo Altendorfie. Ten exemplarz nie znayduje się podobno w archiwach Polskich, boby o nim X. Dogiel nie zapomnial.

(b) Pray P. II. p. 230. Obacz Długofza *lib. 11 col. 317.*

(c) Te Królowe urodziły się z Anny córki Kazimierza W.

Zemowita Xiążęcia Mazowieckiego na Płocku szwagra (d);
Bolesława Xcia Mazowieckiego na Warszawie siostrzeńca, i
Zygmunta Korybuta Xcia Siewierskiego, albo Nowogrodz-
kiego na Siewierzu synowca (e), tudzież wielu innych Pa-
nów i Szlachty.

Zygmunt wysłał do Sandecza Królową Węgierską, Kar-
dynała Branda, Woiewodę Siedmigródzkiego Scibora, dla
nakłonienia Jagiełły, aby przyjechał do Lubowli, kędy sam
także zjechał przyobiegał: zezwolił na to Jagiełło (f). Zie-
chały się tam oba dwory, pierwszych dni Marca; i zaczęto
traktować. Długosz świadczy, że Konfiliarze z obu stron
negocjowali przez dni ośm; że nie mogli się ninaco zgodzić;
i że się już miano rozjechać. Król Węgierski proponował
Polskiemu, traktować o sobiście i bez Rady (g).

K ij

Według

którą Ludwik jego następca wydał za Hermana Hrabę Cylley. To
Hrabstwo jest teraz częścią Styryi.

(d) Zemowit miał żonę Alexandrę Xiężniczkę Litewską, córkę
Olgierda a siostrę Jagiełły. Przybył do Krakowa na początku tego
roku 1412 dla wydania swej córki Cymbargi za Ernesta Xiążęcia
Austryi, oycza Cesarza Fryderyka III.

(e) Bolesław był synem Janusza Xiążęcia Mazowieckiego na
Warszawie, i Anny córki Keystuta Xiążęcia Trockiego, siostry Wi-
tolda Wielkiego Xiążęcia Litewskiego rodzoney, a stryieczney Jagieł-
ły. Zygmunt Korybut był synem Dymitra Korybuta Xiążęcia Sie-
wierskiego brata Jagiełły. Tento sam Zygmunt, którego w R. 1422
obrano królem Czeskim przeciwko Cesarzowi Zygmunтови.

(f) Długosz *lib. 11 col. 318 & Pray p. 232.*

(g) *Quamvis autem Reges septem per se & Confiliarios suos
de pace egissent, non tamen pax poterat inter illos conveniri. Itaque sab-
batho ante dominicam Letare Vladislao cum suis ad discessionem accin-
cto, Sigismundus. nova rogatione pervicit illum, quatenus faciat secum,*

Według X. Praya, Zygmunt zobowiązał sobie Królowę Polską: *Sigismundus scriptis ad Annam Vladislao nuptam & Barbara conjugis sororem literis, orabat ut virum fameis artibus emolliret, faceretq; ne se inconficiendo federe duriores prebeat, alioquin damna, que secundum pacis condiciones in Hungariam manatura essent, magis ad sororem quam ad regnum attinere -- egere legati -- & reginam non invitam in suas partes pellexeret (b)*. Kardynał Branda z Woiwodą Siedmigródzkim, wsparci Królową Węgierską, negocjowali z Królową Polską w Sandeczu.

Zygmunt kazał ułożyć formułę traktatu, do której podpisania nakłoniono Jagiełłę, bez dołożenia się Rady (i). Najgłówniejszy artykuł tego traktatu, lecz artykuł sekretny, i którym Zygmunt zwiodł Jagiełłę, była aliansya między obiema Królami przeciwko Krzyżakom. Zygmunt ofiarował się dać posiłki Jagielle, i odebrać tym Kawalerom wszystko, cokolwiek oni od Polaków zabrali: ziemię Chełmińską, Michałowską i Pomorską; owszem zdobyć same Prusy, i podzielić one między obu Królów (k).

Arty.

omnibus arbitris exclusis, ad secretam cameram ingressum. Dług. lib. II col. 318.

(b) Pray P. II. p. 232.

(i) *Credidit princeps simplex & rectus Vladislaus -- huic vasro calidoque Sigismundi regis promisso -- itaque voluntati & deprecationi Sigismundi in singulis ultroneum, consiliariis suis ignorantibus, prebuit consensum. Dług. lib. II col. 319.*

Ze wszystkich okoliczności które się znajdują w Długoszu względem panowania Władysława Jagiełły, wierzyć można, iż ten historyk znalazł sam wiele memoryałów pod tym panowaniem. Długosz Kanonik Krakowski, pisał pod Kazimierzem IV, synem Jagiełły. Był nauczycielem synów tego Kazimierza IV, i od niego nominowany na Arcybiskupstwo Lwowskie 1479: umarł 1480.

(k) *Terræ Culmensis, Michaloviensis & Pomeraniæ, quas proprias*

Artykuły publiczne zawierały pokóy i alianśyą wieczystą między dwoma Królestwami: oba Królowie obowiązali się wzajemnie, nic nie przedsiębrać przeciwko swym wzajemnie Królestwom, Xięstwom, i innym possessyom; ustanowili sądy pograniczne, dla szafunku sprawiedliwości między poddanemi obu Królestw.

W iednym z tych artykułów zgodzili się oba Królowie podzielić między siebie ziemię Multańską, której Xiążęta poddali się Polsce (1), a do której Król Węgierski rościł pretensye. Obu tych Królów dział wyrażony jest w tym traktacie,

Zygmunt

Et naturales regni tui Polonia profiteor, ad te Et ad regnum tuum simpliciter Et plenarie recidunt. Terras autem Prussia eo inter nos fortiamur pacto, ut, alter ex nobis majorem partem illius accipiat, qui majores exercitus in guerram conduxerit. Dług lib. II col. 319.

Po podpisaniu traktatu w Lubowli, Zygmunt otrzymał od Jagielly, pod różnemi pretextami, suppresyą tego artykułu, obiecując mu zawśze exekucyą. Tenże tamże col. 321.

(1) W R. 1359. Stefan, syn starszy innego Stefana Woiewody albo Xiążęcia Mołdawskiego albo Multan, których miasto stołeczne było na ów czas Soczawa, a teraz Jassy, wygnany przez brata młodszego Piotra, przybył do Polski prosząc o pomoc u Kazimierza Wielkiego, i obiecując mu hołd z tego Xięstwa: lecz ta sprawa nie wzięła skutku.

Od pierwiastków panowania Jagielly, czterech Xiążąt Mołdawskich ieden po drugim oddał homagium temu Królowi. Piotr w r. 1387. Roman w r. 1393, Stefan w r. 1395. Alexander w r. 1407. Tego to ostatniego Zygmunt przedsięwziął wyzuć.

Podział Multan nie doszedł, tak iako i podział Prus. Alexander odnowił homagium Jagielle w r. 1419 i obiecał mu pomoc przeciwko Królowi Węgierskiemu. Ten Król dopominał się w r. 1429 o

Zygmunt włożył w ten traktat warunek względem Rusi i Podola. Ta ostatnia prowincya była na ów czas w possessioni Wielkiego Xiążęcia Litewskiego Witolda, którą mu dał Jagiełło prawem holdowniczym roku poprzedzającego 1411 (m). Te są słowa Zygmunta w exemplarzu Węgierskim tego traktatu. Obowiązawszy się naprzód, że nigdy nic nie przedsięweźmie przeciwko Polsce, przydaie: *Verum, quia super terris Russiae, Podoliae* (pierwszy to raz uczyniona wzmianka o Podolu między Polską i Węgrami) *Moldaviae inter nos & ipsum dominum Vladislaum regem Poloniae & occasione earundem, inter cetera dissenstonis materia vertebatur; in factio itaq; Russiae inter nos & praedictum Dominum Vladislaum regem concordatum extitit hoc modo* (n).

Widzieliśmy, iakim sposobem Zygmunt ułożył sprzeczkę o Multany; i jest podobieństwo, że nie miał nadziei otrzymać tegoż samego ułożenia względem Rusi i Podola. Postarał się o przyjęcie tego przez Jagiełłę; że póki ieden z Królów

exekucyą podziału Multan, ale mu odmówiono. Obacz Długosza *lib. 11 col. 514-5*.

Polska uczyniła cessyą praw swoich do Moldawii Turkom w r. 1617 przez traktat w Buzfy mieście i zamku Woiewodztwa Braclawskiego.

(m) Obacz Długosza *lib. 11 col. 311*. Jagiełło dał Podole Witoldowi w obozie pod Raciążem, zaraz po zakończeniu pokoju z Krzyżakami na początku Lutego 1411.

(n) Dogiel *T. I. p. 46 col. 2*. Łacno jest widzieć, że pretensya Zygmunta do Rusi i do Podola fundowała się tylko na opanowaniu tych prowincyi przez Ludwika jego predecessora. We dwu aktach samego Ludwika, któreśmy widzieli w drugiej Części tych Wiadomości pod rokiem 1352 i 1355 nie było wzmianki Podola, lecz w roku 1377 Ludwik opanował tę prowincyą także, wzięwszy Kamieniec.

łów kontraktujących żyć będzie, Jagiełło z Witoldem zostaną w spokojney posiadłości Rusi i Podola---*ut vita nobis & sibi insimul comite usque ad diem obitus unius ex nobis---inter nos & ipsum dominum Vladislaum regem, nec non praefatum Vitoldum ducem, pacis & treugarum federa inviolabiliter---observentur---quibus treugis durantibus praefatus dominus Vladislaus--terram ipsam Russiae pacifice teneat---in terra vero Podoliae promittimus eundem dominum Vladislaum non impedire -- (o). (Jagiełło miał na ów czas około 70 lat, a Zygmunt 44) (p) i że po śmierci iednego z obu Królów, pokdý miał trwać ieszcze pięć lat, pod czas których miano pracować względem roztrząśnienia praw obu stron, według formy przepisanej w konwencyach Iglawskiej i Szramowickiej albo Altendorfie. *In casu quo nos Sigismundum---Vladislaum---prius mori contingat, extunc post obitum nostrum praedictae treugae, infra quinque annos immediate sequentes debent perdurare; & e converso si praedictum---: & infra praedictos quinque annos treugarum videbitur de iustitia & iure partium, secundum seriem & continentiam literarum primum in Iblo, alio nomine Nova-villa & altera vice in antiqua villa consecrarum, quarum contenta habentes hic pro insertis, quo ad haec, in suo robore volumus permanere (q).**

Ten

(o) Dogiel *T. I. P. 46 col. 2 p. 47 col. 1.* Obacz także *l'Exposé Prélim.* w dowodach p. 7.

(p) Niewiadomy jest rok urodzenia Jagiełły, lecz Aeneas Silvius spódczesny tego Króla świadczy: iż on miał synów, będąc prawie dziewięćdziesiątletnim *prope nonagenarius. Aen. Sylv. ap. Pistor. in script. rer. Pol. T. I. p. 1.*

W roku 1412 Jagiełło nie miał ieszcze synów. Władysław urodził się mu w r. 1424. Zygmunt Król urodził się w r. 1368.

(q) Dogiel *T. I. p. 47 col. 1.* Obacz także *l'Exposé Prélim.* iako wyżej.

Ten traktat był podpisany z obu stron w Lubowli (Liblyo) 15 Marca r. 1412. X. Dogiel wydał go z oryginału Węgierskiego, który się znajduje w archiwach Polskich (r). Widzieć tam 51 podpisów, lecz widzieć także, że Zygmunt ruszył wszystkich Spolobow do uludzenia Królowey Polskiej. Przywoził z sobą Hermana Hrabie Cylleyskiego, oycy tey pani, którego widzieć podpis między Węgierskiemi.

W exemplarzu Polskim, który widzieć na innym miejscu (s) liczy się 50 podpisów, między którymi trzech Xiążąt, krewnych Królewskich, którzy się znajdowali ze dworem w Sandeczu w liczbie 47 innych, i dwóch tylko Biskupów, z których tylko jeden z owych, którzy byli Komisarzami w Szramowicach. Widzieć też tam tylko dwu Woiewodów, a żadnego z tych co się znajdowali na tymże kongresie. Reszta była: ośmiu Kasztelanów, trzech officyalistów koronnych, ośmiu urzędników ziemskich, po większey części Woiewodztwa Krakowskiego, i dwudziestu szlachty bez tytułu, prawie wszystkich z Woiewodztwa Krakowskiego i Sandomirskiego (t). Z dwunastu Komisarzów,znaczonych do traktowania w Szramowicach, i którzy mieli odnowić konferencye, gdy by się oba Królowie nie zgodzili, widzieć tylko trzech, którzy podpisali traktat w Lubowli.

Długosz

(r) *Extat in archivo Cancellaria Regni libro legationum Lit. C.* Obacz także Długosza iako wyżej p. 46 Nro IX. Z tego oryginału wydał Długosz ten traktat. *Dług. lib. II col. 321 seq.* Pray wydał go z Długosza. Obacz Praya P. II. p. 232 *sequ.*

(s) Widzieć go w *l'Exposé Prél.* w dowodach p. 6 II Nro IV.

(t) Należało to położyć tę uwagę, ponieważ autor *de l'Exposé Préliminaire*, który położył ten traktat z exemplarza Polskiego, wynosi wielką liczbę podpisów nayprzedmiejszych Panów, iak on mówi, Narodu Polskiego. Obacz *l'Exposé* p. 21.

Długofz powiada, że Zygmunt nakłoniwszy Jagiełłę do przyjęcia artykułów tego traktatu, nakłonił go do złożenia przysięgi w swoich ręku, iako ie zachowa (u): i dopiero ten traktat był komunikowany Radzie (w), kiedy już Jagiełło wszystko uczynił, czego chciał Zygmunt. Ten to był podstępny sposób, którym Zygmunt otrzymał traktat w Lubowli (x).

Nie zatrzymując się tu nad wytknięciem wszystkich nieprawności tego traktatu, 1412 w Lubowli zawartego, ponieważ one łatwo sam czytelnik bez wątpienia postrzeże (y): będziemy tylko szukać, co za skutki wyniknęły z tey transakcyi.

L

Wno-

(u) *Altero in manibus alterius per signum vivifice Crucis, de observando & adimplendo hujusmodi tractatu & contractu prestante iuramentum* Dług. lib. II col. 319.

(w) Tenże historyk mówi: *quamvis prelati & proceres Poloniae pacta regum non probarent non valentes tamen regis sui decretum quomodolibet irritare, inviti pactis accedunt.* Ibid. col. 321.

(x) Należało tu jeszcze odkryć te Zygmunta fortele, ponieważ znajduie się w *l' Exposé préliminaire*, p. 21, że cała negocyacja była prowadzona w obecności nappierwłszych z Duchowieństwa i Szlachty osob, tudzież w Urzędnikow koronnych - i że ze strony Polskiew czyniono ze wszelką ostrożnością oraz poznaniem rzeczy doskonałym,

(y) Łacno pozna baczny czytelnik te nieprawności które są: niedostatek pozwolenia stanow a pozwolenia ktore wyciągała konwencya Iglawska, nieprzytomność albo odmowienie podpisu trzech części komisarzow wymienionych w plenipotencyi Króla samego; na kongres Szramowicki, i autoryzowanych do rozpoczęcia konferencyi, jeżeliby oba Królowie nie zgodzili się na nic ziechawszy się z sobą. Zdwnaastu komisarzów dziewięciu nie podpisało zgoła w Lubowli, exkuzując się bez wątpienia niedostatkim mocy, i że ten traktat otrzy-

Wnosić należy ze statecznych postępków Zygmunta względem Jagielly, pòki ten Król był w życiu (z), oraz z tego traktatu samego, że Król Węgierski patrzył z nieukontentowaniem na prowincye w cudzym ręku, które poprzednik jego trzymał, bądź sprawiedliwie, bądź niesłusznie; i że otrzymał przez ten traktat to tylko, iż w przeciągu 5 lat po śmierci Jagielly miał pokazać prawa, i że mu miała być uczyniona z tych i wedle tych praw sprawiedliwość.

Ta potrzeba produkowania dokumentów pierwsiastkowych, znajduje się ieszcze wymieniona w innym akcie Zygmunta: ten zaś akt jest ratyfikacya tego traktatu w Lubowli, przez Zygmunta uczyniona, a datowana nazajutrz po podpisaniu jego. Zygmunt włożywszy do tey ratyfikacyi przysięgę, którą się obowiązał, nic nigdy nie przedsiębrać przeciwko Jagielle, jego dzieciom, ludziom, Królestwom Xięstwom i innym posiadcyom aktualnym (a), przydaie, iż
ten

many na Jagielle, z niewiadomością jego Rady, był dziełem samego Króla, oraz mógł być poczytany *pro subreptitio*; któremu pieczęci przyłożone nie mogły dać wagi, a dworcycy którzy go podpisali, żadney także na to nie mieli mocy.

Niechay czytelnik pamięta na te wady traktatu 1412, o których Autor *de l'Exposé Préliminaire* da nam ieszcze pochop do mowienia. Będzie się atoli mowiło tym czasem o tym traktacie, iakby był uczyniony ze wszystkimi formami prawnymi.

(z) Po tym traktacie nie przesłał ieszcze Zygmunt klócić Jagiellę. Powadził go nieraz z Krzyżakami, i szukał zawsze waśnieć go z bratem strwiecznym Witoldem. W R. 1430 posłał Witoldowi koronę z innymi ozdobami Krolewskimi, lubo niedopuszczono posłom Cesarzkim wejścia do Polskicy. Obacz Dług *lib. 11. col. 554, 547*. Witold umarł tegoż samego roku 1430.

(a) *Ego Sigismundus Rex Romanorum semper Augustus & Hun-*

ten obowiązek, nie ma czynić zgola *praedictum* warunkowi traktatu, który się zciaga do Rufi, i przez który stypulowano, że w przeciągu 5 lat po śmierci iednego z Królów, wnidzie się w roztrząśnienie praw, które Stany Węgierkie mogą mieć do tey prowincyi. *Præterea nos Sigismundus Romanorum & Hungariae Rex promittimus, quod præsentibus literis sigillo maiestatis nostræ faciemus sigillare, quando sculptum fuerit & paratum, hoc etiam adiungentes quod literis illis, in quibus post mortem alterius nostrum treuga quinque annorum sunt descriptæ, infra quas videri debet de iustitia & iure procerum pro terra Russiæ & Moldaviæ, secundum seriem literarum - primo in Iglo, alio nomine Nova-villa & secundo in Antiqua-villa* (Stara wieś albo Altendorf, gdzie się znaydowali Komisarze Węgierscy, w ten czas kiedy Komisarze Polscy siedzieli w Szramowicach na kongresie między świętem SS. Marcina i Elzbiety 1411) *consectarum præiudicare nolumus aut derogare per præsentibus (b)*. Ta ratyfikacya Zygmunta dana była w Lubowli we frzodę po Niedzieli *Letare* albo 16 Marca 1412, to jest nazajutrz po podpisaniu traktatu (c). Zygmunt ją pono-
L ij
wił

gariae Rex &c iuro: quod ex nunc fidem servabo domino Vladislao Regi Poloniae & ipsum semper prosequar sinceris favoribus, ac liberos suos legitimos ac heredes - nec usquam ad obtinenda bona, regna, terras, principatus & dominia, quæ nunc habet & in futurum habiturus est, volo attendere, aut ad perimendam & perdendam vitam eius, seu mortem sibi procurandam - Obacz Dogiela T. I. p. 49 col. 1. Oryginał tey ratyfikacyi znayduie się w archiwach Polskich, ratyfikacya Jagielly nie znayduie się podobno w archiwach Węgierskich, ponieważ o niey wzmianki nie widać w *l'Exposé Prélim.*

(b) Dogiel ut sup. p. 40 col. 2.

(c) Autor *de l'Exposé* rozumie, że wtorek po niedzieli *Letare* przypadał na 16 Marca. Obacz ten skrypt p. 22.

wił w tychże samych terminach w r. 1415, w Konstancyi pod datą 20 Kwietnia (d)

1423 Traktat zawarty w Lubowli był ieszcze raz wspomniony za życia Jagielly w r. 1422. Zygmunt zatrudniony w Czechach z Husytami (e) starał się nakłonić Krzyżaków, aby nie

(d) Obacz Dogiela *T. I. p. 49-50 N. XI.*

Autor skryptu *Exposé* na karcie 22.3 pretenduje, że Polacy uznali traktat w Lubowli zawarty r. 1412, tak dla siebie pożytecznym, iż wyciągali ieszcze po Zygmuncie, aby uczynił drugą tę ratyfikacją 20 Kwietnia 1415. Nie jest rzecz zgoła do prawdy podobna, aby Polacy uznawali ten traktat za pożyteczny: a z tego, że Zygmunt odnowił jego ratyfikacją w roku 1415, nie można wnosić, aby Polacy wyciągali oney od Zygmunta. Zygmunt odnowił ją z tej przyczyny, ponieważ ona ubespiezczała pokóy między nim a Królem Polskim; a bez wątpienia i wyciągał od Jagielly o jego ratyfikacją: nie widzieć iednak aby to uczynił Jagiello, któremu Zygmunt dał nową okazją do urazy. Obacz Długosza *ad an. 1414 col. 348-9.*

W roku 1414 Woiewoda Wołoski Miritza podniósł broń przeciwko Zygmunтови; a w r. 1415, atakowali tego Cesarza Turcy w Węgrzech. Kiedy się Zygmunt zabawiał w Konstancyi sądzeniem Jana Hufa, Mahomet I. bił generałów Węgierskich w Bosnii. We cztery miesiące po odnowieniu swoiey ratyfikacji traktatu w Lubowli podpisanego, Zygmunt wprowadził Koncylium Konstancyeńskie, aby pisało do Króla Polskiego, zalecając mu protekcyą Węgier. Był to zaisze sposob do zniewolenia go przynajmniej, aby nie zrywał przyjaźni z Zygmuntem. Ten list Koncylium Konstancyeńskiego do Jagielly znajduje się także w Dogielu: datowany jest 16 Sierpnia 1415. Obacz Dogiela *ut sup. p. 50-2 Nro XII. Długosza lib. 11 col: 361-9. Turocza in scrip. rer. Hung. Vien. T. I. p. 229 sequ. Pray P. II. p. 266.*

(e) Zygmunt nastąpił na Królestwo Czeskie po bracie swoim Wacławie w r. 1418.

nie czynili zadość traktatowi, który świeżo zawarli z Królem Polskim, 8 Maia tegoż roku 1422, i wojnę z nim rozpoczęli. Wymawiał to Jagiełło Królowi Węgierskiemu, a Węgrowie obawiając się zerwania między temi panami proponowali negocyacyą; Zygmunt chciał się widzieć z Królem Polskim. Oba Królowie ponowili w Kesmarku, kędy się ziechali w R. 1423 w wielki tydzień, pokoy w Lubowli uczyniony, ieden tylko który był zawarty między temi Królami. To ponowienie datowane jest we wtorek po Niedzieli Kwietney 1423 w Kesmarku (f).

Atoli i to ponowienie traktatu rzeczzonego nie ugrun- 1429
towało iednomyślności między dwoma Królami; a niechęć nie ustawała. Polacy i Węgrowie żądali równie, aby kiedyż tedyż zakończyć te kłótnie; a na zieżdzie znowu obu Królów na początku r. 1429 postanowiono, aby złożyć nowy kongres na mieyscach zwyczajnych, to jest w Szramowicach i w Starey-wfi czyli Altendorfie. Komissarze Polscy przybyli do Szramowic na Zielone Świątki, iako na czas wyznaczony do konferencyi; lecz Król Węgierski nie posłał tam swoich. Odłożony kongres aż do Ś. Marcina, a Plenipoteńci Jagelły ieszcze tam przybyli; lecz Zygmunt nie mając w roku 1429 więcey praw do Rufi do pokazania, niżeli

(f) Obacz Dogiela *ut sup.* p. 52. 3 N. XIII Długosza *lib. II col. 466-7 col. 469 470.* Obacz także *l'Exposé prélim.* dowody p. 16-18 *Nro IX.*

Dogiel wydał to ponowienie z exemplarza Węgierskiego. W skrypcie zaś *Exposé* wydane jest z exemplarza Polskiego. Czterdzieście dwa podpisy, które widzieć w tym ostatnim, nie więcey legalizują traktat w Lubowli zawarty, iako pięćdziesiąt, które widzieć w tym samym traktacie. Ci którzy podpisyli w Kiefsmarku nie byli więcey autoryzowani, iako ci, którzy podpisyli w Lubowli.

niżeli ich miał w R. 1411, 1412, nie zesał także żadnego ze swoiey strony (*g*). Te są wszystkie przypadki stosujące się do traktatu w Lubowli zawartego, ktore się znajduią pod panowaniem Jagiełły.

Umarł ten Król w R. 1434 31 Maja, zostawiwszy następcą tronu syna swego Władysława, mającego dopiero dziewięć lat wieku (*b*) po śmierci Jagiełły nie było więcey kwestyi o traktacie zaszłym w Lubowli; Zygmunt umarł w R. 1437 dziewiętego Grudnia (*i*), to jest około czterech lat, po śmierci Króla Polskiego; a w tym przeciągu prawie 4 lat, traktat w Lubowli uczyniony nie był ponowiony, ani z Królem ani ze Stanami Polskimi; i niewiedzieć nawet, aby Zygmunt chciał iakiego kongressu.

Po Zygmuncie nastąpił Albert Austryacki, zięć iego, który został potym Cesarzem pod imieniem Alberta II. Panował Albert prawie dwie iecie w Węgrzech: pięć lat pokoju względem Rusi, albo pięć lat, w ktorych Król albo

Stany

(*g*) Długosz *lib. 11 col. 513 sequ. col. 526-7*. Ziechali się oba Królowie na Wołyniu w Lucku, mieście, które pospołu z Witoldem Król Węgierski na ten akt proponował. Przybył tam Zygmunt w miesiącu Lutym. Podczas tego ziazdu Zygmunt wprowadził Witolda, aby akceptował Koronę Królewską. Posłał mu ją następującego roku 1430; lecz ponieważ Jagiełło kazał pilnować po wszystkich drogach, posłowie Cesarscy nie mogli wnieść do granic. Witold umarł tegoż roku 1430, 27 Października. Po iego śmierci Podole przyłączone do Korony Polskiej.

(*b*) Jagiełło umarł w Grodku w Woiewodztwie Ruskim. Władysław syn, który nastąpił na iego miejsce, urodził się w Krakowie 31 Października 1424. Długosz *lib. 11 col. 481-651*.

(*i*) Zygmunt umarł w Znaim w Morawie.

Stany Węgierskie miały produkować swe prawa do Rusi i Podola, upływały pod jego panowaniem 31 Maia 1439. Albert żył sześć miesięcy potym, dokonawszy życia 7 Października tegoż roku 1439 (k); lecz ani traktat w Lubowli uczyniony nie był ponowiony za Alberta, ani termin pięcioletni do pokazania praw do Rusi niebył daley przedłużony.

Po śmierci Alberta Stany Węgierskie wezwały na tron Władysława młodego, Króla Polskiego; na początku Marca r. 1440 Posłowie Węgierscy podali temu panu w Krakowie kapitulacją do podpisania, przez którą nowy Król, po uczynioney obietnicy utrzymywania praw, wolności i prerogatyw tak świeckich iako i duchownych w Węgrzech, miał się obowiązać do odzyskania wszystkiego, cokolwiek było oderwano od tego Królestwa. Ten artykuł dał miejsce jednemu warunkowi, przez który Władysław wyłączył Ruś: słowa tey kapitulacyi są: *promittimus etiam & spondemus, quod omni diligentia--laborare volumus pro recuperandis omnibus iuribus & pertinentiis Regni Hungariae, a quibuscunque occupatis, eo etiam signanter expresso, quod terra Russiae & Podolia remaneant in pacifica possessione, sicut hactenus fuerunt Regni Poloniae, sine praesudicio Hungariae & Poloniae Regnorum, quousque inter prelatos & barones utriusque regni, & quando praefato domino regi videbitur celebrari poterit conventio*

(k) Albert koronowany na Królestwo Węgierskie 1 Stycznia 1438; na Królestwo Rzymskie 31 Maia; na Czełkie 29 Czerwca tegoż roku. Pray P. II. p. 325-7. Część iedna Czechów przyzwała do swey korony Kazimierza brata Władysława Króla Polskiego. Tenże tamże p. 326-8-30. Albert umarł nim zakończył swą zatargę z Kazimierzem. Zaliła go śmierć 27 Października w Nefmel albo Langendorf niedaleko Budy. Tenże tamże p. 236. Turocz p. 240.

ventio pro declaratione juris & tituli terrarum predictarum, cui regno competant - dan w Krakowie 9 Marca 1440 (1).

Ta kapitulacya Władysława, w której widzieć ieszcze potrzebę produkowania praw oryginalnych, na którychby Korona Węgierska mogła ugruntować pretensye swoie do Rusi i Podola, jest ostatnim aktem, w którym była mowa o kontrowersyi między Węgrami a Polską do tych prowincyi.

Władysław Król Polski i Węgierski zginął pod Warną w Bulgaryi 10 Listopada 1444, mając lat wieku 20 (m). Po śmierci jego Stany Węgierskie powierzyły Janowi z Huniada (jest to zamek z miastem w Siedmigrodzie, oraz stolica Hrabstwa tegoż imienia) albo Janowi Korwinowi regencyą Królestwa, podczas młodoletności Władysława Posthuma, syna Cesarza i Króla Węgierskiego Alberta II, który Władysław był dopiero w czwartym roku (n).

Władys-

(1) Obacz *l'Exposé préliminaire* w dowodach p. 21. Ta kapitulacya wydana jest z oryginału, który się znajduje w archiwach Węgierskich. Akta Węgierskie stosujące się do elekcyi i koronacyi Władysława w Węgrzech, znajdują się w archiwach Polskich: X. Dogiel wydał je w *T. I. p. 53 sequ. Nro XIV XV-XVI*. Władysław był koronowany koroną S. Stefana 17 Lipca 1440 w Belgradzie, który Niemcy nazwali *Stuhlweissenbourg*, a Kluwier powiada, że miał imię *Alba*, dla tego, że był od Albańczyków zbudowany. Pray *P. II. p. 345*. Dogiel *T. I. p. 56 sequ. N. XVI*.

(m) Pray *P. III. p. 45*.

(n) Władysław Posthumus (pogrobek), syn Cesarza Alberta II i Elżbiety, córki Zygmunta urodził się 22 Lutego 1440, to jest we 4 miesiące po śmierci oycowskiej. Matka jego Elżbieta kazała go koronować w Belgradzie, we trzy miesiące po urodzeniu, w Niedzielę po Zielonych świątkach, i posłała go do Austrii. Obacz Praya *P.*

Władysław Austriacki, drugi Król Węgierski z tego domu, albo Władysław *Posthumus*, objął rządy Królestwa Węgierskiego w roku 1453, pod czas zgromadzenia Stanów w Presburgu 6 Lutego tegoż roku (o). Nie widzieć nigdzie, ażeby była kiedy mowa, o ponowieniu traktatu w Lubowli zawartego, pod panowaniem tego Króla, albo pod jego oycem: owszem przeciwnie znajduią się akta Władysława, w których prawa Polskie do Rusi nie mniej są uznane przez tego pana, iak były od Stanów Węgierskich w traktacie 1403 między niemi a Polkami Stanami zawartym.

Tegoż roku 1453 Władysław zaślubił siostrę swoją Elżbietę Kazimierzowi IV Królowi Polkiemu, bratu Władysława Warneńskiego, który po nim nastąpił na Królestwo Polkie, w roku 1447 (p). Traktat małżeństwa tego zawarty był we Wrocławiu 8 Sierpnia 1453, a ratyfikowany od Króla Polskiego w Krakowie, a Węgierskiego w Wiedniu tegoż dnia 12 Sierpnia i tegoż roku 1453. W ratyfikacyi tego traktatu Król Węgierski mówi: *Ladislaus Dei gratia Hungariae, Bohemiae &c Rex, Dux Austriae --- cum Serenissimo --- Casimiro*

M

miro

II. p. 339-342-343. Stany Węgierskie oddały Regencyą Janowi Hunyadi, albo Janowi Korwinowi w r. 1446. Pray P. III. p. 45. Ranzan in scrip. rer. Hung. Vien. T. I. p. 381.

(o) Pray P. III. p. 130. Władysław był koronowany Królem Czeskim 28 Października tegoż roku 1453 w Pradze. Tenże tamże p. 135-6. Od śmierci Cesarza Alberta II, Czechy były rządzone przez Jerzego Podiebrad, który po zeyściu Władysława został Królem 1458. Tenże P. II. p. 356, P. III. p. 223. Pföffel pod rokiem 1456 1458.

(p) Kazimierz Wielki Xzę Litewski od R. 1440 był koronowany Królem Polskim w Krakowie 26 Czerwca 1447, mając lat wieku dwadzieścia.

miro DEI gratia Poloniae regis, magno duci Lithvaniae & heredi Russiae fratre-- (q)

W drugim akcie pod tą samą datą, gdzie Władysław o-
bowiązuje się wypłacić Kazimierzowi w czasie umówionym
posag siołtry, tenże Król Węgierki mówi ieszcze:
Ladislau Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae &c Rex, dux-- pro-
fitemur quod Serenissimo -- Casimiro -- regi Poloniae magno duci Lithva-
niae heredi Russiae (r).

Nie masz innych tranzakcyi między temi Królami, lecz
zdaie się, że te akta, w których Król Węgierki daie tytuł Pol-
skiemu dziedzicznego pana Rusi *heres Russiae*, zawierają w sobie
zeznanie nader iasne tegoż Króla praw Korony Polskiej
do Rusi. Niech tu sobie czytelnik przypomni zeznanie
tychże praw, uczynione wiekiem przedtym od innego Kró-
la Węgierskiego Ludwika z domu Xiążąt Andegaweńskich
w roku 1355 (s).

Władysław Posthumus zmarły w roku 1457 (t) miał
dwa

(q) Dogiel T. I. p. 156-7. N. VI. Dogiel wydał ten akt także z
oryginału: *Extat in archiv. cancell. regni. lib. 3 lit. C. Nro IV fol. 5.*
Kazimierz z Elżbietą zrzekli się sukcesyji Władysława, faworem po-
tomstwa iego pći męskiej. Obacz ratyfikacyą Kazimierza. Dogiel
ut sup. p. 126 col. 1. a zrzeczenie się Elżbiety w r. 1454. *Ibidem p. 159*
N. IX. Władysław nie zostawił żadnego potomstwa.

(r) Dogiel *ut sup. p. 157 N. VII.* Dogiel wydał ten akt także z
oryginału. *Extat in archiv. Cancell. Regni. lib. 3 lit. C. N. IV fol. 5.*

(s) Wyżey P. II. pod r. 1355.

(t) Władysław zmarł w Pradze 23 Listopada 1457, w ośmiastym
roku wieku swego. Miał sobie poślubić Magdalenę Królowną Fran-
cuską, córkę Karola VII. Pray P. III p. 208. Pistor *in scrip. rer. Hung.*
Vicu. T. I. p. 769. Zostawił Władysław dwie siołtry, Annę zaślubioną

dwu następców do Korony Węgierskiej, Macieia Hunniada, albo Macieia Korwina, syna Jana Hunniada, Regenta Królestwa za młodoletności Władysława; i Fryderyka Austriacka III, Cesarza tego imienia, który był opiekunem Władysława.

Macieia obrano w roku 1458, a Fryderyka w roku 1459. (*) Fryderyk, który miał koronę Węgierską w swym ręku, był koronowany tegoż roku 1459 (w); a Maciey dopiero w roku 1464. W rok przed tym, Fryderyk uczynił traktat z Węgrami i z Królem Mecieiem, w którym uznając Macieia za Króla Węgierskiego, i obowiązując się oddać Węgom ich koronę, stypulował dla siebie i swych potomków, następstwo tronu Węgierskiego ieśliby Maciey szedł ze świata bez potomstwa płci męskiej. Stany Węgierskie potwierdziły tę tranzakcyę 3 Kwietnia 1464 w Belgradzie, a Maciey ukoronowany potwierdził ją także w Belgradzie 8 Maia następującego (x).

M ij

W fześć

w R. 1443 Wilhelmowi Xcin Saskiemu Margrabi Misnii, i Elżbietę Kazimierzowi IV Królowi Polskiemu w R. 1454. Obacz Pföffel pod panowaniem Alberta II. *col. Dzieci* i pod R. 1457.

(u) Obacz Praya P. III. p. 214, 232-3.

(v) Elżbieta Luxemburska, wdowa Alberta II, zabrała Koronę Węgierską w r. 1440 i zostawiła ją za sumnę 2500 dukatów Cesarzowi Fryderykowi III, którego też naznaczyła opiekunem Władysława Posthuma. Pray P. II. p. 343, 349, 350. Fryderyk był koronowany w Neustadzie w Węgrzech, w Niedzielę *Letare* 1439. Pray P. III. p. 232-3.

(x) Pray P. III p. 282-298-308-311. Maciey był koronowany w Belgradzie w Wielki czwartek r. 1464. Tenże tamże p. 308. Nie wiadomo jest, iakiego rodu był Hunyadi. Obacz Praya P. II. p. 185-6. Pod Władysławem, synem Jagiełły, Jan ojciec Macieia, był już przy-

W sześć lat po tym traktacie, Fryderyk III. zawarł traktat z Kazimierzem IV Królem Polskim.

1470

Mocą tego traktatu, Fryderyk z Kazimierzem umówili pokóy i przymierze wieczne między sobą, swoiemi następcami i dziedzicami, tudzież Królestwami, Xięstwami i innemi państwami, które mieli w aktualney possessyi, lub które mogli zdobyć napotym; obowiązali się przytym wzajemnie, nic nie przedsiębrać ieden przeciwko drugiego państwu. Kładniemy tu same słowa tego traktatu, którego ponowienie da się widzieć na wielu mieyscach-- *Fridericus Romanorum Imperator. Hungaria, Dalmatia, Croatia Rex, Austria, Stiria dux. & Casimirus Rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russia dominus & haeres-- Nos invicem univimus, obligavimus, promissimus, alligavimus & confederavimus, ac per presentes univimus, obligamus-- ita & taliter quod exnunc, ut in antea, perpetuo, realiter & cum affectu invicem mutuo obligati & confederati simus & erimus, & inter nos, liberos, haereses & subditos nostros, nec non regna, principatus & dominia nostra que nunc possidemus, & DEO concedente in futurum acquiremus & possidebimus, firma, constans, perpetua indissolubilisque & christiana pax esse & servari debet ac debebit-- nec ullus nostrum quidcunque faciet, cupiet, pertractabit aut molietur quod contra alterum nostrum, ejus liberos haereses, regna, principatus, domina, subditos-- sit aut pendere possit. Neque aliquis ex nobis alteri nostrum, ipsius liberis-- regnis, principatibus, dominiis, subditis, bellum, damnnum, aut quodvis aliud nocumentum inferat; nec a suis quovis quaesito colore inferri permittet-- praeterea nullus nostrum ad alterius haereditaria regna, principatus, dominia aspirare aut anhelare debet---* Ten traktat, w którym czytelnik uważyć może

ozdobiony godnością Woiewody Siedmigródu, Ban i Zewerin. Dystryngwowal się podczas wojen Tureckich, pod jego panowaniem. Widzieliśmy wyżej, że był Regentem Królestwa w R. 1446 umarł w R. 1456.

może, że Cezarz i Król Węgierski Fryderyk nie bierze tytułu Króla ani Halicza ani Włodzimirza, a Król Polski bierze tytuł Rusi, dany jest w Gratzu 10 Października 1470 (y). We cztery lata potym Maciey zawarł drugi traktat z tymże Kazimierzem.

Maciey Król Węgierski miał z potomstwem Kazimierza 1474 czwartego zatargi, które pomieszały pokóy, między famemí Królestwami, Polskim i Węgierskim. Po śmierci Króla Jerzego z Podiebrada (jest to zamek i miasto w Czechach) w roku 1471, Stany Czeskie przyzwały na tron Władysława, syna starzszego Kazimierza IV, i Elżbiety Austryackiej, córki Cezarza Alberta II, a siostry Władysława Posthuma, obu Królów Czeskich i Węgierskich; strona zaś wsparta od Papieża Pawła II, wezwała do korony Króla Węgierskiego Macieia. Inna fakcyja malkontentów Węgierskich przyzwała do Węgier tegoż roku Kazimierza, brata młodszego Władysława.

Wyprawa Kazimierza do Węgier około roku 1471 nie wzięła pomyslnego sukcesu; powrócił on do Polski tegoż roku (z): lecz wojna między Macieiem i Władysławem
względ-

(y) Dogiel, *T. I. p. 163. 4 N. XIII. X.* Dogiel wydał ten traktat z exemplarza Austryackiego. *Ex originali. Extat in Archivo Regni lib. 8 lit. H. N. IX. fol. 180.* Exemplarz Polski tego traktatu powinien się znajdować w archiwach Wiedeńskich.

(z) Długosz *lib. 13 col. 470-2-7.* Bonfini *Dec. 4 lib. 3.* Obacz także Dogiela *T. I. p. 60. 1. Nro XIX.* Królewicz S. Kazimierz miał w tej wyprawie wojsko zaciężne Niemieckie. Długosz *ut sup. col. 473,* co zaiste nie powinno było być miane za zerwanie przyjaźni między obiema narodami.

względem Czech nie ustawała w Morawii i Śląsku, a Król Polski wchodził do tej wojny. Polacy, tak iako i Węgrowie, obawiali się, aby ta wojna nie ściągnęła zerwania między obiema Królestwami; a od roku 1472 Senat Polski proponował radzie Króla Węgierskiego traktowanie względem pogodzenia obu Królów (a). Na kongresie mianym w Opatowie (Troppau) w Śląsku, Węgrowie i Polacy zgodzili się utrzymywać pokój; *ut regna Poloniae & Hungariae fœdera sua vetusta custodiant & pacifice inter se consistant* (b); a dla utrzymania tego pokoju, złożony znowu kongres między komisarzami Polskimi i Węgierskimi, na początku roku 1474. na mieyscach zwyczajnych w Szramowicach i w Starej-wsi albo w Altendorfie.

Komisarze zawarli tam, za mediacją Papieża Syxta czwartego, traktat pokoju wiecznego między dwoma Królami, obiema Królestwami i prowincjami do nich należącymi: *inprimis quod deinceps & in perpetuum pax stabilis, firma & inviolata perseveret inter hæc duo inclita regna scilicet Hungariae & Poloniae, nec non ipsos serenissimos principes & dominos Mathiam DEI gratia Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae &c Regem; ac Casimirum eadem gratia præfati regni Poloniae regem, nec non omnes reges futuros, prelatos, barones, ac incolas dictorum regnorum, & qualibet provincias, principes, dominos, ac incolas ad ipsas sacras coronas qualiter cunque pertinentes seu adhaerentes--*. Zabronione w tym traktacie najazdy i łupieństwa, które się popełniały na granicach z obu stron pod czas niesnasków obu Królów. Ułożony sposób do szafunku sprawiedliwości, względem zachodzących sporów między poddanymi i obywatelami obu Królestw: poczynione niektóre regulamenta względem handlu, dla zabezpieczenia szalbierstwom na komorach.

Nie

(a) Długosz *lib. 13 col. 480.*

(b) Tamże *col. 497.*

Niemasz wzmianki żadney o Rusi w tym traktacie. Ostatni artykuł opiewa tylko, że ieśliby się kiedy wszczęły iakowe spory między dwoma Krolami albo Krolestwami, względem iakiey prowincyi, lub inney iakieykolwiek sprawy, w czym oba Krolowie nie mogliby się zgodzić między sobą, tedy na ów czas ma być uczyniony kongres Magnatow obu Krolestw na mieyscach zwyczajnych, gdzie będzie obu, według praw ich, uczyniona sprawiedliwość. *Item si quando inter reges, vel regna ipsa, orta fuerit aliqua differentia sive super juribus alicujus provinciae vel rebus quibuscunque; aut si alter regum altero, sive regnum, aliquid sibi deberi putaverit; si per internuntios & literas mutuas concordare non poterunt, tunc more veteri- & praedecessorum regum, praetatorum ac baronum utriusque regni consuetudine. dieta in locis consuetis teneatur, in qua praetati & barones conveniant & bona fide, juribus & rationibus utriusque partis inspectis, amicabiliter concordent.*

Zdaie się z wyrazu tego artykułu samego: ieśliby się kiedy wszczęła, *si quando orta fuerit differentia*; że spor o Ruś i Podole, wzniecony przez Króla Zygmunta Luxemburskiego w roku 1412, poszedł w zapomnienie u Węgrów. A luboby Król Maciey pretendował zamknąć te prowincye w tym wyrazie generalnym *super juribus alicujus provinciae*: (pod którym wyrazem możnaby równie rozumieć Moldawią, o którą zachodziła kwestya między Węgrami i Polską pod panowaniem Zygmunta Luxemburskiego, także 13 miast Hrabstwa Spiskiego zastawionych Polszcze przez tegoż Króla 1412, rzecz, o którą, iako się powie, wszczęła się nieiaka zatarga między obiema Królami:) tedyby, mocą tego samego artykułu, potrzebaby było pokazać dokumenta, przez ktoreby strona popierająca prawa swoje przeciwko drugiej, mogła ich dowieść. A samych z tych wszystkich odkładaniów do nowych konferencyi, można bez pochyby rozumnie wnosić, że Maciey nie miał więcey praw do produkowania względem Rusi i Podola, iako i Zygmunt Luxemburski.

Ten traktat wydany z exemplarza Węgierskiego, jest datowany w poniedziałek przed świętem Katedry S. Piotra, które przypada 22 Lutego w roku 1474, w Starej wsi albo Altendorfie *Antiqua villa*; a potwierdzony czyli ratyfikowany od Króla Macieja, w Niedzielę przed S. Maciejem, która przypada dnia 24 Lutego, w Barthfe, miejscu niedalekim Starej wsi, z ktorey Król Węgierski miał oko na swych plenipotentów (c).

We dwa dni po podpisaniu tego traktatu, zawarta między dwoma Krolami konwencya względem Moldawii, i 13 miał Hrabstwa Spiskiego. Tey konwencyi, datowanej we śródę przed świętem Katedry S. Piotra 1474, w teyże Starej wsi, znajduje się jeszcze tytuł w Sommersbergu: ten zaś jest. *Commissarii regis Mathie cum commissariis regis Poloniae in Antiqua villa infra scriptos articulos concludunt: primo castrum Zmigrod per Hungaros interceptum dimittendum vero esse domino; praesidiarii secure excedant. Castrum Muszyna Episcopo Cracoviensi restituant (d). De injuriis in conventu utriusque regni ad festum Nativitatis B.*
M. V.

(c) Dogiel T. I p. 69 *sq.* Nro XVI. XVII. XVIII. Obacz także Długosza *lib. 13 col. 507-8*. Autor *de l'Exposé Préliminaire p. 25-6*. obwinia bez przyczyny Króla Kazimierza, że nie chciał przyjąć w roku 1473 konferencyi, którą według tego skryptu proponował mu Król Maciej; ponieważ to uczynił na początku r. 1474 kiedy ten traktat był zawarty. W reszcie Długosz pod r. 1473 nie mówi nic o tym, co Kazimierzowi przypisuje *l'Exposé p. 25*. Wyślanie Komisarzów Polskich do Sandecza, o którym jest tam wzmianka, znajduje się w Długoszu pod R. 1475, i będzie o nim mowa potym.

(d) Zmigrod i Muszyna są dwa zamki i miasta Województwa Krakowskiego, nie daleko granic Węgierskich. Król Węgierski opanował te dwa zamki na końcu r. 1473, spustoszywszy onych okolice. Długosz powiada, że Węgrowie spalili na ów czas około stu wsi. Długosz *lib. 13 col. 507-8*.

M. V. anno sequente incidendo transigatur. Palatinus Valachia & Moldavia ad duos annos indulcias habeat; neuter regum bello illum infestet; de juribus utriusque regni super istam provinciam in conventu supradicto statuatur. Inscriptiones tredecem civitatum omni ex parte raris sunt. Datum in Antiqua villa feria quarta ante festum Cathedre B. Petri anno 1474 (e).

Widzieć, że w tej konwencji nie maż mowy o Rufi. Kongres, który tam był naznaczony na dzień Narodzenia P. Maryi, albo 8 Września, roku następującego 1475, i gdzie miała się ułożyć sprzeczka względem Moldawii, nie przyszedł do skutku. Wyśłał nań Kazimierz swoich komisarzow, w których liczbie znajdował się Jan Długosz historyk Kanonik Krakowki. Za świadectwem tego historyka, komisarze Polscy mieli rozkaz, weyrzeć wprawa Króla Węgierskiego tak do Moldawii iako do Rufi; lecz Maciey nie posłał żadnego na tę konferencyą. Wymawiał się on z tego wojną Turecką; co podobno mogło nie być na przelkodziu komisarzom do traktowania z Polką (f).

Wreszcie sprzeczka względem Moldawii została nie zakończoną. Stefan Woiewoda, który miał w poslesy Moldawią i Wołochy, i który poprzyśiągł wierność Kazimierzowi w roku 1462, odnowił też przysięgę temuż Królowi w roku 1479 (g). Ta sprzeczka była dopiero ugodzona na

N

począ-

(e) Sommersb. T. II. in Mantissa p. 83.

(f) Długosz lib. 13 col. 535. Ci to są Komissarze, którzy się udali do Sandecza w r. 1475. Obacz *Exposé Prélim.* p. 25-6. Długosz powiada. *Matbias. literas Casmiro. mist-significans se Tartarum bello impeditum dietam aliam pro festo S. Martini constituisse, quam Casmirus Rex fastidivit suscipere.*

(g) Obacz Dogiela T. I. p. 663.

początku następującego wieku, między Zygmuntem I Królem Polskim i Władysławem Królem Węgierskim i Czeskim bratem jego; lecz ta ugoda sama była tylko prowizyonalną (b).

1479

Znayduie się iezzcze traktat pokoju między Kazimierzem IV i Macieiem I, zawarty w roku 1479. Nieustawała woyna między Królami Czeskim i Węgierskim; Maciey dla zatrudnienia Kazimierza w domu, pobudził do buntu Mikołaja de Thungen Biskupa Warmińskiego, poddanego Kazimierza (i), i zawarł traktat alliansyi przeciwko temuż Królowi z wielkim Mistrzem Pruskim Marcinem Truchses hołdownikiem Polskim (k). Uprzedzone zerwanie między obiema Królami, przez konwencyą uczynioną w Budzie na końcu postu 1479. Kładnie się tu przedmowa tey konwencyi. *In nomine Domini amen. Hic sequuntur quidam articuli & tractatus in quibus, pro bona amicitia & fraternitate servanda inter serenissimos principes Casimirum Poloniae & Mathiam Hungariae reges, eorumque regnorum & terrarum pace & tranquillitate, & praesertim pro sedandis litibus, convenerunt praefatorum regum consiliiarii & oratores --.*

Zgodzono się w tey konwencyi o różne artykuły względem Biskupa Warmińskiego i zakonu Krzyżackiego: a potym przydano. *item conventum est, quod super omnibus differentiis quae essent inter majestates regias, & hac duo inclitya regna videlicet Hungariae & Poloniae, Praelati & Barones utriusque regni convenire debe-*

(b) Tenże tamże p. 104 *sequ.* Będzie iezzcze niżey wzmianka o tey ugodzie.

(i) Długosz *lib. 13 ad an. 1476. 77.* Dogiel *T. I. p. 75-6 Nro XXIX.*

(k) Długosz *ad an. 1477 lib. 13 col. 555-6. & ad an. 1478. ibid. col. 564 squ.* Obacz także Bonfini *Dec. 4 lib. 5. p. 4:5 civ. 2.*

debeant ad loca consveta super die S. Martini proxime venturo, cum juribus & viris doctis, & ibi definire omnino debent de omnibus differentiis quæ essent inter regias majestates, & ipsa regna, ut de cætero quiete & pacifice, in bona fraternitate & perpetua pace tam reges quam regna consistere & perseverare possint, nec ulla res, quæ occasione alicujus differentie aliquando esse possit, remaneat indiscussa & indeterminata (1).

Wyznaczony kongres w tey konwencyi nie przyszedł także do skutku. I okoy między Królami Czeskim i Węgierskim zawarty był na końcu przeszłego roku 1478 (m); Biskup Warmiński poddał się Królowi Polskiemu 15 Lipca 1479 w Piotrkowie w Woiewodztwie Sieradzkim (n). Wielki Mistrz Krzyżacki Truches poddał się także Królowi 9 Października tegoż roku w Korczynie w Woiewodztwie Sandomirskim (o). Widzieliśmy też pierwey że Woiewoda

N ij

Mul-

(1) Obacz Dogiela T. I. p. 77 *sq.* Nro XXX. Obacz także Długosza *lib. 13 col. 577-8-X*. Dogiel wydał tę konwencyą z exemplarza Polskiego, iako czytelnik łączno to bez wątpienia pozna. *Ex origin. figill. 3*. Datowana iest ona w piątek przed Niedzielą Kwietnią 1479 w Budzie. Zdaie się, iż ten exemplarz powinien się znajdować w archiwach Węgierskich: lecz autor *de l'Exposé* który o nim czyni wzmiankę, musiał ją czytać w X. Dogielu. Obacz *Exposé p. 26*. Wreszcie ten autor zdaie się rozumieć, że we wsztykch kłotniach między Królami Polskimi i Węgierskiemi, była tylko iedyna kwestya o Rus.

(m) Ten pokóy podpisany w Ołomuńcu w Morawie 7 Grudnia 1478. Obacz Dumonta T. III. P. II. p. 61. Obacz także Długosza *lib. 13 col. 566-7*. Bonfini *Dec. 4 lib. 5 p. 439*.

(n) Obacz Dogiela T. IV p. 182 *sq.* Nro CXXXIV. Długosza *lib. 13 col. 574-5. 581*. Długosz powiada, że Król Węgierki żalił się na tę dezercyą Biskupa Warmińskiego i pogroził mu złożeniem *ut sup. col. 581*.

(o) Długosz *ut sup. col. 584-6*. Dogiel T. IV. p. 185 N. CXXXV.

Multański Stefan odnowił hołd Kazimierzowi tegoż roku 1479.

Zdaie się, że Maciey nie życzył sobie więcej negocyacji. Około 14 Października tegoż roku 1479 Turcy wpadli do Siedmigrodu, i podobna do prawdy, że Król Węgierski wziął pochop z tey woyny do exkuzy nie posłania komisarzów na kongres w dzień S. Marcina (p).

Nie było potym żadney wzmianki kongresu w ośm latach panowania Macieia, który żył ieszcze prawie 11 lat, i umarł w roku 1490 (q).

Sądzić można, że trzech tranzakcyi Króla tego z Polską, iż nie miał zgola praw do Rusi, aby one mogły okazać, iesli była

Traktat aliansyi między W. Mistrzem i Królem Węgierskim był oddany na początku następującego roku, tak że strony tego Króla, iako Wielkiego Mistrza, Rudolfowi Biskupowi Wrocławskiemu, który poszarpał te akta w obecności J. Laſockiego Scholaſtyka Gnieźmieńskiego i Pifarza deputowanego od Króla Kazimierza. Dług. *ut sup.* col. 586.

(p) Długosz *lib.* 13 *col.* 586-7. Obacz także *l'Exposé préł.* p. 26. To wpadnienie nie udało się Turkom. Zbił ich przy Sobinowie Bateysthvan general Węgierski. Dług. *ut sup.*

(q) Maciey umarł w Wiedniu 5 Kwietnia 1490 zostawiwszy tylko jednego syna z dorywczego łoża Jana Korwina. Bonfini p. 473 *col.* 2. Piſtoryusz *in scrip. rer. Hungar. Vien. T. I.* p. 771.

Jan Korwin nosił tytuł Xiążęcia Sklawońskiego, i trzymał Xięstwo Opawskie w Śląsku. Obacz Dogiela *T. I.* p. 80 *col.* 2. umarł w r. 1503 bezpotomny. Isthvanf. *Reg. Hung. Hist.* p. 32 *col.* 1.

Król Maciey miał za sobą Beatrykę, córkę nieprawego łoża Ferdynanda Arragońskiego Króla Neapolitańskiego, syna także nieprawego Alfonsa Króla Neapolitańskiego.

była ieszcze o nią kwestya pod iego panowaniem; ze wszystkich też postępów stanów Węgierskich względem Polski za panowania Zygmunta Luxemburskiego, oraz z przedsięwzięcia statecznego tychże Stanów, aby nie zrywać przyjaźni z Polską, sądzić można, że Stany Węgierskie nie myślały, aby miały iakowe prawo do Rusi. Możnaż temu wierzyć aby Dwór Wiedeński mógł teraz pokazać iakowe prawa, których Królowie Zygmunt i Maciey pokazać nie mogli od trzech prawie do czterech wieków?

Po śmierci Macieia, dwóch Xiążąt z domu Jagiellońskiego panowało ieden po drugim w Węgrzech. Władysław syn Kazimierza Czwartego, a wnuk Cesarza i Króla Węgierskiego Alberta II, który iako mówiono wyżej, wezwany do Korony Czeskiej roku 1471, a do Węgierskiej 1490 (r). Ten Król uczynił w roku 1498 z bratem swoim Janem Olbrachtem, Królem Polskim traktat na ubezpieczenie pokoju między obiema Królestwami: *inter regna & dominia nostra sit & habeatur fœdus, pax & tranquillitas perpetua (s)*; a w roku 1507 tenże Król ze Stanami Węgierskimi zawarł drugi traktat z Zygmuntem I i Stanami Polskimi, w którym oba Królowie za siebie i za swych dziedziców następców, oraz Stany obu Królestw zawarły między sobą przymerze obronne wieczne, gwarantując sobie przytym z obu stron wszystkie kraie, które miały w aktualney poslesy. W exem-

(r) Władysław był koronowany w Belgradzie 21 Września 1490. Bonfini *Dec. 4. lib. 10 p. 493.*

(s) Dogiel *T. I. p. 93.* Ten traktat podpisany w Krakowie 20 Lipca 1498 był ratyfikowany przez Króla Węgierskiego w Budzie 1 Sierpnia tegoż roku. X. Dogiel wydał te dwa akta z oryginałów Węgierskich, które się znajdują w archiwach Polskich. Dogiel *ut sup. p. 86 sequ. N. XXXIII & p. 92 sequ. N. XXXVI.*

W exemplarzu Węgierskim tego traktatu Król Władysław mówi: *inter nos prefatos Vladislaum Hungariae & Bobemiae regem ab una, ac ipsum serenissimum principem dominum Sigismundum Poloniae regem, paribus, ab altera, nostrosque heredes & successores, cum -- oratoribus & consiliariis prefatae majestatis Poloniae, cum pleno mandato plenaque & omnimoda facultate a sua maiestate, univervoque regno & statibus Poloniae, in infrascriptis negotiis ad nos missis -- has confederationis & societatis perpetuae leges -- infra insertis articulis inscriptas, eo qui sequitur tenore, sancivimus.*

In primis - quod nos cum prefato -- rege Poloniae -- & similiter inter regna & dominia nostra, praesertim Hungariae & Poloniae ac magni ducatus Litvaniae (Zygmunt I był Królem Polskim i Wielkim Xiążęciem Litewskim) sit & habeatur fœdus pax & tranquillitas perpetua -- & quod nos contra quemlibet hostem -- Hungariae & Poloniae regna, principatus, terras, dominiisque nostra quae nunc -- uterque nostrum possidet -- ac quae ad nos regnaque nostra nunc pertinent invadentem invadereque volentem -- nos & regna nostra adjuvabimus & auxilia invicem faciemus (t). Przez tenże sam traktat sprzeczka o ziemię Multańską była zagadzona prowizoryalnie między obiema Królami (u).

Wła-

(t) Dogiel T. I. p. 105 col. 1-2. Ten traktat datowany jest w piątek przed Niedzielą ŚŚŚ. Trójcy 1507 w Budzie. X. Dogiel wydał go z exemplarza Węgierskiego. *Ex originali sub sigillo Regis Vladislai & alius 18 Consiliariorum.* Znajduje się 33 podpisów panów Węgierskich w tym exemplarzu. Obacz Dogiela *ut sup.* p. 104-108 N. XLI.

(u) Zygmunt zezwolił na to, ażeby Woiewodowie Multańscy dependowali od Korony Węgierskiej, póki by Władysław i jego potomstwo męskie nosili tę koronę: a iednak miano traktować względem ugody gruntowniejszey; i że to zezwolenie Zygmunta nie miało czynić żadnego *praesudicium* prawom Korony Polskiej. Obacz ratyfikacyą tego traktatu przez Polskę w Dogielu *ut sup.* p. 113 *sq.* N.

Władysław, którego Czafo-pifarze Węgierscy nazywają Władysławem II, lubo sześciu innych Królów Węgierskich nosiło przed nim to imię, umarł w roku 1516, zostawiwszy następcą syna Ludwika (w). Ludwik II zginął w bitwie pod Mohaczem, miastem leżącym przy uściu Dunaju i Drawy w roku 1526 (x), a siostra jego Anna wydana za Ferdynanda Arcy-xiążęcia Austriackiego wniosła koronę Węgierską do tego domu, z którego to Królestwo więcej nie wyszło (y).

Fer-

XLIII. Ta ratyfikacya uczyniona we dwa lata dopiero po traktacie, jest pod datą 1 Kwietnia 1509 na Seymie Piotrkowskiem, podpisana od 38 Senatorów, a zapieczetowana 33 pieczęciami.

Mocą tego traktatu Moldawia powróciła do Korony Polskiej w R. 1552, kiedy Piotr Alexander Xzę Multański oddał hołd z tego Xięstwa Zygmuntowi Augustowi. Obacz Dogiela *T. I. p. 618-9 N. XIII.* i była potym ustawicznym celem niesnasek między obiema Królestwami, póki iey Turcy nie opanowali.

(w) Władysław umarł w Budzie R. 1516 6 Marca. Isthvanf *p. 52 col. 1.* miał za sobą Annę Hrabiankę *de Candale*, córkę Wilhelma Hrabi *de Candale* i Katarzyny *de Foix*, córkę Gastona Hrabi *de Foix* i Magdaleny Królewny Fraucuskiej córki Karola VII, która była obiecana Władysławowi Posthumowi. Anna wydana za mąż w r. 1502; umarła z połogu porodziwszy w r. 1506 Ludwika. Władysław zostawił potomstwo Ludwika i Annę. Ludwik nastąpił po oycu w dziesięć lat wieku: urodził się 1 Maia 1506; koronowany na Królestwo Węgierskie 4 Czerwca 1507, a na Czeskie 11 Marca 1509. *Pistor. in scrip. rer. Hung. Vien. T. I. p. 773.* Stefan Batory Hrabia, czyli Gubernator Temezwaru, uczyniony Woiewodą Węgierskim w r. 1517. rządził państwem pod czas młodoletności Ludwika. Isthvanf *p. 53 col. 2.*

(x) Ludwik zginął 29 Sierpnia 1526. *Pistor ut sup. p. 773. Isthvanf p. 81-2.*

(y) Anna Jagiellonka urodzona w r. 1503, wydana r. 1521 za Ferdy-

Ferdynand I. Król Węgierski a potym Cesarz miał komperytora do korony Węgierskiej Jana de Zapolia, albo Zabola (ieist to miało w Siedmigrodzie) Hrabie Spiskiego a Woiewodę Siedmigrodzkiego (z). Jan umarł w roku 1540 (a), po iego śmierci Ferdynand sam panował w Węgrzech.

1549

W roku 1549 Ferdynand I prawnuk Cesarza Fryderyka III, zawarł z Królem Polkim Zygmuntem Augustem traktat, w którym odnowił traktat między Fryderykiem III i Kazimierzem czwartym, dziadem Zygmunta Augusta w roku 1470 uczyniony (A): *Ferdinandus .. Romanorum Rex .. & Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiae &c Rex, infans Hispanorum, Archidux Austriae .. & Sigismundus .. Augustus .. Rex Poloniae, Magnus Dux Lithvaniæ, Russiæ - dominus & hæres .. pacta & fœdera quæ inter .. Fridericum & Casimirum constituta fuerunt, id quod felix, faustum .. sit utrique nostrum, imperiis, regnis .. populis &*

nanda, z którego wyszła linia Niemiecka domu Austriackiego, wniósła w ten dom Koronę Czeską i Węgierską. Umarła w Pradze 27 Lutego 1547.

(z) Jan de Zapolia syn Stefana de Zapolia Hrabi Spiskiego i Woiewody Węgierskiego pod Władysławem, był ogłoszony Królem po śmierci Ludwika, koronowany w Belgradzie w dzień 8. Marcina, albo 11 Listopada 1526. *Isthwansf p. 85.* Ferdynand był koronowany w tymże mieście 5 Listopada r. 1527. *Idem p. 87 col.*

(a) Jan de Zapolia umarł 21 Lipca 1540 w Sebeswar w Hrabstwie de Colos w Siedmigrodzie, zostawiwszy syna tegoż imienia Jana, z Izabelli Królowny Polskiej, który syn urodził się 5 tegoż miesiąca. *Isthwansf p. 140 col. 1.* Izabella córka Zygmunta I. poszła za Króla Jana w r. 1539. Obacz Dogiela *T. I. p. 137 sequ. N. XLII.* Ten Król uczynił ugodę z Ferdynandem w r. 1535. *Isthwansf p. 128 col. 2.*

(b) Obacz wyżej w Części III. pod r. 1470. Zygmunt August nastąpił po oycu w r. 1548.

li, & nationibus -- continuamus, confirmamus -- ex hoc tempore, perpetuo, realiter & cum effectu, invicem & mutuo obligati, alligati & confederati sumus & erimus, & inter nos, liberos, heredes & subditos nostros, nec non regna, principatus, dominia, quae nunc uterque nostrum possidet, & quae -- in futurum acquirimus & possidebimus, constans, perpetua, indissolubilis -- pax esse debet & acribit -- nec alteruter nostrum quidquam faciet, cupiet, pertractabit aut molietur quod contra alterum nostrum, ejus -- regna, principatus, dominia -- sit, aut esse aut tendere possit. Neque aliquis ex nobis alteri nostrum, ipsius -- regnis, dominis -- bellum aut quodvis aliud documentum inferet, nec a suis quovis quæsto colore inferri permittet -- præterea nullus nostrum ad alterius hereditaria regna, principatus, dominia aspirare aut ambulare debet --.

Xiądz Dogiel wydał ten traktat z exemplarza Austriackiego; ten exemplarz jest datowany 2. Lipca 1549 bez położenia miejsca, podpisany od dwu Królów i zapieczętowany dwóma pieczęciami (c). Widzieć ieszcze, że w tym traktacie, którego oba exemplarze były podpisane przez obu Królów, Król Węgierski nie bierze tytułów Halicza i Włodzimierza, a Król Polski bierze tytuł Rusi (d).

O

Cesarz

(c) Dogiel T. I. p. 213-219 N. L. -- X. Dogiel wydał ten traktat z oryginału Austriackiego. *Ex origin. sigill. 2.*

(d) Ferdynand I. w aktach swoich Węgierskich prawie nie brał tytułu Halicza i Włodzimierza. Znajduje się w Werboczu *Corp. Jur. Hung.* Dekretow albo Konstytucyi Sejmów Węgierskich za tego Monarchy od r. 1527, którego wstąpił na tron Węgierski, aż do r. 1564 którego umarł, w liczbie 20, a w jednym tylko dekrete r. 1560, wziął Ferdynand tytuł Halicza i Włodzimierza. W Dekrecie jednak następującym 1563, który rok był ostatnim jego życia, nie brał tego tytułu. Obacz Werbocz *Corp. Jur. Hung. Tyrnav. 1751 T. I. p. 354 sequ.*

Cesarz Karol V, który nosił także tytuł Króla Węgierskiego approbował i potwierdził ten traktat tegoż roku. Potwierdzenie Cesarza Karola V dane jest w Bruxelli 12 Grudnia 1549 (e).

Widzieć w kilka lat potym, to jest roku 1553, że sam Ferdynand I dał Zygmuntowi Augustowi tenże sam tytuł, który Władysław Austriacki albo Władysław *Posthumus* dał Kazimierzowi czwartemu, dziadowi Zygmunta Augusta, wiekiem pierwey w roku 1453. *Ferdinandus -- Romanorum Rex & Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatia, Slavoniæ &c. Rex -- cum Serenissimus Princeps Sigismundus Augustus Rex Poloniae, Magnus Dux Lithvaniæ &c. Russiæ, Prussiæ, Masoviæ dominus & hæres.* Jest to traktat małżeństwa między Zygmuntem Augustem i Katarzyną Austriaczką córką Ferdynanda I, podpisany od tego Monarchy w Wiedniu roku 1553 (f).

1589 Traktatem zawartym w roku 1589 między wnukiem Ferdynanda I, Rudolfem II Cesarzem i Królem Węgierskim a Zygmuntem III Królem Polskim, Rudolf obowiązał się nakoniec wyraźnie, nigdy nie nie przedsiębrać względem Rufi. Elekcya Arcy-xiążęcia Maxymiliana brata Rudolfa przeciwko Zygmunтови III w roku 1587 uczyniona, dała pochop temu traktatowi,

Zy-

Od r. 1560 żaden z Królów Węgierskich nie brał tych tytułów w aktach swoich nawet ściągających się do Węgier, aż do r. 1741, kiedy Cesarzowa Jmśc panująca one brać poczęła. Obacz *Exposé p. 45.* Jest to zrzeczenie się od stu i ośmiudzieci lat, albo około dwu wieków, tytułów, zawsze próżnych Halicza i Włodzimirza.

(e) Obacz Degiela *T. I. p. 219 N. L. I.* Ex originali.

(f) Tenże *T. V. p. 209 N. CXXV.* Ex originali.

Zygmunt Waza, wnuk Gustawa Wazy, a fyn Jana Wazy albo Jana III Królów Szwedzkich, urodzony z Katarzyny Jagiellonki, trzeciej córki Zygmunta I, obrany był od Stanów Rzeczypospolitey Królem Polkim, roku 1587, 19 Sierpnia; a we trzy dni potym, to iest 22 tegoż miesiąca inna partya ogłosiła Maxymiliana, brata Cesarza Rudolfa II (g). Maxymilian wszedł do Polski przez Śląsk w miesiącu Październiku, attakował Kraków 24 Listopada następującego. Część Węgrów, która się złączyła z Maxymilianem pod Krakowem, przpuściła szturm w marszu, wzięła zamek Lubowlę, miało pryncypalne ze trzynastu Hrabstwa Spiskiego, będącego w posiadaniu Polkiew, i osadziła tam garnizon Węgierski (b).

Maxymilian uchodząc z Polski, był attakowany i zbity od Hetmana Zamoyckiego pod Byczyną, miastem Xięstwa Brygkiego w Śląsku, należącego do Czech, 24 Stycznia roku 1588: wzięto go w niewolę tegoż samego dnia, w tymże mieście gdzie się był zamknął (i). Te wzajemne między pogranicznymi państwami nieprzyiacielstwa, oraz przytrzymanie Arcy-Xiążęcia Maxymiliana, dały pochop na początku roku 1589 konferencyom w Będzynie, mieście Woiewództwa Krakowskiego, pogranicznym górnemu Śląskowi, i w Bytomie mieście stólcznym ziemi tegoż imienia, Woiewództwu Krakowskiemu przyległym.

Plenipoteńci Cesarza Rudolfa, autoryzowani od tegoż Monarchy, od domu Austryackiego, tudzież od Stanów

O ij

Kró-

(g) Heidenstein *rer. Pol.* p. 251. 2. --- *Vol. Leg.* 2. pod r. 1587 p. 1080 *sequ.* Zygmunt był koronowany w Krakowie 25 Grudnia tegoż r. 1587.

(b) Isthvans p. 349, 350.

(i) Tenże p. 350. 1. Heidenst. p. 280-2.

Królestwa Węgierskiego i Czelkiego &c. a plenipotenci Zygmunta III, autoryzowani od tegoż Króla i Stanów tak Królestwa Polskiego iako W. X. Litewskiego, traktowali w Bytomie i w Będzynie, względem przywrócenia pokoju między Cesarzem Rudolfem, Domem Austryackim, i Królestwami Węgierskim i Czelkim z iedney strony; a z drugiey między Zygmuntem III, Królestwem Polskim i W. X. Litewskim. Kładną się tu słowa tych plenipotentów.

Nos infrascripti, sacratissimi -- Romanorum imperatoris Rudolphi secundi -- Hungariae, Bohemiaeque regis, archiducis Austriae -- universeque serenissima domus Austriacae -- regnorumque caesareae majestatis, Hungariae, Bohemiae, caeterarumque provinciarum deputati commissarii -- ex una parte; ex altera vero nos, serenissimi -- Sigismundi III regis Poloniae, magni ducis Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae &c. -- nec non commemorati regni, magni ducatus Lithuaniae, caeterarumque ditionum ejus nomine deputati commissarii -- ad controversias & dissensiones, quae inter principes nostros ditionesque eorum nuper exorta fuerant, componendas plena & omnium rerum libera cum facultate utrinque legati -- pro facultate a principibus nostris, ordinibus regnorum & dominiorum eorum, de omnibus tam controversiis & dissensionibus quam causis eorum, hisce quae sequuntur conditionibus composuimus, transigimus.

Imprimis -- ut non solum -- causae offensionum omnes inter principes nostros ditionesque eorum -- in perpetuum abolitae & sublatae sint, verum firma etiam, sincera, & constans pax inter eosdem colatur observeturque (k).

Zga-

(k) Dogiel T. I. p. 231. 2.

Zgadzaią się plenipotenci, aby Arcy-Xiąże Maxymilian zrzekł się wszelkiego do Korony Polskiej prawa, i aby tytułu Króla Polskiego nie nosił: *commemorato titulo, & jure quod quocunque modo pervenisse ad se -- arbitratus fuit, abstineat & nunquam in posterum utatur* (l). Potym Cesarz Rudolf świadczy się, iako zamek Lubowla wzięty jest od Węgrów mimo iego woli: *znaczna się dzień, kiedy ten zamek z miastem ma być Polscze przywrócony: De Lubovla deinceps hunc in modum convenit. Imprimis ut castrum id cum oppidis villisque ad id pertinentibus, quemadmodum injussu Cæsareæ majestatis ac præter voluntatem ejus occupatum est, ita in pristinum usum & possessionem Regni Poloniae, quemadmodum a tot sæculis quiete ac sine ulla controversia id in ea possessione fuit, iterum tradatur consigneturque; suppellex item reliquumque instrumentum omne, maxime autem tormenta tam minora quam majora restituantur -- ad possessionem autem eam accipiendam, utriusque partis consensu, dies vigesimus primus mensis Julii præfigitur* (m).

Potym wszystkim, odnawiają się dawne z obu stron między Państwami uczynione aliansy traktaty: *Cumque ut non solum dissensiones & controversiæ omnes sopiantur, verum pristina etiam amicitia -- utrinque restituatur, actum inter nos fuerit ut pacta & fœdera, quæ ab aliquot sæculis utriusque re-*
gnis

(l) Tamże p. 232-3.

(m) Dogiel iak wyżej p. 233 col. 2. Po przywróceniu Lubowli dopiero Arcy-Xiąże Maxymilian miał być wypuszczony na wolność. Dzień, którego ten Xże miał przybyć do Buczyny, zkąd go wzięto, był 28 Lipca. Tamże p. 235 col. 2.

gnis & ditionibus intercefferunt -- iterum renoventur confirmeturque, placuit & convenit (n).

Na ostatek kładnie się artykuł, którym Austryaccy plenipotenci obiecują za swoich pryncypałów, iż nie nigdy, pod jakimkolwiek bądź pozorem, przeciwko Rusi przedsiębrać nie będą: *quibus quidem rebus cum pristina amicitia integre restituta -- utrinque esse debeat, promittimus -- spondemusque nos quidem -- Cæsareæ Majestatis, & universæ -- domus Austriacæ commissarii cum memoratæ Cæsareæ majestatis, cæterorumque Austriacorum Principum -- nomine --*

Cesarz Rudolf był bezdzietny, ba nawet nie żonaty. miał braci Arcy-Xiążąt, Ernesta, Macieia, Maxymiliana: miał stryiów, Ferdynanda Arcy-Xiążęcia Inspruckiego albo Tyrolu, i Karola Arcy-Xiążęcia Gratzkiego albo Styryi; miał braci stryiecznych, Ferdynanda, syna Arcy-Xiążęcia Inspruckiego; którzy wszyscy po Rudolfie na iego państwa mogli nastąpić, iako w samey rzeczy brat iego rodzony Maciey, a stryieczny Ferdynand po nim nastąpili. Idzie zatym, iż tak imieniem Rudolfa, iako wszystkich tych Xiążąt, Austryaccy plenipotenci oświadczają się: *Majestatem serenitatisque suas sinceram cum regia maiestate Polonia ordinibusque amicitiam conservaturas, neque vi aut armis quocunque tempore, vel quacunque ex causa, colore, pretextu regnum Polonia -- Russiam -- cæterasque ditiones -- serenissimi Polonia regis -- infestaturas, vim aut injuriam illaturas -- verum omnia quæ transactione hac, pactis perpetuis ac fædere comprehenduntur -- observaturas. Similiter nos -- (o).*

Stypu-

(n) Dogiel iak wyżej p. col. 2.

(o) Dogiel iak wyżej p. 233 col. 2. p. 234 col. x.

Stypulowano potym, iż Arcy-Xiąże Maxymilian będzie na wolność wypuszczony, i że do granicy Śląskiej w czasie umówionym przybywszy ten traktat ma podpisać (p).

Ostatnim traktatu tego artykułem strony z obu stron wyłączaią obowiązki, włożone przez inne zaśle przedtym między ich Królestwami przymierza (q), Austryja W. Kniazia Moskiewskiego: *Magnum Moschorum Principem*; Polska Xiążęcia Siedmigródzkiego Zygmunta Batorego synowca Króla Stefana Batorego (r).

Pokóy ten za pośrednictwem papieża Syxta V przez Kardynała Hippolita Aldobrandi negocjowany, był podpisany w Bytomie i w Będzynie tegoż samego dnia Marca 1589. Podpisał go Kardynał Mediator; ze strony Cesarza Rudolfa ośmiu Plenipotentów, z których dway od Stanów Węgierskich, Piotr Biskup Jawaryński Kanclerz Węgierski i Historyk Mikołaj Isthvanfi Podwoiewodzy Węgierski; *Officii Palatinatus Regni Hungariae locumtenens* (s); a ze strony

(p) Tamże p. 235. col. 2. czas umówiony był na dzień 18 Lipca 1589 iako się już powiedziało w jedney z not poprzedzających, a mieysce Buczyna albo Bithomia według woli Arcy Xiążęcia.

(q) Obacz wyżej traktat r. 1507 między Władysławem II i Zygmuntem I. Przez traktat r. 1549 między Ferdynandem I. i Zygmuntem Augustem, oba ci Monarchowie obowiązali się także dawać sobie pomoc wzajemną przeciwko swym nieprzyjaciółom. Obacz Dogiela T. I. p. 215 na początku col. 2.

(r) Dogiel jak wyżej p. 236. Dane tu na oko szczegulności tego traktatu, aby czytelnik widział, iż tam nie chodziło tylko o zrzeczenie się Maxymiliana Korony Polskiej, iako autor *de l'Exposé prélim.* usiłuje wmówić. Obacz ten skrypt p. 31 i następujące.

(s) Jest to tytuł, który bierze na początku albo w przemowie

strony Króla Zygmunta i Stanów Polskich i Litewskich sześciu plenipotentów (t).

Widzieliśmy, iż w tym traktacie Austriacy plenipotenci nie dali Cesarzowi Rudolfowi tytułów Galicyi i Lodomeryi, i że plenipotenci Polscy także Królowi Zygmunto- wi tytuł Rusi daią. Jest jeszcze siedm innych aktów Cesarza Rudolfa, do tego traktatu ściągających się, w których sam ten Monarcha Królowi Polkiemu, nie przywłaszczając sobie tytułów Galicyi i Lodomeryi, tytuł dał Rusi. Pierwszy z tych aktów jest ratyfikacya tego samego traktatu. Cesarz tam mówi: *Rudolphus II -- electus Romanorum imperator -- ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatia, Sclavonia &c Rex, archidux -- significamus -- inter commissarios serenissimæ domus nostræ ab una, & serenissimi -- Sigismundi III regis Poloniæ, magni ducis Lithvaniæ, Russiæ -- ab altera.* Ta ratyfikacya podpisana, Rudolf, dana jest w Pradze 26 Maia 1589 (u).

W sześciu innych aktach które się znajdują w Dogielu, wszystkich wydanych z oryginałów, Cesarz Rudolf nie przywłaszcza sobie innych tytułów, prócz tych, któreśmy widzieli, a zawsze przyznał Zygmunto- wi tytuł Rusi (w).

Arcy-

traktatu, Obacz Dogiela iak wyżej p. 251 col. 11. Był wyniesiony na tę godność r. 1584, pod czas zgromadzenia Stanów Węgierskich w Presburgu. Obacz Istvanf. *Reg. Hung. Hist.* p. 341 col. 1. Nazywa on tę godność *Magistratus Pro-palatinalis*.

(t) Obacz ten traktat w Dogielu T. I. p. 231-7. Nro LVI. Xiądz Dogiel wydał go z exemplarza Węgierskiego *ex orig. sigill.* 19.

(u) Dogiel T. I. p. 245-6. N. LXI. ex originali.

(w) Obacz wszystkie te akta w Dogielu T. I. p. 255 *sequ.* Nro LXVII, VIII, IX. Nro LXXVII, XCI, IV. Cesarz Rudolf nie brał także

Arcy-Xiążęta Ernest, Maciej, Ferdynand Insprucki i Karol Gratzki dali swe ratyfikacye tego traktatu tegoż roku 1289 (x) Arcy-Xiąże Maxymilian. który miał go ratyfikować w Buczynie, nie chciał dać swoiey, skoro był puszczony na wolność (y); i aż w dziewięć dopiero lat potym roku 1598 (z) onę uczynił.

Król Hiszpański Filip II ratyfikował także traktat Bytomski i Będziński, abo roku 1589. Ratyfikacya Filipa II da-
na jest w Bruxelli 8 Lipca 1598 (a).

P

Tegoż

w tych aktach tyczących się Węgier, tytułów Halicza i Włodzimirza, jako się to daie widzieć w Werboczu *Corp. Juris Hung.* gdzie się znajduje 14 Dekretów Sejmów Węgierskich pod imieniem tego pana.

(x) Dogiel *T. I. p. 232. N. LXIII, LXVI.*

(y) Obacz Heydenst. *p. 285. 6. Isthvans p. 252 col. 1.*

(z) Dogiel iak wyżej *p. 281 sequ. LXXXVIII, XCI i XCII.* Obacz także Heydenst. *p. 344 col. 2.* Maxymilian dał dopiero w ten czas ratyfikacyą, kiedy Zygmuntowi III urodził się syn Władysław Zygmunt w r. 1595, który panował po nim pod imieniem Władysława IV.

Arcy-Xiążę Maxymilian umarł Wielkim Mistrzem Krzyżackim r. 1618.

(a) Dogiel *T. I. p. 286 N. XCIII.* Autor *de l'Exposé préł.* usiłuje inwalidować traktat w r. 1589 uczyniony mówiąc: iż nie jest ratyfikowany od Stanów Węgierskich. Obacz ten skrypt *p. 41.* Prawda, że Cesarz Rudolf obowiązał się, iż ten traktat będzie zaprzysiężony od Stanów Węgierskich; lecz tenże Monarcha chciał także, ażeby ten traktat, choćby go Stany Węgierskie nie zaprzysięgły, był zachowany, i miał też łamą moc, iak gdyby był zaprzysiężony od tych Stanów. W jednym z aktów ściągających się do tego traktatu, i tegoż samego roku 1589 Rudolf mówi: *cum autem ea temporis ad juramentum ab Hungariae ordinibus, vel ab eis destinandis proceribus praestandum destinati prorogatio facta sit, expresse hisce literis nostris cavemus, nihil hanc*

Tegoż samego roku 1589 Rudolf zawarł z Zygmuntem III drugi traktat, którym dwaj Królowie ponowili i potwierdzili traktaty, które się zawarły między Cesarzem Fryderykiem III i Królem Kazimierzem IV roku 1470; a między Cesarzem Ferdynandem I i Królem Zygmuntem Augustem roku 1549. Exemplantz Austriacki tego drugiego traktatu jest dany w Pradze 26 Maia 1589, i podpisany od Rudolfa. Ten pan nie bierze tam innych tytułów, oprócz tych, które wziął w swoiey ratyfikacyi pierwszego traktatu; a Zygmunt III bierze tam tytuł Rufi (b),

1613

Maciey następcza Rudolfa na Królestwa Czeskie i Węgierkie

temporis immutationem transactioni iam a nobis susceptæ & roboratæ nocere aut derogare posse, verum eam ejusmodi roboris ac valoris fore ac si juramentum illud præstitutum fuisset, In quorum fidem -- dan w Pradze 14 Lipca 1589 i podpisany Rudolf. Obacz Dog. T. I. p. 259, 260, Nro LXIX. ex originali. W refzcie na tym tego to niedostatku approbacyi traktatu R. 1589 od Stanów Węgiejskich, wspiera się skrypt Austriacki *Exposé prélim.* Lecz z tey okazji uprasza się czytelnik, aby sobie przypomniał wszystkie nieprawności traktatu w Lubowli *subreptitie* zawartego w r. 1412, na którym się naybardziej zasada pomienione pismo. Widzieliśmy iż ten traktat nie tylko nie był potwierdzony od Stanów Polskich, ale nadto był zawarty i podpisany od osob nie autoryzowanych od tych Stanów. Potrzeba approbacyi Stanów Polskich do iakieykolwiek wagi zachodzących traktatów, była uznana od XIV wieku. R. 1343 Kazimierz wielki był zwołał te Stany do Inówroclawia, dla uczynienia potrzebney legalności traktatowi, który zawarł tego roku w Kalifzu z Krzyżakami. Obacz Dług. *lib. 9 col. 1066 1067* i Dogiela T. IV *col. 68 sequ Nro LXII-LXV.* Ta potrzeba co raz się pomnażała w Polfcze, tak iako się coraz umniejszyła w Węgrzech,

(b) Obacz Dogiela T. I. p. 247 *sequ. N. LXII.* ex originali.

gierskie oraz na Cesarstwo (c) ponowił i potwierdził w roku 1613 też same traktaty Cesarzów, Fryderyka III i Ferdynanda I, także traktaty Rudolfa II. W tym nowym traktacie 1613 Maciey nie bierze tytułów Halicza i Włodzimierza, a Zygmunt III bierze w nim tytuł Rusi: *Nos Mathias -- electus Romanorum Imperator - ac Germaniæ, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiae, Sclavonia &c Rex archidux -- & nos Sigismundus III Rex Poloniae Magnus Dux Litvanie Russiae* (d). Oba exemplarze tego traktatu były podpisane tegoż dnia 23 Marca 1613 jeden w Presburgu, drugi w Krakowie. Exemplarz Austriacki, który się znajduje w Połzycze, jest podpisany od Macieia; a Zygmunt III przydał też do niego swój podpis.

Ferdynand II następca Macieia (e) ponowił w r. 1633 1633
P ij z Wła-

(c) Maciey był koronowany za życia Rudolfa w Presburgu r. 1607, a w Pradze r. 1611. Był obrany i koronowany Cesarzem po śmierci Rudolfa r. 1612.

Maxymilian II ojciec Rudolfa i Macieia, koronowany Królem Węgierskim za życia także swego ojca Ferdynanda I. pierwszy z Królów Węgierskich, wziął koronę w Presburgu.

(d) Dogiel *T. I. p. 294 sequ. Nro XCVII. Ex original. sigill. 2. Extat. in archio. Reg. Cancell. lib. 126 Nro CXXVII fol. 3-- Vol. Leg. 3 p. 209 sequ.*

Cesarz Maciey nie brał także tytułów Halicza i Włodzimierza w aktach swoich, tyjących się Korony Węgierskiej; iako to widzieć w Werboczu, w którym się znajdują cztery Dekreta Seymu Węgierskiego pod imieniem tego Monarchy.

(e) Ferdynand II syn Karola Arcyksięcia Gratzkiego, a brat stryeczny Macieia, był koronowany za życia Macieia w Pradze w r. 1617, a w Presburgu 1618. Obrany i koronowany Cesarzem po śmierci Macieia w r. 1619.

z Władysławem IV, synem Zygmunta III (f) traktaty Fryderyka III, Ferdynanda I, Rudolfa II i Macieja. W tym traktacie 1633, Ferdynand II nie bierze także tytułów Halicza i Włodzimierza, których nie brali poprzednicy jego Cezarze, Fryderyk III, Ferdynand I, Rudolf II i Maciej; a Władysław IV bierze w nim tytuł Rusi, iako go brali poprzedzający Królowie, Kazimierz IV, Zygmunt August, i Zygmunt III. Ten traktat był podpisany, tak iako i za Macieja, tegoż samego dnia, 12 Lutego 1633 w Wiedniu i Krakowie. Exemplarz Austriacki, który się znajduje w Polsce, pokazuje także podpisy obu Królów (g).

1677

Cesarz Leopold, wnuk Ferdynanda II ponowił i potwierdził z Królem Janem Sobieskim, albo Janem III w roku 1677 (b) wszystkie traktaty poprzedzające. Znajdują się w tym traktacie 1677 różności, które wyniknęły z odmiany konstytucyi Polskiej. Zygmunt August ostatni męski, płci potomek Jagiełły, ostatni z Królów Polskich nosił tytuł *dziedzica*; potym Królu następujący Królowie wchodząc w obowiązki wieczyste, nie kontraktowali więcey imieniem swoim, swoich potomków i dziedziców, *liberi & heredes* (i),
lecz

(f) Władysław IV obrany 13 Listopada 1632, koronowany w Krakowie 6 Lutego 1633.

(g) Obacz ten traktat w Dogielu *T. I. p. 300 sequ. N. XCVIII. Ex origin. Extat in arch. Cancell. Reg. lib. 178. N. CLXXIX fol. 109.*

We czterech dekretach Seymu Węgierskiego, pod imieniem Ferdynanda II, które widzieć w Werboctu, nie bierze ten Monarcha także tytułów Halicza i Włodzimierza.

(b) Leopold został Królem Węgierskim w r. 1655. Czeskim w r. 1656. a Cezarzem w r. 1658, w 18 roku wieku swego. - Jan Sobieski obrany Królem 28 Maja 1674 a koronowany 2 Stycznia 1676.

(i) Widzieć te wyrazy w traktatach Kazimierza IV z Fryde-

lecz imieniem swoim, i Królów swoich następców *successores*; a mówiąc o swoich Królestwach i innych państwach, nie nazywali ich więcey dziedzicznymi *Hereditaria Regna*, lecz tylko one nazywali po prostu, swemi Królestwami i innemi państwami. Kładną się tu niektóre wypisy z traktatu 1677, łożące się do interesów teraznieyszych między Dworem Wiedeńskim a Polską, ponieważ tento jest sam traktat, który był ponowiony potym od Cesarza Karola VI.

W tym traktacie Cesarz Leopold nie bierze także tytułów Halicza i Włodzimierza (k), a Król Jan Sobieski bierze w nim tytuł Rufi i Podola. *Nos Leopoldus -- electus Romanorum Imperator -- ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiae, Sclavoniæ &c Rex Archidux -- & nos Joannes III -- Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ ac Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Livoniæ, Smolensciæ, Kijoviæ, Volhyniæ, Podoliæ, Podlachiæ, Severiæ, Czernichoviæque (l).*

Oba Królowie ponowili imieniem swoim, oraz swoich następców wszystkie przeszłe traktaty, zawarte między domem Austrjackim i Jagiellońskim: słowa tego traktatu są: *-- ea pacta & fœdera quæ inter -- Fredericum -- Ferdinandum -- Rudolphum II & Mathiam, nec non Ferdinandum II*
Impe-

rykiem III Cesarzem w r. 1470 i Zygmunta Augusta z Cesarzem Ferdynandem I w r. 1549.

(k) Widzieć w Werboezu cztery dekreta Seymu Węgierskiego, pod imieniem Leopolda, w których ten Monarcha nie bierze także tytułów Halicza i Włodzimierza.

(l) Dogiel *T. I. p. 332 col. 1.* Pierwszy z Królów Polskich Michał Wiśniowiecki obrany 1669, wziął te wszystkie tytuły. Obacz *Vol. Leg. ad an 1670 p. 40.* Dogiela *T. I. p. 330 col. 1.*

Imperatores -- atque Casimirum -- Sigismundum - Augustum - Sigismundum III ac Vladislaum observata fuerunt, inter Nos quoque & pro Nobis & Successoribus Nostris, continuanda, renovanda -- corroboranda & amplificanda duximus; ita ut continuamus -- praesentium per tenorem (m).

Obowiązuja się potym, że nie będą nigdy woiować ieden przeciwko drugiemu w państwach sobie poddanych, ani popełnią w nich żadnego nieprzyjacielstwa, z iakieykolwiek być może przyczyny: *neque commitemus unquam ut alter alteri -- Ejus Vasallis -- Regnis & Ducatibus, terris ei subjectis & sub ejus obedientia & defensione constitutis, quacunque ex causa bellum inferamus -- aut hostiliter eos impetamus (n).*

Obiecuja, iż będą zawsze sprzymierzeni, będą utrzymywać pokóy wieczyfty między swemi państwami, tak temi które aktualnie posiadają, iako temi których mogą nabyć: *Ex hoc tempore ipso, perpetuo -- invicem alligati & confederati sumus & erimus, & inter nos subditos nostros, Regna,*

(m) Dogiel iak wyżej col. 2. Autor *de l'Exposé* powiada, że traktat 1412, albo traktat zawarty w Lubowli, iakośmy widzieli, między Władysławem Jagiellą i Zygmuntem Luxemburckim, był potwierdzony, podczas każdego ponawiania traktatów poprzedzających, za sztych niegdyś między domem Austryackim i Jagiellońskim, ponieważ, mówi on, Władysław był szczeniem domu Jagiellonów. Obacz ten skrypt p. 40.

Gdyby żaden z Jagiellonów, którzy, iako mówiono wyżej, potwierdzili traktaty z domem Austryackim, nie był wymieniony wyraźnie w tych ponowieniach następnych; należałoby ieszcze zostawić czytelnikowi rozsądek, takowey Logice przynależący.

(n) Dogiel iak wyżej p. 333 col. 1.

gna, Principatus, Dominia quæ nunc uterque possidet, & quæ -- in futurum acquiremus constans, perpetua, indissolubilis -- pax esse & servari debet & debebit; & in omnibus utriusque nostrum honorem -- statum -- concernentibus -- mutuo nobis auxiliabimur: (zgodzono się niżej względem sposobu, iakim miała być dawana wzajemna pomoc) nec (o) alter nostrum quidquid faciet, cupiet -- quod contra alterutrum nostrum regna, Principatus Dominia -- sit, at esse aut tendere possit -- nullus nostrum ad alterius -- Regna, Principatus & Dominia aspirare aut anhelare debet (p). Rzecz jest widoczna, że to są też same wyrazy, które się znajdują w traktacie roku 1470, i których Xiążęta z domu Austryackiego dochowali wiernie przez trzy wieki.

Jeśliby się zdarzyło, ażeby Królowie sami, albo ich Królestwa i i prowincye lub poddani mieli iakowe między sobą zatargi, tedy się stanowi sposób, którym te zatargi mają być zaspokoione: Si alter nostrum, ejus Regna, Principatus, aut subditi, contra alterum, ipsius subditos, Principatus aut Dominia, actionem realem seu personalem, civilem seu criminalem, aut qualemcunque querelam habet, aut in posterum habuerit, si super ea non potuerimus amicabiliter concordare, tum neque ipsi -- contra alterum, ipsiusque regna principatus & dominia quidquam via facti attentare, neque sibi jus dicere -- sed super eo de jure & non aliter experiri debent (q). Ten zaś jest sposób ułożenia iakichkolwiek sprzeczek między Królami, Królestwami i prowincjami: Porro si inter nosmet

(o) Tamże § ordinamus.

(p) Tenże iak wyżej p. 333 col. 1. 2.

(q) Tamże v. 333 col. 2.

smet ipsos Reges seu forsan regna & provincias nostras, tum metarum & terminorum, tum commerciorum seu quarumlibet aliarum tam veterum quam novarum causarum, jurium vel obligationum occasione, querelæ suborirentur, tunc alter nostrum qui, vel cujus Regnum seu Provincia jus vel querelam pretendit, alium per nuntios vel literas -- amicabiliter informare, ac pro tollendo -- gravamine -- requirere debet, quod si obtinere nequeant, tunc quilibet nostrum statim intra duorum mensum spatium, a facta amicabili requisitione, tres consiliarios e proceribus regnorum, Hungariæ, Bohemiæ, Moraviæ, Silesiæ, vel ex aliquibus harum, prout quodque negotium ad aliquam harum provinciarum attineat -- ab una; Regni que Poloniæ & Magni Ducatus Litvaniæ ab altera partibus, ad diem & locum per partem -- querulantem nominandum -- mittere debeat (r).

Widzieliśmy w ostatnich tych czasach, że Dwór Wiedeński mówił o różnych pretenzjach starodawnych i mało dawniej znaiomych, Królestw swoich Węgierskiego i Czeskiego do ziemi Sandeckiej, składającej część Województwa Krakowskiego, a od wieków należącej do Korony Polskiej; tudzież do trzynastu miast Hrabstwa Spiskiego; na koniec do Xięstw Oświęciwskiego i Zatorskiego niegdyś oderwanych od Xięstwa Krakowskiego, a przyłączonych potem do tegoż Xięstwa, które, iako pretenduje Dwór Wiedeński, oderwane były od Śląska; lubo Polska mogłaby również

(r) Dogiel iak wyżej p. 334-5. Do tego to artykułu należy słowować sypulacyą: *procedowania względem finalney ugody i ułożenia sprzeczek tak dawnych iako nowych*, o które mówi *Exposé Prélimin.* p. 45. Ten artykuł traktatu r. 1677 jest to tylko powtórzenie traktatów od r. 1549 zaszłych.

wnie słać pretenzje do całego Śląska (r). Wreszcie zachodziły dawniej różne niesnaski z obu stron względem granic, tak ze strony Węgier, iako ze strony Śląska (t).

Opisy szcze gólne, jakim sposobem postępować miano w mogących zayść sprzeczkach między Królami i Królestwami, i który sposób ułożony był w tym traktacie, są przydatniejsze, należy tu jednak one przywieść: *Qui utriusque nostrum*

Q

confi-

(r) W r. 1421 Władysław Jagiello upominał się o Śląsk u Zygmunta Luxemburskiego na ów czas Króla Czeskiego. Obacz Długosza *lib. 11 col. 439-442*. Dogiela *T. I. p. 8. col. 2. ad an. 1421*. Śląsk starożytna prowincya Polska była oddzielona od tej korony około frzodka 14 wieku.

(t) Obacz w *Exposé Prélim. p. 42*, text Łaciński noty (*). Należy tu uważać różność wyrazów textu Francuskiego w tym skrypcie, od Łacińskiego, lubo nie zupełnie cytowanego. Obacz także ten text ostatni w Werbozcu, Ten text zupełny opiewa. *Comitatus Scepusiensis, Saarros, Liphavienfis, & Trinchinensis* (wszystkie te Hrabstwa graniczą z częścią Hrabstwa Spiskiego, *Zips Scepus*, zostającego w poslesy Polskiej, albo króre było aż do r. 1772) *supplicat sue Majestati Cesareae, ut juxta literas publicarum constitutionum, differentia inter Hungariam & Poloniam ac tredecem oppida ratione metarum, per commissarios antea nominatos, et denuo nominandos revideantur, & ratificentur, quia Poloni indies magis magisque insolescunt*. Obacz Werboz *T. I. ad an. 1595-6. art. 47*. Stany Węgierskie naznaczyły fwyh Kommissarzów na ten koniec w r. 1588. *Ibid. p. 272 col. 2 art. 33*. a Stany Polskie swoich w roku 1591 *Vol. Leg. p. 2 1375 art 18*. Widzieć z textu artykułu tego 18, że Polacy ze swoiey strony żalili się także na Węgrów. Wyznaczali się ielcze w różnych poslednich czasach Kommissarze do granic z jedney i z drugiey strony, iako się daie widzieć w Werbozcu, i *in Vol. Leg. Pol.* Granice sprzeczne między Wielkopolską a Śląskiem są rozporządzone w r. 1726. Obacz Dogiela *limit. Reg. Polon. Vilna 1758 in 4to, p. 24 sequ. & p. 50-52*.

consiliarii summam imprimis diligentiam adhibeant, quo hujusmodi querelæ inter nos, Regna & Provincias nostras amicali compositione transigantur; ea vero non succedente, tunc læsa pars -- coram prædictis sex consiliariis actionem suam statim juridice exhibendi habeat potestatem, idque duplicatis scripturis, quarum unam consiliarii penes se retineant, aliam vero parti reæ transmittant. Quo factò pars reæ responsum suum etiam scriptis duplicatis sæpèdictis consiliariis -- intra spatium duorum mensium -- mittere teneatur, ut scilicet actor replicas, reus vero duplicas suas; ac præterea utraque pars tertiam quoque conclusionem -- de bimestri in bimestre -- offerre queat --.

Oblatis tandem successive ab utraque parte trinis scripturis in quibus utrinque omnia jura explicabunt, sex illi commissarii partibus ad promulgandam sententiam inter proximum sequens bimestre diem indicent, quo -- partes per procuratores suos -- comparere -- & ipsi consiliarii, visis scripturis & discussis actis totius causæ, partes rursus ad -- amicabilem compositionem invitare -- debent. Quod -- si ne tunc quidem inter partes obtinere queant, ad ferendam sententiam procedant, ac id quod juris & justitiæ fuerit cognoscant & decernant --. Ipsi consiliarii non -- terminos -- prorogandi -- potestatem habent -- excepto casu quo partes testes producere necesse haberent. Quidquid autem per ipsos consiliarios nostros seu majorem eorum partem -- decretum -- fuerit, id ad ratum maneat, ac statim debita demandetur executioni --. Debent autem consiliarii -- per nos & quantum ad quemlibet nostrum spectat, ab obedientia & juramenti debito, ob eam causam tantum, absolvi ac pro administranda justitia novo consuetoque juramento obstringi (u). Widzieć przynaymniey z tego sposobu koń-

(u) Dogiel jako wyżej p. 334-5.

czenia iakichkolwiek sprzeczek między Królestwami Węgierskim, Czeskim i Polskim, a sposobu, na który już była stanęła ugoda między Cesarzem Ferdynandem I i Królem Zygmuntem Augustem w roku 1549 (w), i który sposób był powtórzony we wszystkich następujących traktatach, iż żadna z obu stron *nie powinna czynić sama sobie satysfakcyi*, i że pretensye, które mogłyby zayść między obiema stronami, powinny być roztrząsnione. Ten traktat był podpisany tegoż samego dnia 24 Kwietnia w Wiedniu i w Warszawie (x).

W sześć lat potym traktacie, to jest w roku 1683, Cesarz Leopold zawarł drugi z Królem Janem Sobieskim, obromny i następny przeciwko Turkom. Ten traktat był podpisany w Warszawie 31 Marca, a ratyfikowany od Leopolda 2 Maia następującego w Laxemburgu. Nie tylko zaś w tym traktacie Jan Sobieski wziął tytuły Rusi i Podola, lecz sam Leopold dał mu one w swojej ratyfikacyi. *Nos Leopoldus -- electus Romanorum Imperator -- ac Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae Rex, Archidux -- notum facimus -- quod -- cum Serenissimo ac potentissimo principe domino Joanne III Rege Poloniae, magno duce Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kijoviae, Volhiniae, Livoniae, Podoliae* (y).

Nakoniec wszystkie traktaty, których tu widzieliśmy¹⁷³² ciąg położony, od Fryderyka III Cesarza i Króla Polskiego
Q ij go Ka-

(w) Tenże p. 216-17.

(x) Ten traktat znajduje się w Dogielu T. I. p. 331-37. Nro CXII. Ex originali Sigill. z.

(y) Dogiel T. I. p. 337 sequ. N. CXIII. Ex archivo M. Ducatus Lithuaniae. Extat. in archivo Cancell. Reg. lib. actorum ab an. 1683 ad an. 1689 fol. 98.

go Kazimierza IV, to jest od roku 1470, aż do Leopolda i Króla Jana Sobieskiego, to jest do roku 1677, były ponowione od Cesarza Karola VI z Królem Augustem II w roku 1732 przez traktat, w który włożono tylko traktat r. 1677 (*inferitur per totum tractatus anni 1677*). Ten ostatni traktat roku 1732, był podpisaný w Warszawie 3 Listopada 1732 (z).

Od śmierci zatym Jagielly zaszły w roku 1434, nie znajduie się traktat w Lubowli zawarty, albo traktat r. 1412, ani wzmiankowany ani przypomniany w żadnym z tych, które tu były położone; a przeciwnie znajduie się we wszystkich tych od r. 1470, possessya Rusi Polszcze ubośpieczona. Od zeyścia Jagielly aż do naszych czasów liczy się 179 traktatów, albo innych aktów wiadomych, zawartych między Królami Węgierskimi z różnych domów, i Królami Polskimi; a w żadnym z tych aktów nie masz wzmianki o traktacie owym w r. 1472 w Lubowli uczynionym (a).

W liczbie tych 179 transakcyi znajduie się 92 zawartych między domem Austryackim od r. 1527, od którego ten dom panuje w Węgrzech bez przerwania, i między Polką; a w żadney z tych tranzakcyi nie widzieć równie żadney wzmianki traktatu r. 1412, tak iako i w innych.

Od Władysława Austryackiego czyli Władysława Pothuma, albo od r. 1453, to jest we 40 lat po traktacie w Lubowli uczynionym, a we 20 po śmierci Jagielly, widzieć, że wszystkie traktaty Królów Węgierskich z domu Austryackiego, których się znajduią niektóre tranzakcye z Królami Polskimi, daią Królom Polskim tytuł Rusi. Widzieliśmy że
Wła-

(z) Dogiel iak wyżej p. 357. *Ex originali.*

(a) Widzieć można wszystkie te akta w Dogielu *T. I. Tit. Hungaria & Tit. Austria.*

Władysław Posthumus dał Kazimierzowi IV w r. 1453, Fryderyk temuż Kazimierzowi w r. 1470 i 1474 (b), Ferdynand I Zygmunтови I w r. 1530 i 1538 (c) i Zygmunтови Augustowi w roku 1549, 1553, 1556, i 1557 (d), Rudolf II Zygmunтови III w r. 1589, 1590, 1592, 1598 (e) Macieju temuż Zy-

(b) Widzieliśmy ten traktat r. 1470. -- W r. 1474 Fryderyk zawarł dwa inne z Kazimierzem, oba alianfy przeciwko Maciejowi Korwinowi. Fryderyk podpisał pierwszy z tych traktatów w Norimberdze 13 Marca, a drugi w Aufzpurgu na początku Lipca 1474. Dogiel *T. I. p. 164 sequ. N. XV, XVI.*

(c) W r. 1530 Ferdynand I dał Zygmunтови I tytuł Rufi we dwu aktach, z których pierwszy jest plenipotencya Ferdynanda do traktowania o małżeństwo córki swoiey starszey Elżbiety z Zygmuntem Augustem, synem iedyńakiem Zygmunta I. Obacz Dogiela *T. I. p. 183 N. XXVI.* Drugi akt, jest ratyfikacya zawieszenia broni zawartego miedzy Ferdynandem i Janam de Zapolia, za posrzednictwem Zygmunta I. *ibid. Nro LII.*

W r. 1538. Tenże Ferdynand dał tenże tytuł Zygmunтови I. w ratyfikacyi traktatu tyczącego się Czech, zawartego miedzy oboma Królami w Głogowie, a ratyfikowanego od Ferdynanda we Wrocławiu. *Id. ibid. p. 32 N. XXXII.*

(d) Widzieliśmy już traktaty zawarte r. 1549, 1553; akta r. 1556, 1557 są dwa listy Ferdynanda I do Zygmunta Augusta względem Infant. Obacz Dogiela *T. V. p. 209. Nro CXXV. & p. 272 N. CXXIX.*

(e) Wymieniono wyżej wiele z tych aktów: można je widzieć w Dogielu. *T. I. p. 245 sequ:* akta r. 1589. *N. LXI, LXVII, LXVIII, LXIX;* akt r. 1590. *N. LXXXVII.* akt r. 1592 *N. LXXXIV.* Jest to traktat małżeństwa miedzy Zygmuntem III i Anną Arcy-Xiążniczką Gratzką, córką Arcy-Xiążęcia Karola, a siostrą Arcy-Xiążęcia Ferdynanda, który potym był Cesarzem pod imieniem Ferdynanda II; akta r. 1598 są. *N. CXI. XIV.*

Zygmuntowi III w r. 1613, Ferdynand II Władysławowi IV, w r. 1633 (*f*), Ferdynand III. temuż Władysławowi r. 1637 (*g*), Leopóld Janowi Kazimierzowi w r. 1657 (*b*), Michałowi Wiśniowieckiemu w r. 1669 (*i*) i Janowi Sobieskiemu r. 1677 i 1683 (*k*); Józef i Karól VI Augustowi II; tenże Karól VI i Marya Teressa teraz panująca Augustowi III; taż sama Monarchini Królowi teraz panującemu (*l*). Nigdy Królowie Polscy nie dali Królom Węgierskim tytułów Halicza i Włodzimierza; a od tego czasu, kiedy Xiążęta z domu Austriackiego panują w Węgrzech, żaden z nich nie wziął tych tytułów w iakichkolwiek aktach z Koroną Polską (*m*).
Ciz

(*f*) Widzieliśmy dwa traktaty r. 1613, 1633.

(*g*) Dogiel *T. I. p. 10 sequ. N. C.* Jest to ratyfikacya Ferdynanda III kontraktu ślubnego. między Władysławem IV i Cecylią Renatą siostrą Ferdynanda III. Ta ratyfikacya jest dana w Wiedniu 10 Sierpnia 1637. Ferdynand II umarł w tym roku 13 Lutego.

(*b*) Dogiel iako wyżej *p. 316. N. CII.* Jest to plenipotencya Leopolda Króla Węgierskiego i Czeskiego do traktowania o alianсыą z Królem Janem Kazimierzem przeciwko Karólowi Gustawowi.

(*i*) Dogiel iako wyżej. *T. I. p. 321 sequ. N. CV--VI--VII.* Pierwszy z tych aktów jest plenipotencya Cesarza Leopolda do traktowania o maryaż między Michałem Królem i Arcy Xiężniczką Eleonorą siostrą Leopolda; drugi, jest sam traktat; trzeci ratyfikacya traktatu od Leopolda.

(*k*) Widzieliśmy wyżej traktaty obu tych lat.

(*l*) Od r. 1765, kiedy Cesarzowa Królowa Węgierska uznała Króla panującego, dawała mu zawsze tytuły Rusi i Podola. Listy tey Monarchini znajduią się w archiwach Polskich. Te tytuły dane mu nawet były po umowie uczynioney względem dawania tytułów, kiedy się wszystkie z obu stron wylizczać, a kiedy dla krótkości niektóre z nich mniej ważne opuszczac miały.

(*m*) To można weryfikować z aktów, które się znajduią w

Ciż fami nawet Monarchowie nie brak onych w Aktach swoich tytczących się Węgier. Cezarz Albert II, pierwszy Król Węgierski z domu Austryackiego, i który nastąpił po swoim teściu Zygmuncie Luxemburskim w r. 1437; Władysław Posthumus następca Alberta II, nie wzięli onych nigdy (n). Ferdynand I, po którym Korona Węgierska nie wyszła więcej z domu Austryackiego, wstąpił na tron w roku 1527, a panował aż do roku 1564; w przeciągu tego czasu odprawilo się 20 Seymów w Węgrzech, a w żadnym dekrete, ani w ustawie tych Seymów nie widzieć, aby temu Monarsze dano tytuły Halicza i Włodzimierza (a). Dano mu wprawdzie one w iednym edykcie na Węgry, datowanym w Wiedniu, i nie w czasie Seymu Węgierskiego roku 1560 (p); i ten to jest sam Król Węgierski z domu Austryackiego, który raz tylko wziął tytuł Halicza i Wło-

Dogelu T. I. pod tytułem *Austria a pagina 154. Nro. IV.* Pierwszy Król Węgierski z domu Austryackiego był Cezarz Albert II, który nastąpił po Zygmuncie Luxemburskim w R. 1437-

Sam Zygmunt Luxemburski raz tylko wziął tę tytuły w Exemplarzu swoim traktatu w Lubowli zawartego, albo traktatu R. 1412. Obacz *Dogiela T. I. pag. 46. Nro. IX.* Jagiello zaś wziął w swoim exemplarzu tytuł Rusi: *Russia dominus & heres*: obacz *l'Expose prelim.* w dowodach p. 6 Nro VI. Nie widzieć potym, aby Zygmunt brał kiedy tytuły Halicza i Włodzimierza, nawet w swoim exemplarzu Węgierskim ponowienia traktatu w Lubowli zawartego, w R. 1423. Dogiel *ut supra p. 52 N. XIII*; Jagiello zaś bierze w swoim exemplarzu tenże tytuł Rusi *Russia Dominus & heres*. obacz *l'Expose prelim.* *ut supra. p. 16. Nro. IX.*

(n) Obacz akta Seymow Węgierskich pod imionami tych Monarchów w R. 1430, 1453, 1454 w Werboczu T. I.

(a) Można to weryfikować z aktów tych Seymów wydanych przez Werbocza T. I. a p. 354.

(p) Obacz ten edykt w Werboczu T. I. p. 494--5 obacz także

Włodzimierza. Od Ferdynanda I, albo od roku 1560 aż do Karóla VI, zmarłego w roku 1740, z siedmiu Królów Węgierskich tego domu, których widzieć imiona na 42 aktach Seymowych Węgierskich, żaden nie nosił tych tytułów (q).

Jeśli się wyłączy zatym ustawa uczyniona w r. 1560, mówić można, iż żaden Król Węgierski z domu Austriackiego nie nosił tytułów Halicza i Włodzimierza; a datując tylko od roku 1560, tytuły te poszły iefzcze w zapomnienie od dwóch wieków (r).

Taki był sukces, który miał traktat zawarty w Lubli, albo traktat w roku 1412 podpisany. KROT-

l'Exposé prélim. p. 45. Ten edykt względem dubr kościelnych w Węgrzech, opanowanych przez Dyssydeutów, 16 wieku, dany jest w Wiedniu 13 Kwietnia 1560. Odprawował się Seym na trzy Króle r. przeszłego 1559, a drugi w lat 3 potym 1563; iednak w aktach obu tych Seymów Ferdynand nie bierze tytułów Halicza i Włodzimirza.

(q) Obacz akta Seymów pod imieniem Maxymiliana II, Rudolfa II, Macieia, Ferdynanda II, Ferdynanda III, Leopolda, Karóla VI, w Werboczu T. I - II. Obacz także *l'Exposé prélim. p. 215.*

(r) Cesarzowa Królowa panująca teraz, wskrzesała te tytuły w aktach Seymowych w Presburgu, wstąpiwszy na tron 1741. Obacz *Exposé p. 45. Werbocz T. II. p. 191 col. 1.* Te zaś są tytuły wzięte od tey Monarchini: *Nos Maria Theresia Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae, Ramae, Serviae, Galliciae, Lodomeriae, Cumaniae, Bulgariae, Archi-dux Austriae.*

W akcie przyśięgi koronacyjney, ta Monarchini wzięła tylko następujące tytuły. *Nos Maria Theresia Dei gratia, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque &c Regina, Archi-dux.* Obacz Werocza T. II. p. 192 col. 1. Nieznaydują się w Werboczu inne akta pod imieniem Maryi Tressy, a świeże wyrznięcie pieczęci w r. 1769, wspomniane w skrypcie *l'Exp. Prélim.* dowodzić tylko może, że w r. 1769 Dwór Wiedeński inż był przyjął plantę, którą przywiódł do ekzekucyi w r. 1772.

KROTKIE POWTORZENIE

Ze wszystkich , które się mogły znaleźć w Historji przypadków, tyczących się sprzeczki o Ruś i Podole, urzeczony do Polki od Króla Węgierskiego Zygmunta Luxemburskiego w roku 1412, a ponowionej od Dworu Wiedeńskiego w roku 1772, i na których Zygmunt mógł fundować swoje pretensye do Ruści i Podola, albo na których dwór Wiedeński może fundować swoje, są te.

Opanowanie krótkie zamku Halickiego od Królewicza Węgierskiego w roku 1185, sześć odtąd wieków, i z którego on był wygnany r. 1188, od sześciu także wieków. 1185

Opanowanie powtórne tegoż zamku przez drugiego Królewicza Węgierskiego około roku 1214, lat temu 559, i z którego ten Królewicz był także wyzuty w roku 1215, lat temu 558. 1214

Opanowanie także krótkie Ruści i Podola, albo tego prawie kraju, który dziś nazywamy Województwem Ruskim i Podolskim, zabranego Koronie Polskiej przez Ludwika Króla Polskiego i Węgierskiego w r. 1377 od czterech odtąd wieków, które prowincye reklamowane w roku 1383, były odzyskane i przyłączone do tegoż Królestwa w roku 1390 około czterech prawie także odtąd wieków. 1377

Traktat zawarty w Lubowli albo r. 1412 *subreptitie*, który sam przez się upadł i w zapomnienie poszedł, więcey niżeli od trzech wieków. 1412

Nakoniec tytuły Halicza i Włodzimierza, brane od niektórych Królów Węgierskich, i zapomniane także od
R
dwuch

dwuch albo trzech wieków : owszem nie wiadomo nawet, dla czego ci Królowie nosili tytuł Włodzimierza.

Przypadki, na których Polska mogła zawsze fundować prawa Swoie, albo na których dotąd ie fundować może: są te.

1018 Starożytne prawa naywyższej zwierzchności Korony Polkiej nad wszystkimi temi krajami, które się teraz nazywają, Rusią Czerwoną, Podolem, Wołyniem, Woiewództwem Kiiowskim i małą Rusią &c, nabyte od roku 1018, 1182 utrzymane w różnych czasach następujących, przyświadczone iednomyślną zgodą Historyków, a mianowicie trzema inwestyturami na Xięstwo Halickie, danemi od Królów Polskich, wyrażonemi w Historyach pod rokiem 1182, 1188, i 1198.

1340 Przyłączenie Xięstwa Halickiego, oraz wielkiej części Rufi nie należącey do zamku Halickiego, do Korony Polkiej przez Kazimierza Wielkiego, albo Kazimierza III w r. 1340, po zeyściu potomków Romana, któremu na Xięstwo Halickie, dał Inwestyturę Leszek Biały w r. 1198.

1355 Zeznanie autentyczne praw Polskich do Rufi uczynione przez Króla Węgierskiego Ludwika w roku 1355 (1).

Zeznanie tychże praw, i gwarantowanie possesyi Rufi Koronie Polkiej przez Stany Węgierskie traktatem w Za-
1403 latfack, w roku 1403 (1).

Gwa- |

(1) *Donec possessionem seu dominium, prout predecessores vestri habuerunt, obtinere valueritis regni Ruthenorum prenotati.* Obacz wyżej w Części II pod r. 1355.

(2) *Et regnum utrumque circa iura dominiorum & possessionum*

Gwarancya tychże praw i possessyi temuż Królestwu Pol-
skiemu uczyniona, od tychże Stanów Węgierskich, trakta-
tem zawartym w Budzie w roku 1507; oraz zeznanietych-
że praw od tychże Stanów w traktacie Będzińskim, i By-
tomskim w roku 1589.

Ubeśpieczenie *possessyi aktualnych* Korony Polskiej od wszy-
stkich Królów Węgierskich z domu Austriackiego od roku
1470, i przyznanie praw teyże Korony do Rusi przez
tychże Monarchów, począwszy od Władysława Posthuma,
przez dawanie tytułu Rusi Królom Polskim od roku 1453,
aż do terażniejszych czasów; a dawanie nieprzerwane w
przeciągu więcey niżeli trzech wieków.

Nadawanie stateczne tytułów Halicza i Włodzimierza
od wszystkich Królów Polskich Królom Węgierskim.

Nakoniec possessya spokojna Rusi od Polaków, od in-
korporacyi tey Prowincyi do Królestwa w roku 1340, aż do
roku 1377, w przeciągu 37 lat; a od powtórnego przyłą-
czenia iey w roku 1390, aż do roku 1772 w przeciągu 392
lat, to jest ledwo nie 4 wieków (u).

Widzieć iezcze z tych wiadomości historycznych, że
zwyczaj starożytny między Węgrami i Polską, utrzyma-
ny sta-

quarumlibet, que nunc tenet possidetque, pacificum perpetuo conservetur.
Obacz wyżej w Części III pod rokiem 1403. Królowa Jadwiga odzy-
skała Ruś w r. 1390; a ta prowincya była w possessyi Polskiej w r. 1403.

(u) W różnych inwazyach Polskiej od r. 1390 przez Królów
Węgierskich Zygmunta Luxemburskiego i Macieja Hunyada, nie wi-
dzieć aby ci Xiążęta co kiedy przedsięwzięli bądź przeciwko Haliczo-
wi, bądź przeciwko inney części Rusi.

ny stateczną praktyką obu Królestw, był ten zawsze, aby roztrząsać i zaspokoić na kongresach narodowych, wszystkie zatargi, któreby się zdarzyć mogły między obiema Królestwami; i że różne traktaty zawarte między Królami Węgierskiemi domu Austryackiego i Polską poświęciły ten zwyczaj. Widzieć także, że stosując się do tego zwyczaju, i do wyrazów formalnych tych traktatów, Dwór Wiedeński obowiązany był uroczyście *nie czynić sam sobie satysfakcyi*, w pretenzyach, które ten Dwór teraz wkrzesił międzywoją Koroną Węgierską a Polską, względem Rusi i Podola (w). Zostawuujemy teraz *publico* wnosić konkluzją z tylu przypadków naydowodniejszych, oraz traktatów i konwencyi nayuroczytszych, któreśmy wiernie mu *położyli* w tych Szczegulnych Wiadomościach.

O XIĘSTWACH

(w) Położemy tu przed oczy czytelnika wyrazy traktatu zawartego w r. 1677, a ponowionego w r. 1732. *Si vero alter nostrum (Regum) ejus regna - contra alterum, ipsius - dominia, actionem aut qualemcunque querelam - habuerit - neque - quidquam via facti attentare, neque sibi ipsi jus dicere - debet.* Obacz wyżey w Części III pod r. 1677. Cesarzowa Królowa Węgierska, kazawszy w r. 1772 w miesiącu Czerwcu opanować swoim woyskom wielką część Królestwa Polskiego, podała Dworowi Warszawskiemu w miesiącu Wrześniu następującym Deklaracyą, która opiewa: iż Cesarzowa Jmość komunikowała prawa swoje Dworom Petersburkiemu i Berlińskiemu, i że za zgodą tych Dworów, sama sobie uczyniła satysfakcyą, w pretenzyach swoich.

O XIĘSTWACH
OSWIECIMSKIM I ZATORSKIM
DOPEŁNIENIE
SZCZEGULNYCH WIADOMOSCI
o HALICZU &c.

I 773.

WYDZIAŁ HISTORII I KULTURY
KRAJÓW
KRAJÓW

O XIĘSTWACH OSWIECIMSKIM I ZATORSKIM.

Oświęcim, zamek i miasto Województwa 1179
Krakowskiego, ośm mil od Krakowa odległe, zdawna należało do Xięstwa Krakowskiego, kiedy Kazimierz Sprawiedliwy, albo Kazimierz II, trzymając w roku 1179 do chrztu syna Miecysława Xiążęcia Opolskiego, albo górnego Śląska, swego synowca (a) darował zamek ten z
A2 powia-

(a) Miecysław, był jednym ze trzech synów Władysława II, Xiążęcia czyli Króla Polskiego w Roku 1139, złożonego Roku 1146

powiatem swemu chrzesnemu synowi, któremu także dał imie swoje Kazimierza: *Casimirus Poloniae Princeps Miecislao duos districtus à Cracoviensi provincia abstractos Bitomiensem videlicet & Osvieciensem largitus est, cujus filio noviter nato ad baptisteriorum solemnitate invitatus, nomen suum Casimirus dedit (b).*

Oświęcim wziął tytuł Xięstwa na początku 14 wieku, i około roku 1306, kiedy ten powiat dostał się w podziale jednemu z czterech synów innego Kazimierza Xiążęcia Opeln-Bithom, wnuka Kazimierza, chrzesnego syna Kazimierza Sprawiedliwego (c).

Xięstwo

od swoich młodszych braci, których chciał być wyzuc z państwa! Boleław IV brat jego młodszy, który po nim królował, dał mu w podziale Śląsk w Roku 1156. Umarł Władysław tegoż Roku w Altemburgu w Frankonii niedaleko Bambergu, zostawiwszy z Adelaidy Krystyny, Córki Cesarza Henryka V, trzech synów, którzy między sobą Śląsk podzielili. Boleław wziął Wrocław albo Śląsk średni; Konrad Głogow, a Miecysław Opol albo Śląsk wyższy. Obacz Hennela u Sommersberga *Tom 2 p. 236.* Kazimierz Sprawiedliwy był najmłodszym ze czterech braci Władysława II, a słykiem Miecysława Xiążęcia górnego Śląska.

(b) *Dług. lib. 6 col. 538-9.* Hengel u Sommersber. *T. 2 col. 2 9.* Hengel kładzie ten przypadek pod Rokiem 1182. Autor *de l'Exp. Prélsm. p. 48* mowi, że Kazimierz II ustąpił Miecysławowi Xięstwa Oświęcimskiego z zupełną własnością pod tytułem nadgrody; lecz ani Pisarze Polscy, ani Słafcy, którzy z nich brali, nie wspominają o tej własności i nadgrodzie; i żaden się dokument ustąpienia tego nie znajduje. W relcie, co się tycze własności, ta własność nie była na ow czas brana w tym znaczeniu, aby miała być z ulżeczrbkiem

Xięstwo Oświęcimskie było jeszcze podzielone około roku 1433 między synów innego Kazimierza, z których Janusz Oświęcim, Wacław Zator, a Przemysław Thoſt wziął w podziale (d). Za panowania tych dwóch braci Janusza i Wacława, Oświęcim i Zator powróciły do Polski.

Gdy potomstwo Władysława II z rodziny Piastów w Śląsku osiadło r. 1159, ci Xiążęta przyzwali osady Niemieckie do tej prowincyi (e). Około śródkka następującego wieku znaczniejsze miasta Śląskie były także Niemcami zaludnione (f); i w tymże czasie Bolesław tyſy Głogowo-

Królestwa Polskiego, którego Śląsk był częścią, chociaż była z pokrzywdzeniem Woiewodztwa Krakowskiego.

Można widzieć w tekście Długosza, że ziemia Bitomska albo *Beuthen*, która jest częścią górnego Śląska, jest także oderwana od Xięstwa albo Woiewodztwa Krakowskiego.

(e) Obacz Sommersb. T. 1 p. 666. Kazimierz syn chrzestny Kazimierza Sprawiedliwego, umarł Roku 1251; jego syn Władysław umarł Roku 1288, a wnuk Kazimierz Roku 1306.

(d) Sommersb. T. 1 p. 666 do 670. Kazimierz Xiąże Oświęcimski, Ociec tych trzech Xiążąt był praprawnikiem Kazimierza, zmarłego Roku 1300. Sommersberg dał Xięstwo Zatorskie Przemysławowi, a Xięstwo Thoſt Wacławowi; lecz to jest omyłka. Widzieć w Dokumentcie Roku 1457, że Wacław miał Zator, a Przemysław Thoſt. Obacz *Vol. Leg. Pol.* 1 p. 189. Ten sam Dokument znajduje się także w Sommersb. T. 3 p. 808. *ſeq. Nro XXXIV.*

(e) Hennel iako wyżej p. 236.

(f) Niemcy byli wprowadzeni do Wrocławia około Roku 1243, pod Henrykiem III Xiążęciem Wrocławskim, synem Henryka pobo-

gowo-Lignicki, albo niższego Śląska, a przez czas nie-
iaki także Xiążę Wrocławski wprowadził do Śląska wie-
le Szlachty Niemieckiej (g). W krotce potym Xiążęta
Śląscy zaczęli się od Polski odrywać, i poddawać zwierz-
chności Xiążąt cudzoziemskich.

Znayduia się różne akta tego poddania się w Dumon-
cie *T. I. P. I.* pod rokiem 1311, 1317, 1327; a pod tym o-
statnim znayduie się także, Jana Oświecimskiego Schola-
styka Krakowskiego, który nosił przynajmniey tytuł Xią-
żęcia Oświecimskiego, Królowi Czeskiemu Janowi Luxem-
burskiemu (h). Około śrzedku tego 14 wieku wszyscy pra-

wie

znego, a praprawnukim Władysława II, po spustoszeniu Śląska
przez Tatarów Roku 1241. *Vratislavia novis tunc manibus cingebat-
ur & jure Theutonico, civibus e Germania passim confluentibus insti-
tuebatur.* Hennel iak wyżej p. 293 ad an. 1245.

(g) Bogusław Biskup Poznański, pifarz tego wieku świadczy:
*Boleslaus capit Teutonos inducere, & ipsis pradia & castra tribuere,
ut contra fratres suos auxilia praberent.* ap. *Somm. T. II p. 63.* Bole-
sław łysy syn Henryka III zaczął panować w Roku 1241 umarł w Ro-
ku 1278.

(b) Dumont. *T. I P. 1 p. 97.* Znayduie się ten tytuł w Som-
mersb. *T. III p. 807 Nro XXXIII.* Ten Jan był synem Boleśława
Xiążęcia Oświecimskiego, ieden z czterech synów Kazimierza Xiążęcia
na Bitomie, którego śmierć kładzie się pod Rokiem 1306. Obacz
Sommersb. T. I. p. 666. Xięstwo Oświecimskie przeszło do Kazi-
mierza, iednego ze stryjów Jana, albo do Kazimierza III, a Kazi-
mierz ie zostawił potomkom swoim. Inny Kazimierz IV, prawnik
Kazimierza III podzielił to Xięstwo na synów swoich Janusza, Wą-
sława i Przemyśława w Roku 1433. *Somm. ut supra.*

wie Xiążęta Śląscy, zostali hołdownikami Królów Czeskich.

To bezprawne oderwanie się tej prowincyi od Królestwa Polskiego, było także bezprawnie przyznane od Kazimierza Wielkiego, albo Kazimierza III w r. 1335, 1339, i w r. 1356, kiedy ten Król pod czas tranzakcyi uczynionych z Królem Czeskim: Janem Luxemburskim i z jego fynem Karolem Margrabią Morawskim, potym Cesarzem Karolem IV, zrzekł się praw swego państwa do Śląska (i), bez naradzenia się stanów Królestwa. Zezwolenie stanów na alienacye miane było w Polsce za koniecznie potrzebne; tak iako i w innych wszystkich państwach Europy. Dla uprawnienia cestyi, nierównie mniej ważniejszey, iaką była tego kraju, który się teraz zowie Woiewodztwem Pomorskim, tenże sam Kazimierz zwołał stany w roku 1343 (k), to jest we cztery lata po ustąpieniu znaczney części Śląska, w roku 1339, a we trzynastcie lat przed ustąpieniem reszty onego w roku 1356 (l).

Wła-

(i) Znajduie się pierwszy z tych Aktow Roku 1335 w Dumoncie *T. I. P. II. p. 130* i w Sommersbergu *T. III. p. 774. Nro I.* Można widzieć pierwszy w *Exposit Prelim.* w dowodach *p. 36. Nro XIV.* w Sommersb. *T. III p. 775 Nro II.* Jest ich dwa pod Rokiem 1356: jeden znajduie się w Dumoncie *T. I P. II p. 235*; drugi w Sommersb. *T. III p. 365 Nro XCI.*

(k) Obacz Wywod praw Polskich do Pomeranii na karcie 24. Akta tej cestyi można widzieć w Dogielu *T. IV. p. 68 squ. Nro LXII-IV-V.*

(l) Traktatem r. 1356, który się znajduie w Sommersbergu, Kazimierz ustąpił Xięstw *Jaur* i *Schweidnitz.*

Władysław Jagiełło uczynił reklamacyą praw Polskich do Śląska w roku 1421 (m); a jego syn Kazimierz IV odzyskał przynajmniej Xięstwa Oświęcimskie i Zatorskie.

1454. Wacław Oświęcimski z linii Opolskiej Xiąże Zatorski, oddał hołd ze swego Xięstwa Zatorskiego Kazimierzowi IV w roku 1454 (n); a we trzy lata potem Janusz brat jego Xiąże Oświęcimski, sprzedał toż Xięstwo Oświęcimskie temuż Królowi. Kontrakt tej sprzedaży uczyniony jest w poniedziałek przed S. Macielem, który przypada 24 Lutego 1457 w Głewicach, albo *Glewitz* w Xięstwie Opolskim; cena umowiona 50000 grzywien groszy Czeskich, po 48 groszy na grzywnę. Ta summa, która w terażniejszy monecie wynosi na 200000 Czerwonych Złotych (o),
była

(m) Obacz Dług. *lib. 2 col. 439 squ.* Dogiel. *T. I. p. 8. col. 2. ad an. 1421.* Cezarz Zygmunt panował na ow czas w Czechach 4.

(n) *Vol. Leg. I. ad an. 1454 p. 184-5.* Sommersb. *T. III p. 870, 811. Nrd XXXVI.*

(o) *Quinquaginta millia marcarum laterum grossorum Pragensium numeri Polonialis, quadraginta octo grossos in quamlibet marcā computando* Vol. I. leg. I 190. Sommersb. *T. III p. 308.* Przytuński *de Provinc. Polonic. apud Mitzler. T. I p. 773.* Widzieć można porównanie monet owego czasu z terażniejszym w X. Pray *P. III p. 337 squ.* w Notach. Niewiadomo jest, dla czego w *Exp. Prelim.* na karcie 55 ta summa jest zmniejszona trzema piątymi. Autor tego skryptu kładzie ją tylko do 20000 grzywien. Wreszcie okaza, które się ją sprzedaż tam przypisuje, próbuje tylko zdobyć tego Xięstwa, który był jest także prawny.

była wyplacona Xiążęciu Januszowi w Krakowie, a kwit tego Xiążęcia jest datowany w tymże mieście we czwartek po popielcu tegoż r. 1457 (p). Odtąd Xięstwo Oświęcimskie było przyłączone do Królestwa. W Akcie tej sprzedaży, Janusz powiada, że ponieważ i on, i jego przodkowie trzymali Oświęcim z zupełną zwierzchnością, przeto z tymże samym prawem przedaie to Xięstwo: *cum omni jure Ducali, dominioque mero & mixto, supremo & infimo, titulo ac proprietate, prout eandem terram & ducatum nos & nostri prædecessores tenuerunt & habuerunt.*

Władysław Austryacki, albo Władysław Posthumus, panował w ten czas w Czechach, gdzie był koronowany w r. 1453 (q). Umarł ten pan przy końcu r. 1457, 23 Listopada w Pradze; i nie widzieć, ażeby on od r. 1454 do 1457 miał uczynić reklamacyą, bądź to przeciwko ceflyi Xięstwa Zatorskiego przez Wacława, bądź przeciwko sprzedaży Xięstwa Oświęcimskiego od Janusza uczynioney.

W kilka lat potym Jerzy Podebradzki albo Podiebrad, który nastąpił po Władysławie Austryackim na Królestwo Czeskie, uczynił z Kazimierzem IV traktat przymierza przeciwko Turkom. W iednym artykule tego traktatu jest wzmianka o Xięstwie Oświęcimskim i Zatorskim: w tych

B

łowach

(p) Obacz akt tej sprzedaży, i kwit Xiążęcia Janusza *Vol. Leg. p. 186, 191. Sommersberga T. III p. 808, 810. Nro XXXIV-V. Janusz nosił potym tytuły Xiążęcia na Głiwicach i Zatorze. Sommersb. T. I p. 695 Nota 57.*

(q) *Pray P. III p. 208.* Władysław był koronowany w Pradze 28 Października, 1453. Tenże tamże p. 135.

stawach Kazimierz tak mówi: *item pro castris & fortalibus Oswencim (Oświęcim) Wolek, Szewer (Siewier) Zator, Berwald, Szyweccz (Zywiec), cum terris, Oppidis, Villis, Vassallis, districtibus & subditis earundem ad ipsa pertinentibus, sicut nunc tenemus & possidemus, quemadmodum Dominus Rex Bohemiae nos inculpabat, quod haec ad regnum & coronam ejus pertineant, in hanc concordiam & unionem devenimus, ut pro eisdem Castris-qua modo tenemus & possidemus, à Domino Rege Bohemiae non impetemur nec amovebimur, quinimo praefata Castra - quemadmodum nunc tenemus tenebimus & possidebimus. Tum quia - (r).* Ten traktat podpisany w Głogowie, in majori Głogovia w dolnym Śląsku 20 Maia 1462 (s).

1489

Jerzy umarł w roku 1471; miał za następcę Władysława Jagiellończyka, albo Władysława V, syna Kazimierza IV (t). Władysław uczynił z Kazimierzem w roku 1489, inny traktat alianśyi obronnej, przeciwko Maciejowi Królowi Węgierskiemu. Nie masz wzmianki żadney o Oświęcimiu albo Zatorze w tym traktacie, który był podpisany w Pradze 23 Augusta 1489 (u).

Kazi-

(r) Obacz Dogela *T. I. p. 19.*

(s) Oba Królowie ziechali się do Głogowa, gdzie zawarli ten traktat. X. Dogiel wydał go ze dwu Exemplarzow Polskiego i Czeskiego *T. I. Titul. Bohemia p. 14, 17. Nro XV.* Oba z oryginałow *ex originali.*

(t) Jerzy umarł w Pradze 22 Marca 1471. Władysław był tam koronowany 21 Sierpnia następującego. *Dług. lib. 13 col. 465 - 9.*

(u) Dogiel *T. I. p. 23 sequ. Nro XXIII.* Iest to exemplarz Czeski, podpisany od wielu Baronow i Deputatow gówniejszych miast Czeskich. *Ex originali cum Sigillo Vladislai Regis & aliis sigillis 34.*

Kazimierz IV umarł roku 1492, a Jan Olbracht nastą- 1494
pił po nim w tymże roku (w). We dwie lecie potym Jan
Olbracht kupił Xięstwo Zatorskie. Janusz, dawny Xiążę
Oświęcimski, który nosił tytuł Xiążęcia Głewickiego i Za-
torzkiego, nastąpił na to ostatnie Xięstwo po swoim bracie
Wacławie. Niewiadomy jest rok śmierci Wacława, lecz
Janusz trzymał Zator w roku 1494. Uczynił tego roku z
Janem Olbrachtem kontrakt sprzedaży Xięstwa Zatorskie-
go. Król mu zapłacił za to Xięstwo 80000 Czerwonych
Złotych, i obowiązał się nadto, płacić co rok pensją doży-
wotnią 200 grzywien srebrnych Polskich, albo 320 Czer-
wonych Złotych, wyznaczonych na żupach w Wieliczce i
Bochni, oraz dawać corocznie 16 batwanów soli (*bancos
salis*) i zostawić go przy posesyi Zatora dożywotniey. Akt
tey sprzedaży, kwit na 80000 Czerwonych Złotych, równie
iako przyłączenie Xięstwa do Korony, stały się w Krakowie
we wtorek przed S. Piotrem w okowach 1494 (x).

Xiążę Janusz umarł około roku 1498, a po iego śmier-
ci Jan Olbracht objął Xięstwo Zatorskie (y).

B2

Ferdy-

(w) Kazimierz IV umarł w Grodnie 7 Czerwca 1492. Jan Ol-
bracht syn iego drugi obrany w Piotrkowie 27 Sierpnia, koronowany
w Krakowie 23 Września tegoż roku 1492. *Pistor. rerum. Pol. T. III.
p. 153.*

(x) Obacz ten akt, tudzież akt przysięgi wierności Xiążęcia
Janusza i Stańow Zatorzkich. *Vol. Leg. T. I. p. 241 6.* Przyłuckiego
ap. Mitzler T. I. p. 325-6. Sommersberg wydał tylko akt sprzedaży.
T. III. p. 811. sequ. Nro XXXVII.

(y) Lud. Decius *ap. Pistor. rer. Pol. script. T. II. p. 318.* Decius
kładzie śmierć Janusza w roku 1513 pod panowaniem Zygmunta I.
Sommersberg mniema, że Janusz umarł około roku 1498. *Somm. T. I.
p. 695.* Posłaliśmy za zdaniem pisarza S.ńskiego,

Ferdynand I, wstąpiwszy na Królestwo Czeskie po swoim szwagrze Ludwiku Jagiellończyku w roku 1527 24 Lutego (z), uczynił w poście następującym traktat z Zygmuntem I, który panował w Polsce od roku 1507. Ten traktat, w którym modyfikując wiele artykułów traktatu pod rokiem 1462, odnowiono ten ostatni, bez wyraźney wzmianki Xięstw Oświęcimskiego i Zatorskiego, jest podpisany w Pradze we śródę po Niedzieli *Oculi* 1527 (a).

Tenże Ferdynand, iako Król Czeski, uczynił z tymże Zygmuntem w roku 1538 drugie przymierze pokoju i unii między koronami Czeską i Polską, oraz Prowincjami do nich należącemi. W tym drugim traktacie zgodzono się na sposób utrzymania bezpieczeństwa i pokoju na granicach wzajemnych dwóch Królestw, nie czyniąc więcey wzmianki ani o Oświęcimiu, ani o Zatorze, ani nawet o traktatach roku 1462 i 1527. Ten traktat podpisany w Głogowie przez plenipotentow z obu stron 8 Maja 1535, był potwierdzony od Ferdynanda dopiero we 3 lata potym, 17 Czerwca 1538 w Wrocławiu (b).

W żadnym

Xięstwo Oświęcim i Zator były przyłączone w roku 1563 za Zygmunta Augusta do Województwa Krakowskiego, iako do prowincyi, od którey dawniey były oddzielone. Obacz *Vol. Leg. II. p. 653. sequ.*

(z) Ferdynand był koronowany w Pradze 24 Lutego 1527, a w Belgradzie 28 Października tegoż roku. *Script. rer. Hung. Vien. T. I. p. 774.*

(a) Dogiel *T. I. p. 30. sequ. Nro XXXI. ex originali.*

(b) Dogiel *T. I. p. 32. sequ. Nro XXXII. Ex archivo Regu. Libr. Leg. lit. G. fol. 14.* Traktat r. 1462 nie jest wspomniony także w żadnym z traktatow poślednich.

W żadnym z traktatów następujących, uczynionych między Królami Czeskimi i Węgierskimi Domu Austryackiego, i Królami Polskimi z różnych familii, oraz między Królestwami, Xięstwami, i innymi państwami z tey i z owey strony, niemasz żadney wzmianki o Oświęcimiu i Zatorze; a we wszystkich tych traktatach, począwszy od tegoż Ferdynanda I z Zygmuntem Augustem w roku 1549, posessye aktualne z obu stron są ubezpieczone (c).

W traktacie Bendzińskim i Bytomskim r. 1589, Plenipotenci Korony i Stanow Czeskich stypulowali za swoich Królów, za Królestwo i prowincye, które do nich należą, że nigdy nic nie przedsięwezmą, pod jakimkolwiek pretekstem lub kolorem, przeciwko Stanom państw Polkich, tak iako Plenipotenci Polscy stypulowali toż famo bespieczeniństwo Czechom za Królów i Stany Rzeczypospolitey (d).

Widzieliśmy obowiązki traktatu w r. 1677, odnowione w r. 1732: *neque commitemus unquam, ut alter alteri ejus regnis & ducatibus quacunq; ex causa bellum inferamus, aut hostiliter eos impetamus - inter nos, nec non regna, principatus & domi-*
nia,

(c) Widzieć te traktaty w *Szczegulnych Wiadomościach o Haliczu i Włodzimierzu* w C. 3 pod r. 1549 i następujących.

(d) Plenipotenci Stanow Czeskich, Morawskich, Śląskich i Łuczacyi, którzy podpisali ten traktat byli. Wilhelm Urzyn de Rosenberg wielki Burgrabia i Krzysztof Baro Lobkowitz, wielki Podkomorzy Czeski; Stanisław Biskup Ołomucki, Sigifyd Hrabia de Promnitz, Baron de Pleś de Sorau i de Triebel. Obacz Dogiela *T. I. p. 141. col. 2.* Mowiliśmy o tym traktacie w *Szczegulnych Wiadomościach o Haliczu &c.* pod rokiem 1589.

nia, quæ nunc uterque nostrum possidet, perpetua pax esse debet & debebit, nullusque nostrum, ad alterius regna, principatus ac dominia aspirare aut anhelare debet. W żadnym z tych traktatów niemaż excepcyi względem Xięstw Oświęcimskiego i Zatorskiego. To milczenie prawie przez trzy wieki, ze strony Królów Czeskich o te Xięstwa, waży zaiste tyle; ile uznanie formalne praw Polskich do Xięstw pomienionych.

Prawa naydawniejsze Polskie do Xięstwa Oświęcimskiego i Zatorskiego; spokojna possessya onych od 3 wieków; milczenie Królów Czeskich przez 3 także wieki, i bezpieczeństwo possessyi powtorzone w tytu traktatach (e), począwszy od roku 1549, są to więc dowody, które Polska może przywieść dla utrzymania praw swoich do Xięstw Oświęcimskiego i Zatorskiego. Wyjąwszy moc, która nie czyni prawa, Dwór Wiedeński nie może przywieść tytułów legalniejszych, iako possessyą, i też same tytuły na poparcie praw Korony Czeskiej do Śląska.

(e) W *Szczególnych Wiadomościach o Haliżu* pod r. 1677.

ZW.
m

XVIII-2-1388-1394